

SLOVENSKÁ BEZPEČNOSTNÁ KOMUNITA A BEZPEČNOSTNÝ SEKTOR

Matúš Korba, Elemír Nečej, Vladimír Tarasovič

Centrum bezpečnostných štúdií (CSS)

Centrum pre európske a severoatlantické vzťahy (CENAA)

Publikácia vychádza s finančnou podporou Ministerstva obrany SR.

© REDOS HUMENNÉ
ISBN 978-80-969233-1-1

OBSAH

ÚVOD	5
1. BEZPEČNOSTNÝ SEKTOR A JEHO REFORMA (M.Korba)	9
1.1 Transformácia bezpečnostného myslenia	10
1.2 Definícia termínu bezpečnostný sektor	14
1.3 Reforma bezpečnostného sektora	17
1.4 Ozbrojené sily, polícia a spravodajské služby	23
1.5 Význam bezpečnostnej komunity	28
1.6 Vytváranie integrovaného bezpečnostného systému SR	29
2. FORMOVANIE SLOVENSKEJ BEZPEČNOSTNEJ KOMUNITY (M.Korba, E.Nečej, V.Tarasovič)	34
2.1 Pôsobenie MVO vo sfére bezpečnosti a obrany v rokoch 1993 - 1998	34
2.2 Činnosť MVO vo sfére bezpečnosti a obrany v rokoch 1999 - 2002	39
2.3 Činnosť MVO vo sfére bezpečnosti a obrany v rokoch 2003 - 2006	44
2.4 Zdroje financovania pre MVO vo sfére bezpečnosti a obrany	51
3. ZÁVERY A ODPORÚČANIA (M.Korba, E.Nečej, V.Tarasovič)	54
ZOZNAM LITERATÚRY	60
DATABÁZA SLOVENSKEJ BEZPEČNOSTNEJ KOMUNITY	64

ÚVOD

Občianska spoločnosť sa stala dôležitým termínom súčasných politických analýz. Pozornosť jej venuje značná časť akademickej literatúry, ktorá ju považuje za kľúčový prvok konsolidácie a udržiavania demokracie. Skúsenosti zo strednej a východnej Európy ukázali, že rozhodujúcim faktorom pri obmedzovaní autoritatívnych vlád a posilňovaní politickej participácie občanov na presadzovaní verejných záujmov je občianska spoločnosť. [7] Pod pojmom občianska spoločnosť (*Civil Society*) sa vo všeobecnosti chápu dobrovoľné skupiny jednotlivcov, navzájom prepojených spoločnými hodnotami, záujmami a prioritami, ale aj pocitmi nespokojnosti, ktoré aj verejne prezentujú. Inými slovami, ľudia dobrovoľne vytvárajú skupiny na presadzovanie svojich hodnôt a záujmov a angažujú sa vo verejnom živote mimo svojej rodiny a komerčnej sféry. Ide predovšetkým o mimovládne organizácie a občianske združenia, môžu však zahrňovať aj lobistické skupiny, záujmové skupiny, cirkvi a náboženské spoločnosti, profesionálne asociácie, akademické asociácie, ženské spolky, mládežnícke skupiny a iné formy dobrovoľných spolkov. [26]

Energická občianska spoločnosť môže plniť rolu neformálneho dohľadu v demokratických systémoch a zvyšovať tak pravdepodobnosť dobrého vládnutia. Ak sú totiž aktéri občianskej spoločnosti schopní monitorovať vládu a jej štátne agentúry a klásť im otázky kvalifikovaným a erudovaným spôsobom, poskytovať alternatívne analýzy a opcie pre vládne politiky a tiež plniť informačno – edukačnú rolu, tak pre „*polismejkr*“ ako aj pre širokú verejnosť vo špecifických problémoch, prispieva to ku kvalite vládnutia a demokracie. [7]

Špecifické postavenie v rámci občianskej spoločnosti má *bezpečnostná komunita*, ktorá sa zaoberá otázkami bezpečnostnej a obrannej sféry. Toto postavenie vyplýva predovšetkým z potreby vysoko špecializovaných expertov, poznajúcich dostatočne dobre teoretické i praktické problémy súčasného bezpečnostného sektora. Pojem *bezpečnostný sektor*, často mylne zamieňaný s pojmom *bezpečnostný systém štátu*, prechádza v súčasnosti reformou, ktorej cieľom je vytvoriť priestor na zmenu chápania bezpečnosti z tradičného vojenského rámca na širšiu bezpečnosť, vrátane „*public security*“ alebo ochrany jednotlivcov pred kriminálnym zločinom, nepokojmi alebo násilím. Pretože základom reformy bezpečnostného sektora (*Security Sector Reform – SSR*) je vytvoriť schopný

bezpečnostný systém na zaistenie bezpečnosti občanov, bezpečnostná komunita môže zohrávať dôležitú, hoci obyčajne neformálnu, rolu v dohľade nad prijímaním vládnych rozhodnutí a konaním v bezpečnostných záležitostiach. Civilní experti sú vo všeobecnosti považovaní za vitálny element demokratického riadenia a kontroly ozbrojených síl a bezpečnostných štruktúr v obrannej a bezpečnostnej sfére kvôli ich kapacite vykonávať nezávislý monitoring, výskum a hodnotenie plnenia úloh vládou a štátom.

Na druhej strane si je potrebné uvedomiť, že bezpečnostný sektor je historicky jeden z najodolnejších sektorov verejnej politiky voči vplyvu verejnosti. Reforma bezpečnostného sektora si preto vyžaduje paralelné rozvíjanie oboch zložiek bezpečnostnej komunity. Vysoká úroveň profesionality a odbornej pripravenosti v prípade jednotlivcov pôsobiacich v rámci bezpečnostného systému štátu zaručí nielen efektivitu mocenských inštitúcií, ale aj účinné demokratické riadenie a prehĺbi ich zodpovednosť voči legitímnej politickej autorite. Kvalifikovanosť a angažovanosť jedincov pôsobiacich v rámci neštátnych segmentov bezpečnostného sektora zasa prispieje k zlepšeniu verejnej kontroly mocenských inštitúcií a k zvýšeniu transparentnosti bezpečnostného systému štátu.

Prvá kapitola publikácie zameraná na koncepciu *bezpečnostného sektora* predstavuje teoretický úvod do výskumu tejto problematiky. Bezpečnostný sektor predstavuje funkčný rámec pre pôsobenie *bezpečnostnej komunity* v súčasných vnútroštátnych aj medzinárodných podmienkach. Globálne bezpečnostné prostredie po skončení studenej vojny so sebou prinieslo okrem nepopierateľných pozitív aj nedostatky, ktoré sa postupom času prejavili v podobe asymetrických bezpečnostných ohrození. Procesy globalizácie, spoločenskej a hospodárskej modernizácie, politickej liberalizácie a vedecko-technického rozvoja vygenerovali aj negatívne sprievodné javy a nové bezpečnostné hrozby. Na tento aktuálny vývoj museli reagovať všetky štáty a prispôbiť mu svoju politiku. Zmenený charakter globálneho bezpečnostného prostredia a asymetrické bezpečnostné hrozby si vynútili aj reformu väčšiny štátnych inštitúcií, ktoré zodpovedajú za bezpečnosť a obranu štátu a za ochranu jeho občanov. Táto transformácia sa týka ako ozbrojených síl, polície, spravodajských služieb, tak aj ďalších vnútroštátnych bezpečnostných agentúr (colná služba, pohraničná stráž, požiarny zbor, atď.). Jednotliví odborníci v duchu širšieho ponímania bezpečnosti začali skúmať tieto mocenské inštitúcie v kontexte ich vzťahov k riadiacim a kontrolným orgánom ako vláda, parla-

ment a súdnictvo. Ich vzájomná interakcia zasadená do rámca občianskej spoločnosti a jej aktérov tak vytvorila komplex, ktorý pomenovali ako bezpečnostný sektor.

Druhá kapitola sa zaoberá vývojom bezpečnostnej komunity od vzniku Slovenskej republiky. Celé obdobie tvorenia slovenskej bezpečnostnej komunity rozdelili autori do troch časových období: 1993 – 1998, 1999 – 2002, 2003 – 2006. V prvom období bola spolupráca mimovládnych neziskových organizácií s vládou sférou v rámci bezpečnostného sektora limitovaná uzavretosťou problematiky bezpečnosti štátu, duchom „utajovania“ a ďalšími stereotypmi pretrvávajúcimi z čias bývalého režimu. Aj keď k systémovým zmenám došlo veľmi rýchlo a po roku 1993 sa inštitúcie bezpečnostného systému štátu verbálne hlásili k spolupráci s občianskou spoločnosťou, zmena myslenia vládnych predstaviteľov trvala dlhšie. Išlo o postupnú transformáciu bezpečnostnej kultúry, ktorej hlavným ryšom bolo zvyšovanie transparentnosti v rámci bezpečnostnej politiky, otváranie sa inštitúcií bezpečnostného systému štátu voči spoločnosti a nadväzovanie pracovných kontaktov s mimovládnyimi neziskovými organizáciami. Tento proces bol v období rokov 1994-1998 komplikovaný a brzdený problémami na vnútro politickej scéne.

Po roku 1998 prevážil trend otvorenosti a postupne sa podarilo etablovať spoluprácu medzi vládou a mimovládou sférou v oblasti bezpečnostnej a obrannej politiky. Aktivity mimovládnych neziskových organizácií pomáhali odstrániť bariéry medzi inštitúciami bezpečnostného systému štátu a občianskou spoločnosťou a ich pôsobenie sa stretlo vo vládnej sfére s pozitívnym ohlasom. Príchodom vlády, ktorá bola spolupráci s tretím sektorom naklonená oveľa viac, než tá predchádzajúca, sa však ukázalo, že na Slovensku je len malý počet nezávislých odborníkov na bezpečnosť. Tejtó problematike sa na Slovensku venoval len malý počet nezávislých expertov a mimovládnych organizácií, čo bolo aj naďalej limitujúcim faktorom pre štandardné fungovanie bezpečnostného sektora.

Až po roku 2003 je možno konštatovať, že bezpečnostná komunita na Slovensku sa stáva v oblasti bezpečnosti rovnocenným partnerom štátnych inštitúcií. Problémom však aj naďalej zostáva obmedzený počet kvalifikovaných odborníkov na rôzne aspekty bezpečnosti. Len pomaly rastie počet tých, ktorí pôsobia v mimovládnej sfére, či už na akademickej pôde alebo v nezávislých think-tankoch, navyše ešte stále neexistuje plnohodnotné mimovládne výskumné centrum zamerané výlučne na problematiku bezpečnosti. V tejtó súvislosti sa kapitola zaoberá aj financovaním mimo-

vládných neziskových organizácií pôsobiacich v bezpečnostnom sektore. Nesystémovo riešený štátny grantový systém je najproblémovejšou oblasťou skvalitňovania slovenskej bezpečnostnej komunity. Autori poukazujú aj na niektoré chyby, ktorých sa dopustila samotná bezpečnostná komunita v čase, keď finančných prostriedkov, predovšetkým zo zahraničia bolo relatívne dostatok.

V tretej kapitole autori sumarizujú úspechy a neúspechy, ktoré dosiahla slovenská bezpečnostná komunita od svojho vzniku a ktoré problémy zostávajú a je potrebné sa im venovať naďalej. Na základe týchto poznatkov vzniklo niekoľko odporúčaní, ktoré by mali napomôcť vzájomnému vzťahu medzi „vládnou“ a „mimovládnu“ časťou bezpečnostnej komunity a vytvoreniu synergie pri riešení bezpečnostných a obranných problémov krajiny aj v budúcnosti. Pokúsili sa tiež o načrtnutie skúseností Slovenska z budovania bezpečnostnej komunity a ich možné využitie v iných tranzitných krajinách.

V prílohe publikácie sa nachádza zoznam štátnych inštitúcií, ktoré sú súčasťou bezpečnostného systému Slovenskej republiky a predstavujú vládnu časť slovenskej bezpečnostnej komunity. Popritom sú v zozname taktiež uvedené výskumné centrá, mimovládne neziskové organizácie a akademické pracoviská, ktoré sa aspoň čiastočne venujú problematike bezpečnosti a predstavujú mimovládnu časť domácej bezpečnostnej komunity. Informácie o týchto inštitúciách a organizáciách pochádzajú z ich oficiálnych internetových stránok a taktiež z dotazníkov, ktoré vyplnili niektorí z ich predstaviteľov. Zoznam poskytuje nielen adresy a kontaktné údaje jednotlivých subjektov slovenskej bezpečnostnej komunity, ale ponúka aj prehľad ich kompetencií (v prípade štátnych inštitúcií), respektíve realizovaných projektov (v prípade mimovládnych aktérov).

1. BEZPEČNOSTNÝ SEKTOR A JEHO REFORMA

Z histórie je známy celý rad príkladov dokladujúcich uchopenie vlády niektorou z mocenských zložiek štátu. Zväčša to boli ozbrojené sily, ktoré sa ako najsilnejší mocenský nástroj často vymkli kontrole. V modernom období dochádzalo k postupnému posilňovaniu ďalších mocenských inštitúcií ako polícia, spravodajské služby či vnútroštátne bezpečnostné agentúry a paralelne s tým stúpala aj počet prípadov ich zneužívania. Zatiaľ čo násilné zvrhnutie vlády ostávalo krajinou ukážkou nelegitímneho zasahovania mocenských inštitúcií do fungovania štátu, oveľa častejšie ich prostredníctvom dochádzalo k ovplyvňovaniu politického života, diskriminovaniu vnútorných oponentov či k dosahovaniu finančných alebo hospodárskych profitov. Dominantné postavenie niektorej z týchto inštitúcií v rámci politického systému viedlo skôr alebo neskôr k spoločenskému úpadku a k šíreniu takých negatív ako klientelizmus a korupcia.

Predpokladom fungovania demokratického režimu a trhového hospodárstva je preto demokratické riadenie a verejná kontrola mocenských nástrojov štátu. Prvou kľúčovou úlohou týchto mechanizmov je zabrániť manipulácii s mocenskými inštitúciami zo strany rôznych politických skupín presadzujúcich len svoje partikulárne záujmy. Druhou kľúčovou úlohou je zabrániť eventuálnemu zneužitiu týchto inštitúcií ich príslušníkmi, respektíve ich veliacimi zložkami. Na základe toho občianska spoločnosť a demokratický štát vytvárajú súbor formálnych vzťahov a neformálnych pravidiel, ktorých cieľom je zaistiť zodpovedné a transparentné pôsobenie celého mocenského aparátu. V tradičných demokratických krajinách, ako aj v transformujúcich sa krajinách platí všeobecné pravidlo, že mechanizmy politického riadenia a verejnej kontroly nad ozbrojenými silami, políciou, spravodajskými službami a vnútroštátnymi bezpečnostnými agentúrami sú nevyhnutným predpokladom pre bezproblémové fungovanie štátu a pre udržateľný vývoj spoločnosti.

Pri formovaní týchto mechanizmov sa v súčasnosti vychádza zo skúseností s civilno-vojenskými vzťahmi. Aj keď sa v priebehu dejín charakter politických systémov a spoločenského usporiadania menil, základný problém ostával nemenný. Išlo o to, akým spôsobom začleniť ozbrojené sily do spoločnosti, aby netvorili latentnú hrozbu v podobe zneužitia ich mocenského potenciálu na partikulárne politické ciele a úzke skupinové záujmy. Teória civilno-vojenských vzťahov sa už päť desaťročí venuje základ-

nému princípu rovnováhy medzi efektívnosťou ozbrojených síl a ich podriadenosťou demokratickému riadeniu a civilnej kontrole. Táto rovnováha spočíva v zosúladiení požiadaviek, aby ozbrojené sily boli zodpovedné voči politickej autorite a transparentné voči verejnosti a zároveň aby bola plne zachovaná ich funkčnosť v zmysle účelu, za akým boli vytvorené.

V priebehu posledných šiestich rokov sa táto koncepcia začala v odbornej debata aplikovať nad rámec ozbrojených síl aj na ďalšie mocenské nástroje. [10] Ide o prirodzenú reflexiu, keďže na začiatku 21. storočia pretrváva rovnaká výzva ako v minulosti – zaistiť politické riadenie všetkých mocenských inštitúcií štátu demokraticky zvolenou garnitúrou a umožniť ich verejnú kontrolu zo strany občianskej spoločnosti.

1.1 Transformácia bezpečnostného myslenia

Obdobie rokov 1989 -1991 prinieslo zásadnú zmenu v systéme medzinárodných vzťahov a v rámci globálnej bezpečnosti. Odstránenie bipolárneho rozdelenia sveta a ukončenie studenej vojny začalo celý rad procesov, ktoré pokračujú až do súčasnosti. K jedným z týchto procesov patrí i transformácia celkového charakteru bezpečnosti, ako aj bezpečnostného myslenia. Tradičné vnímanie bezpečnosti bolo založené v prvom rade na vojenských aspektoch a viazalo sa ku konkrétnemu štátu ako jedinému relevantnému bezpečnostnému aktérovi. Nové vnímanie bezpečnosti rozširuje jej záber nad rámec vojenskej *hard security* a venuje sa aj bezpečnostným aktérom iným ako štát. [6] Táto percepčia sa formovala postupne v priebehu deväťdesiatych rokov 20. storočia a jej vývoj ešte stále nie je ukončený.

Prebiehajúca transformácia bezpečnostného myslenia viedla k vzniku *bezpečnostných štúdií* (Security Studies) ako novo sa etablujúcej samostatnej politologickej disciplíny. Teória bezpečnostných štúdií nielenže zohľadňuje všetky aktuálne trendy, ktoré ovplyvňujú zahraničnú politiku, ale aj koncepčne skúma bezpečnostnú politiku a obrannú politiku. Jednou z najdôležitejších charakteristík nového vedeckého odboru je integrovanie tradičných *strategických štúdií* (Strategic Studies), venovaných najmä vojenským aspektom bezpečnosti.[2] Bezpečnostné štúdie sa orientujú na komplexnejšie vnímanie bezpečnosti vo všetkých jej aspektoch a popri vojenských sa v rovnakej miere venujú aj politickým, ekonomickým, sociálno-spoločenským, ako aj environmentálnym. Tieto as-

pekty vytvárajú rámec pre nevojenskú *soft-security*, ktorá je plnohodnotnou súčasťou každého bezpečnostného diskurzu.

V súvislosti s týmito posunmi v ponímaní bezpečnosti sa čím ďalej tým viac hovorí o *societal and human security* (spoločenskej bezpečnosti a v rámci nej o individuálnej bezpečnosti občana) v lokálnom bezpečnostnom prostredí. [5] Ide o posun opačným smerom ako v prípade globálneho a regionálneho bezpečnostného prostredia, kde sa predmetom záujmu popri štáte stávajú aj „nadštátni“ aktéri, ako sú napríklad medzinárodné organizácie či nadnárodné spoločnosti. V prípade lokálneho bezpečnostného prostredia ide o posun smerom k „podštátnym“ aktérom, ktorí sú okrem štátu referenčným rámcom bezpečnosti. V prvom rade ide o jednotlivcov a kvalitu ich života merateľnú prostredníctvom úrovne sebarealizácie, osobnej bezpečnosti, dostupnosti zdrojov a podobne. Za indikátory tejto tzv. spoločenskej bezpečnosti a individuálnej bezpečnosti občana sa považuje široké spektrum sociálnych a hospodárskych ukazovateľov, ktoré hovoria napríklad o hrubom domácom produkte, finančných príjmoch alebo o miere kriminality či nezamestnanosti. [41]

Transformácia bezpečnostného myslenia reagovala na zmeny, ktoré inicioval koniec studenej vojny. Tieto zmeny v priebehu posledného vyše desaťročia viedli k vzniku nových bezpečnostných hrozieb a zdrojov ohrozenia. V súvislosti s týmto trendom nadobúdajú čoraz väčšiu váhu ohrozenia nevojenského charakteru, či už ide o medzinárodný terorizmus, proliferáciu zbraní hromadného ničenia, kriminalitu a organizovaný zločin alebo o hrozby v sfére hospodárskej, sociálno-spoločenskej a environmentálnej. [36] Tento vývoj spôsobil relatívny pokles vojenského rozmeru bezpečnosti na rebríčku bezpečnostno-politických priorít. Neznamená to ale, že vojenská *hard security* by bola marginalizovaná. Jej význam je rovnako dôležitý ako v minulosti, avšak stúpol význam nevojenskej *soft security*, ktorá sa stala rovnocennou súčasťou bezpečnostnej politiky.

Nové bezpečnostné hrozby sa začali profilovať už od rokov 1989-1991 a ich závažnosť narastala priamo úmerne s prehlbovaním procesu globalizácie. Ich význam potvrdili také kľúčové udalosti ako humanitárna intervencia v Kosove v roku 1999 a teroristické útoky na New York a Washington 11.9.2001. Najmä objavenie sa fenoménu globálneho terorizmu akcelerovalo pokračujúcu transformáciu bezpečnostného myslenia. Základné zmeny v medzinárodných vzťahoch a vo svetovej bezpečnosti, ktoré priniesol koniec studenej vojny, si vyžiadali aj zmenu v nástrojoch, ktoré jednotliví aktéri používali na zaistenie svojej bezpečnosti. Prispôsobovanie

bezpečnostných mechanizmov a mocenských inštitúcií jednotlivých štátov novým podmienkam a novým hrozbám tak predstavuje najdôležitejší trend, bezprostredne nadväzujúci na transformáciu bezpečnostného myslenia.

V tomto kontexte sa v priebehu deväťdesiatych rokov začal objavovať termín *bezpečnostný sektor*, ktorý v súvislosti s koncepciou jeho reformy (SSR – Security Sector Reform) začal získavať významné postavenie v rámci teórie bezpečnostných štúdií. Tento termín bol prvýkrát použitý Clantom Shortom v roku 1997 a koncepcia SSR bola následne rozpracovaná britskými akademikmi pôsobiacimi najmä na King 's College of London a na Bradford University (Michael Clarke, Anthony Forster, Owen Green, Tim Edmunds, Malcolm Chalmers, Dylan Hendrikson). Títo odborníci sa v duchu širšieho ponímania bezpečnosti začali zaoberať popri ozbrojených silách aj ďalšími bezpečnostnými nástrojmi, ako napríklad polícia, spravodajské služby a rôzne špecializované vnútroštátne bezpečnostné agentúry. Tieto inštitucionálne prvky bezpečnostného systému štátu začali skúmať v kontexte ich vzťahov k riadiacim a kontrolným inštitúciám ako vláda, parlament a súdnictvo. Ich vzájomná interakcia zasadená do rámca občianskej spoločnosti a jej aktérov tak vytvorila komplex, ktorý pomenovali bezpečnostný sektor.¹

Prioritným výskumným problémom sa stala otázka, ako je potrebné prispôbiť inštitúcie bezpečnostného systému štátu zmeneným podmienkam po skončení studenej vojny. Kritériom úspešnej adaptácie týchto inštitúcií sa stali dva indikátory – funkčnosť a zodpovednosť (accountability). Prvý indikátor hovorí o relevantnosti konkrétnej podoby tej ktorej inštitúcie pre nové bezpečnostné prostredie a o jej schopnosti čeliť novým bezpečnostným hrozbám. Druhý indikátor hovorí o demokratickom riadení a verejnej kontrole týchto inštitúcií. Funkčnosť bezpečnostného systému štátu v zmysle jeho efektívnosti a zodpovednosť bezpečnostného systému štátu v zmysle jeho podriadenia politickému vedeniu, ako aj jeho transparentnosti voči občianskej spoločnosti tak predstavujú konečné ciele procesu, ktorý sa označuje ako reforma bezpečnostného sektora.

Popri transformácii bezpečnostného myslenia, ktorá iniciovala a rámcovoala vytvorenie koncepcie bezpečnostného sektora, dôležitú úlohu zohrali aj ďalšie čiastkové faktory. Prvým z nich bola rastúca orientácia odborného diskurzu na spoločenskú bezpečnosť a na individuálnu bezpečnosť.

¹ Termín bezpečnostný sektor nie je synonymom termínu bezpečnostný systém, oba pojmy sú kvalitatívne odlišné. Bližšie v podkapitole 1.2. *Definícia termínu bezpečnostný sektor.*

čnosť občana. Išlo o odklon od vnímania bezpečnosti výhradne cez paradigmu štátu najmä prostredníctvom vojenských aspektov *hard-security* a tomuto posunu percepcie zodpovedalo aj chápanie toho, čo sa rozumie pod bezpečnostným sektorom. Formovanie novej koncepcie bolo ovplyvnené rastúcim významom jednotlivca, respektíve občana ako referenčnej jednotky bezpečnosti. [11] Pretože ozbrojené sily predstavovali nástroj pôsobiaci v „medzištátnej“ rovine, vznikla potreba sústrediť pozornosť na políciu a vnútroštátne bezpečnostné agentúry pôsobiace v „podštátnej“ rovine.

Druhým faktorom bol zvýšený dôraz položený na komplex otázok súvisiacich s princípmi dobrého vládnutia (good governance) a demokratického deficitu politického rozhodovania. [11] Táto problematika sa v deväťdesiatych rokoch 20. storočia stala veľmi aktuálnou a začala vplývať na rôzne témy celého spektra politických vied. V tomto kontexte sa začala študovať aj bezpečnostná a obranná politika, ktorá mala v období studenej vojny špecifické postavenie a neanalyzovala sa z hľadiska takých kritérií ako napríklad verejná participácia na formovaní oboch politik.

Tretím faktorom, ktorý prispel k formovaniu koncepcie bezpečnostného sektora, bola vzájomná závislosť medzi rozvojovou pomocou krajinám tretieho sveta a stavom ich mocenských inštitúcií. Praktické skúsenosti z rôznych afrických a ázijských krajín ukázali, že úspešná rozvojová pomoc je podmienená relatívne stabilnou bezpečnostnou situáciou a fungujúci mocenský aparát daného štátu je predpokladom na dosiahnutie a udržanie takejto situácie. Toto viedlo k zintenzívneniu štúdia problematiky bezpečnostného sektora, pretože ten predstavuje nepostrádateľnú podmienku na zaistenie ďalšieho ľudského a ekonomického progresu v rozvojových krajinách. [42]

Štvrtým faktorom bola tranzícia postkomunistických štátov strednej a východnej Európy. Súčasťou transformačných procesov boli aj zásadné zmeny v postavení a rolách jednotlivých mocenských inštitúcií v nových vnútropolitických podmienkach. Vývoj v týchto krajinách ukázal, že redukovanie pozornosti len na ozbrojené sily a ich reformu limituje plnohodnotné spracovanie tranzitívnej i bezpečnostnej problematiky. Najmä skúsenosti z prístupového procesu do NATO a EÚ potvrdili, že reforma bezpečnostného sektora v celej jeho komplexnosti je veľmi dôležitým predpokladom završenia spoločensko-politickej konsolidácie a podmienkou integrácie do euroatlantických a európskych štruktúr. [27]

Posledným, ale vonkoncom nie najmenej dôležitým faktorom, ktorý prispel k formovaniu koncepcie bezpečnostného sektora, boli zmeny v najvyspelejších západných krajinách. Po skončení studenej vojny boli členské štáty NATO a EÚ vystavené širokému spektru nových bezpečnostných hrozieb. Vyvolalo to potrebu prispôsobenia ich mocenských inštitúcií zmeneným podmienkam. Signifikantnou črtou tohto adaptačného procesu bolo postupné stieranie rozdielov medzi vnútornou a vonkajšou bezpečnosťou. Toto iniciovalo zlepšovanie operačných spôsobilostí ozbrojených síl, polície, spravodajských služieb a vnútroštátnych bezpečnostných agentúr a v súčasnosti prispieva k zvyšovaniu ich pripravenosti čeliť novým hrozbám. Prelínanie vojenských a nevojenských ohrození a komplexnosť vnútornej a vonkajšej bezpečnosti však viedli na druhej strane aj k záporným javom. Došlo a stále dochádza k duplicitě aktivít a finančných výdavkov, ku kompetenčným sporom a k prehĺbeniu koordinačných problémov medzi jednotlivými inštitúciami bezpečnostného systému toho-ktorého štátu.

Zvýšené nároky, ktoré kladie nové globálne bezpečnostné prostredie na mocenský aparát štátu, si vyžadujú adekvátne zvýšenie ľudských zdrojov a materiálnych, respektíve finančných kapacít. V rovnakej miere si však vyžadujú aj skvalitnenie systému demokratického politického riadenia a verejnej kontroly nad bezpečnostným systémom štátu. Práve v tomto aspekte však vývoj v súčasnosti zaostáva za rapidným zlepšovaním operačných spôsobilostí jednotlivých mocenských inštitúcií. Vzniká tak potenciálna hrozba pre rovnováhu medzi dôrazom položeným na efektívnosť mocenských inštitúcií a dôrazom na ich zodpovednosť voči politickej autorite a transparentosť voči občianskej spoločnosti. [14] Udalosti z 11.9.2001 a celosvetový zápas s medzinárodným terorizmom len zvýraznili tento trend, ktorý sa objavoval už od konca studenej vojny. Nedostatočný parlamentný dohľad, slabo rozvinutá nezávislá odborná expertíza, nízka kvalifikovanosť mediálneho pokrytia a malá zaangažovanosť verejnosti tak vytvárajú latentný predpoklad pre nevyváženosť celého bezpečnostného sektora.

1.2 Definícia termínu bezpečnostný sektor

Problematika bezpečnostného sektora a otázky súvisiace s jeho reformou zaujímajú čím ďalej tým významnejšie miesto v agende medzinárodnej i vnútornej bezpečnostnej politiky, ako aj v rámci teórie bezpečnostných štúdií. Aj keď odborný a postupne už aj politický záujem o túto tému

narastá, jej koncepčné spracovanie je limitované krátkosťou času, ktorý uplynul od roku 1997. Doposiaľ sa ešte nepodarilo dosiahnuť vedecký konsenzus ohľadom definície bezpečnostného sektora a ani ohľadom priorit jeho reformy. [12] Na druhej strane je takýto konsenzus možný len na veľmi teoretickej úrovni, pretože inštitúcie bezpečnostného systému každej krajiny majú svoje špecifiká a vzťahy medzi jednotlivými aktérmi bezpečnostného sektora majú individuálny charakter závislý od lokálnych podmienok. V dôsledku toho je problematické sformulovať všeobecne platnú definíciu tohto termínu.

V súčasnosti existuje celý rad štúdií a analýz, ktoré sa snažia o vysvetlenie pojmu bezpečnostný sektor a o interpretáciu jeho charakteristík. Aj keď sa nezhodujú na konkrétnych detailoch, zásadné aspekty približujú v rovnakom duchu. Vychádzajú z predpokladu, že absencia efektívneho bezpečnostného systému štátu, ktorý je demokraticky riadený a verejne kontrolovaný, spôsobuje neprekonateľné obmedzenie pre celkový spoločensko-politický rozvoj. Bez zaistenia bezpečnosti a bez poistenia sa proti zneužitiu mocenských nástrojov nemôže dôjsť k udržaniu demokracie, medzinárodnej a domácej stability a hospodárskej prosperity. Tento princíp sa neobmedzuje len na rozvojové alebo tranzitívne krajiny, ale má univerzálnu platnosť.

Všeobecnú definíciu bezpečnostného sektora ponúkajú Dylan Hendrickson a Andrzej Karkoszka. Vymedzujú štyri rôzne skupiny aktérov, ktorí vytvárajú bezpečnostný sektor. Prvú skupinu tvoria mocenské inštitúcie štátu, ktoré sú autorizované na použitie sily. Patria k nim ozbrojené sily, polícia, paravojenské jednotky, spravodajské služby, pohraničná a pobrežná stráž, colné orgány, štruktúry civilnej ochrany a ďalšie vnútroštátne bezpečnostné agentúry. Druhú skupinu tvoria inštitúcie poverené riadením a kontrolou prvej skupiny. Patria tam najvyšší ústavní činitelia a ich úrady, koordinačné bezpečnostné rady na celoštátnej úrovni, vybrané parlamentné výbory, jednotlivé ministerstvá a ďalšie relevantné orgány štátnej správy. Tretiu skupinu tvoria súdy a orgány spravodlivosti. Patrí tam systém súdnictva, prokuratúry a vyšetrovania, ako aj inštitút ombudsmana, respektíve ďalšie orgány na ochranu ľudských a občianskych práv. Štvrtú skupinu bezpečnostného sektora tvoria tzv. nezaradení aktéri a patria do nej rôzne súkromné bezpečnostné služby, povstalecké hnutia či nešťátne milície. [11]

Podľa ďalšej definície bezpečnostný sektor vytvára rámec na zaistenie bezpečnosti štátu, ale aj bezpečnosti vnútri štátu. Tieto úlohy má plniť

efektívne a musí byť riadený demokratickou politickou autoritou a kontrolovaný verejnosťou. Jeho súčasťou sú popri ozbrojených silách, polícii a spravodajských službách aj ďalšie inštitúcie, počnúc vnútroštátnymi bezpečnostnými agentúrami a končiac súkromnými bezpečnostnými službami. [9]

Bezpečnostný sektor je možné definovať aj ako súhrn jednotlivých komponentov bezpečnostnej štruktúry štátu – počnúc ozbrojenými silami a končiac dopravnou políciou. Ich fungovanie by malo byť založené na komplexnej bezpečnostnej politike, ktorá by mala vychádzať z verejne prístupných dokumentov. Tieto koncepčné dokumenty by mali byť prijaté parlamentom a implementované vládou až po predchádzajúcej širokej verejnej diskusii týkajúcej sa všetkých politických strán a celej občianskej spoločnosti. Každý komponent bezpečnostnej štruktúry štátu musí byť zodpovedný nielen za efektívne splnenie stanovených úloh, ale musí tiež niesť zodpovednosť za akýkoľvek druh zlyhania. Zodpovednosť voči nadriadenej demokratickej autorite a transparentnosť voči verejnej kontrole sú vzájomne podmienenými predpokladmi fungovania bezpečnostného sektora v duchu koncepcie „dobrého vládnutia“ a pri rešpektovaní princípov ochrany ľudských práv. [42]

Ďalšiu definíciu bezpečnostného sektora ponúka dokument vypracovaný Výborom pre rozvojovú pomoc Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD). Jeho súčasťou sú mocenské inštitúcie, relevantné civilné orgány a súbor ich vzájomných vzťahov, prostredníctvom ktorého sa zaisťuje riadenie a kontrola. Do bezpečnostného sektora sú zahrnuté štátne inštitúcie s legitímnym mandátom zaisťovať bezpečnosť štátu a obyvateľstva proti akýmkoľvek aktom násillia. Ide o ozbrojené sily, políciu, spravodajské služby a všetky ďalšie orgány spojené s výkonnou mocou. Ďalšou súčasťou bezpečnostného sektora sú všetky volené a ustanovené authority zodpovedné za riadenie a kontrolu mocenských inštitúcií. Ide o parlament a lokálne, respektíve regionálne zastupiteľstvá a o vrcholné ustanovizne vládnej exekutívy. [11]

Tieto a ďalšie definície je možné rozdeliť do dvoch kategórií. Jedna kategória chápe bezpečnostný sektor užšie a ohraničuje ho mocenskými inštitúciami štátu, vládnymi orgánmi riadenia a parlamentnými orgánmi kontroly. V tomto ponímaní je termín bezpečnostný sektor identický s termínom bezpečnostný systém štátu. Druhá kategória definícií interpretuje bezpečnostný sektor širšie a vymedzuje ho nielen štátnymi inštitúciami, ale aj ďalšími aktérmi. Popri exekutívnych nástrojoch bezpečnostného systému

štátu (mocenské inštitúcie) a popri manažmente bezpečnostného systému štátu (vláda a parlament) sú do bezpečnostného sektora zahrnuté aj súdy a orgány spravodlivosti, relevantné mimovládne organizácie, médiá a takí špecifickí aktéri ako súkromné bezpečnostné služby, polovojenské milície a ďalšie neštátne organizácie podobného charakteru. Títo aktéri bezpečnostného sektora nie sú už na rozdiel od prvých dvoch kategórií súčasťou bezpečnostného systému štátu. Takéto chápanie termínu bezpečnostný sektor prekračuje ohraničený rozsah termínu bezpečnostný systém štátu a predstavuje lepši teoreticko-metodologický rámec pre štúdium a analýzu širokého spektra bezpečnostných otázok vojenského a najmä nevojenského charakteru.

1.3 Reforma bezpečnostného sektora

Koniec studenej vojny priniesol nielen transformáciu bezpečnostného myslenia, ale vyvolal aj potrebu prispôsobenia mocenských inštitúcií štátov novým podmienkam v zmenenom globálnom bezpečnostnom prostredí. Paralelne s formovaním koncepcie bezpečnostného sektora tak došlo aj k otvoreniu debaty o jeho reforme. Proces adaptácie jednotlivých aktérov bezpečnostného sektora na aktuálnu situáciu sa tak stal integrálnou súčasťou celej problematiky. Otázka reformy bezpečnostného sektora bola z tohto dôvodu pertraktovaná už od začiatku jeho skúmania v roku 1997.

Jedným z rozhodujúcich impulzov, ktoré k tomu viedli, boli skúsenosti z postkomunistických krajín strednej a východnej Európy. V súvislosti s politicko-spoločenskou demokratizáciou a hospodárskou transformáciou sa ako prvoradá priorita ukázalo podriadenie mocenských inštitúcií novým politickým autoritám. Implementácia demokratického riadenia a verejnej kontroly bezpečnostného systému štátu si vyžiadala reformu mocenských inštitúcií a ich premenu z represívnych nástrojov režimu na štandardné nástroje verejnej služby. Vyžadovalo to vytvorenie adekvátneho právneho poriadku, konštituovanie nového spôsobu manažmentu, zavedenie relevantných vnútorných predpisov, zmeny v náplni činnosti a v neposlednom rade aj redukciu a reštrukturalizáciu týchto inštitúcií. [16]

Reforma bezpečnostného systému štátu predstavovala komplexný, náročný a politicky senzitívny proces, ktorý vo viacerých tranzitívnych kraji-

nách ešte stále nie je ukončený. Skúsenosti s touto reformou boli jedným z faktorov, ktoré podnietili odbornú debatu o reforme celého bezpečnostného sektora. Tá sa mala týkať už všetkých krajín bez rozdielu, pretože globálna bezpečnostná situácia a nové typy hrozieb vplývali tak na vyspelé západné štáty, ako aj na krajiny s rôznym stupňom rozvoja. Komplexne poňmaný bezpečnostný sektor a jeho reforma sa stali univerzálnou koncepciou reflektujúcou prispôsobovanie sa mocenských inštitúcií a ďalších relevantných aktérov zmeneným podmienkam po studenej vojne. Význam reformy bezpečnostného sektora stúpol po 11. 9.2001, keď celosvetový zápas s medzinárodným terorizmom rapídne zvýšil dôležitosť tejto problematiky.

Reformu bezpečnostného sektora je možné skúmať v štyroch základných oblastiach. V inštitucionálnej oblasti je dôraz položený na fungovanie a efektivitu bezpečnostného systému štátu, na jeho štruktúru a kompetencie. V politickej oblasti sa pozornosť sústreďuje na demokratické riadenie a verejnú kontrolu mocenských nástrojov štátu. Prvou prioritou reformy bezpečnostného sektora v tejto oblasti je kvalitný manažment bezpečnostného systému štátu v rámci princípov dobrého vládnutia (Good Governance). Druhou prioritou je jeho transparentnosť voči občianskej spoločnosti, respektíve jej prvkom – médiám, nezávislým výskumným centráram a mimovládny organizáciám. V ekonomickej oblasti je dôraz položený na otázku nákladnosti v pomere k účinnosti mocenských inštitúcií, a to v kontexte finančnej únosnosti pre štát. Racionálne využívanie ľudských, finančných a materiálnych zdrojov závisí od konsenzu ohľadom identifikácie bezpečnostných potrieb a od zabezpečenia správneho využitia týchto zdrojov bezpečnostným systémom štátu. V sociálnej oblasti sa pozornosť sústreďuje na individuálnu bezpečnosť občana. Reforma bezpečnostného sektora sa má orientovať na zaistenie ochrany jednotlivca pred rizikovými javmi všetkého druhu, ktoré ohrozujú jeho život, zdravie alebo majetok. Ide o úlohu rovnocennú so zaistením bezpečnosti štátu pred hrozbami vojenského charakteru. [4]

Rovnako ako v prípade termínu bezpečnostný sektor neexistuje jednotná definícia, tak aj v prípade koncepcie reformy bezpečnostného sektora abscentuje všeobecne zaužívaná interpretácia. Skúsenosti z reformných procesov v rôznych krajinách ukazujú, že každá z nich má svoje individuálne špecifiká a odlišnú štruktúru a charakter bezpečnostného sektora. Z tohto dôvodu je možné definovať termín reforma bezpečnostného sektora iba veľmi rámcovo. Viacero odborníkov venujúcich sa tejto problematike sa

v posledných dvoch rokoch pokúsilo formulovať základné kritériá reformy bezpečnostného sektora. Cieľom ich teoretických štúdií je identifikácia univerzálne platných zásad a princípov, ktoré determinujú reformu vo všeobecnosti.

V prvom rade boli stanovené predpoklady, ktoré sú nevyhnutné pre rozbehnutie reformy bezpečnostného sektora. Počiatočným predpokladom je transformácia bezpečnostného myslenia a široké chápanie pojmu bezpečnosť v jej vojenskej, politickej, hospodárskej, sociálno-spoločenskej a environmentálnej dimenzii. Nadväzujúcim predpokladom je legitímna politická autorita, ktorá iniciuje a realizuje reformu v súlade s demokratickými princípmi a potrebami spoločnosti a štátu. Tretím predpokladom je univerzálnosť reformy a jej aplikácia na všetky mocenské nástroje štátu, počnúc ozbrojenými silami, políciou a spravodajskými službami a končiac všetkými vnútroštátnymi bezpečnostnými agentúrami. Štvrtý a piaty predpoklad reformy bezpečnostného sektora súvisí s jej kontinuitou a implementáciou. Reforma nemôže byť jednorazovým aktom, ale mala by byť dlhodobým a interaktívnym procesom. Reorganizácia a profesionalizácia bezpečnostného systému štátu je len jej čiastkovým cieľom. Konečným cieľom reformy bezpečnostného sektora je zaistenie takej istej bezpečnosti pre individuálnych občanov ako celkovo pre štát. [42]

Popri predpokladoch reformy bezpečnostného sektora boli sformulované aj jej základné princípy. Reforma by sa mala realizovať len v rámci demokratického ústavného systému pri dodržiavaní vnútorných a medzinárodných právnych noriem a pri rešpektovaní ľudských a občianskych práv. Mala by jasne definovať úlohy jednotlivých mocenských nástrojov a presne rozdeliť ich kompetencie. Reforma by mala zaistiť profesionálny charakter bezpečnostného systému štátu a garantovať pomerné etnické zastúpenie v jeho inštitúciách. V oblasti demokratického riadenia by mala vytvoriť fungujúce hierarchické vzťahy založené na zodpovednosti mocenských inštitúcií voči legitímnym politickým autoritám. Kľúčovou by mala byť zodpovednosť voči parlamentu, ktorý by mal rozhodovať o bezpečnostnom a obrannom rozpočte, o akvizícii bezpečnostného vybavenia a vojenského materiálu a v neposlednom rade o koncepčných otázkach bezpečnostnej a obrannej politiky. V oblasti verejnej kontroly by reforma bezpečnostného sektora mala umožniť zaangažovanie občianskej spoločnosti, respektíve nezávislých výskumných centier, mimovládnych organizácií a médií a vytvorenie podmienok pre permanentnú celospoločenskú debatu o bezpečnostnej a obrannej problematike. Rámcovými

princípmi reformy sú účinná súdna moc, efektívna vymožitelnosť práva, nezávislé médiá a sloboda prejavu. [16]

Úspešné napredovanie reformy bezpečnostného sektora si od všetkých jeho aktérov vyžaduje osvojenie presne stanovených spôsobilostí. V prípade jednotlivých mocenských inštitúcií je potrebné zvyšovať ich profesionalitu založenú na transformácii bezpečnostného, respektíve strategického myslenia, na technologickej modernizácii a na pochopení významu a opodstatnenosti demokratického riadenia a verejnej kontroly bezpečnostného systému štátu. V prípade vládnych a parlamentných orgánov manažujúcich bezpečnostný systém štátu je potrebné skvalitňovať odbornú úroveň ich predstaviteľov, aby boli schopní koncipovať bezpečnostnú a obrannú politiku štátu a efektívne vykonávať demokratické riadenie a dohľad nad jeho mocenskými nástrojmi. V prípade občianskej spoločnosti je potrebné rozvíjať schopnosti jej jednotlivých prvkov, vykonávať verejnú kontrolu bezpečnostného systému štátu a zapájať sa do dialógu s vládou ohľadom bezpečnostných a obranných otázok. Táto zásadne dôležitá celospoločenská diskusia je podmienená transparentnosťou danej problematiky, ako aj jednotlivých mocenských inštitúcií. [1]

Aj keď je bezpečnostný sektor ako teoreticko-metodologická koncepcia veľmi mladý, jeho aktéri pôsobili priebežne a táto oblasť sa rozvíjala od konca studenej vojny. Termín bezpečnostný sektor sa vo vedeckej deba- te po prvýkrát objavil v roku 1997, avšak v tomto období bol proces jeho reformy už v plnom prúde. Odborníci na civilno-vojenské vzťahy a bezpečnostné štúdie, ako aj experti na rozvojovú pomoc a dobré vládnutie len reagovali na fenomén, ktorý priniesla prax. Teoretické uvažovanie o bezpečnostnom sektore tak bolo iniciované praktickými skúsenosťami s procesom jeho reformy v rôznych krajinách celého sveta.

V prvej polovici deväťdesiatych rokov prebiehala v postkomunistických krajinách strednej a východnej Európy tranzícia, ktorej jednou z priorit bola depolitizácia mocenských nástrojov a zavedenie demokratického riadenia bezpečnostného systému štátu. Taktiež v celom rade rozvojových krajín tretieho sveta prebiehali procesy postkonfliktnej stabilizácie a rekonštrukcie, ktoré sústredili pozornosť na otázku fungovania tohto systému. Spoločnou črtou tohto vývoja bolo vytvorenie štruktúr a mechanizmov, prostredníctvom ktorých by legitímne politické authority mohli manažovať mocenské inštitúcie. Ďalej došlo k posilneniu úlohy parlamentu a jeho relevantných výborov a v neposlednom rade začal proces profesionalizácie týchto inštitúcií. Išlo o prvú fázu reformy bezpečnostného sek-

tora, ktorá sa týkala len aktérov pôsobiacich v rámci bezpečnostného systému štátu. Keďže rozvinuté západné krajiny mali tradičný a fungujúci systém demokratického riadenia mocenských inštitúcií, táto fáza reformy sa ich netýkala.

Druhá fáza reformy bezpečnostného sektora už má na rozdiel od prvej fázy univerzálny charakter. Jej kľúčovým predmetom je otázka verejnej kontroly tohto sektora, ktorá nie je dostatočne rozvinutá v žiadnom štáte bez ohľadu na jeho vyspelosť. Začiatok debaty o tejto problematike spadá do druhej polovice deväťdesiatych rokov 20. storočia, teda do obdobia, keď sa začala utvárať aj koncepcia bezpečnostného sektora. Krajiny s demokratickým režimom, ako aj tranzitívne krajiny a niektoré rozvojové krajiny začali čoraz intenzívnejšie pociťovať existujúce deficity v transparentnosti bezpečnostného systému štátu. Taktiež zaznamenávali pretrvávajúcu absenciu záujmu mimovládnych organizácií a médií o bezpečnostnú a obrannú politiku a nezaangažovanosť verejnosti do celospoločenskej diskusie o danej problematike. Nedostatočná úroveň verejnej kontroly mocenských inštitúcií, ako aj permanentná potreba zefektívňovať demokratické riadenie bezpečnostného systému štátu tak vyvolali potrebu komplexnej reformy. Táto druhá fáza reformy bezpečnostného sektora, ktorá v súčasnosti prebieha, postihuje všetkých jeho aktérov.

Popri deficite v transparentnosti bezpečnostného systému štátu je veľmi dôležitým motívom reformy bezpečnostného sektora prítomnosť širokého spektra nových bezpečnostných hrozieb. Zmena globálneho bezpečnostného prostredia so sebou priniesla nárast takých ohrození ako proliferácia zbraní hromadného ničenia, medzinárodný terorizmus, cezhraničný organizovaný zločin, nezákonný obchod s ľuďmi a kontrolovanými tovarmi, masová imigrácia, pranie špinavých peňazí alebo zraniteľnosť počítačovej infraštruktúry. Tieto hrozby prinášajú nové výzvy pre fungovanie bezpečnostného systému štátu, čo sa prirodzene odráža na reforme celého bezpečnostného sektora. Mocenské inštitúcie sa musia tejto situácii prispôbovať a posilňovať svoju akcieschopnosť a účinnosť. To však vytvára potencionálne ohrozenie rovnováhy medzi efektívnosťou bezpečnostného systému štátu a jeho demokratickým riadením a verejnou kontrolou. [16] V súvislosti s udalosťami z 11.9.2001 sa podstatne zintenzívnila debata o tendenciách vedúcich k znižovaniu transparentnosti mocenských inštitúcií a oslabovaniu už tak dosť vágnej verejnej kontroly bezpečnostného systému štátu. Reforma bezpečnostného sektora (respektíve jej druhá fáza) reaguje na dva základné javy – na nové

bezpečnostné hrozby a na latentný deficit v transparentnosti mocenských inštitúcií.²

Aby čelila novým hrozbám, zdôrazňuje potrebu systematicky zvyšovať kvalifikáciu vládných a parlamentných expertov manažujúcich systém bezpečnosti štátu, rovnako ako pripravenosť, respektíve profesionalitu príslušníkov jednotlivých mocenských inštitúcií. Aby reforma čelila deficitu transparentnosti, zameriava sa na zapájanie občianskej spoločnosti do verejnej diskusie o bezpečnostnej a obrannej problematike.

V súvislosti s kvalifikáciou bezpečnostných expertov a odbornosťou príslušníkov ozbrojených síl, polície, spravodajských služieb a vnútroštátnych bezpečnostných agentúr vystupuje do popredia potreba ich priebežného vzdelávania. V kontexte reformy bezpečnostného sektora je výzvou zásadného charakteru vytvorenie vzdelávacieho systému, ktorý by bol cieľovými skupinami využívaný počas celého ich kariérneho rastu. [24] Jeho integrálnou súčasťou by mali byť aj analytické pracoviská jednotlivých mocenských inštitúcií a think-tanky podliehajúce parlamentu a koordináčnemu bezpečnostnému orgánu na úrovni vlády. Ich potenciál by sa mal popri hlavnej náplni činnosti využívať aj v prospech skvalitňovania odbornej prípravy všetkých expertov a príslušníkov bezpečnostného systému štátu. Nedostatky v tejto oblasti môžu v budúcnosti spôsobiť, že bude klesať nielen efektívnosť mocenských inštitúcií v zmysle ich fungovania, ale aj zodpovednosť voči politickej autorite v zmysle ich demokratického riadenia. Ak vládni a parlamentní experti nebudú dostatočne kvalifikovaní, tak manažment bezpečnostného systému štátu bude nekvalitný a legislatívne zakotvené princípy parlamentného dohľadu a demokratického riadenia mocenských inštitúcií nebudú dostatočne implementované v praxi.

V súvislosti so zapájaním nezávislých výskumných centier, mimovládnych organizácií, médií a ďalších segmentov občianskej spoločnosti do verejnej kontroly bezpečnostného systému štátu vystupuje do popredia potreba zvyšovať informovanosť občanov. Plná angažovanosť verejnosti v oblasti bezpečnosti a obrany je popri vzdelávaní expertov a príslušníkov bezpečnostného systému štátu druhou kľúčovou výzvou reformy bezpečnostného sektora. Občianska spoločnosť je jediným zdrojom legitimacy, ktorá má zásadný význam pre pôsobenie mocenských inštitúcií v demokratic-

² V niektorých štúdiách sa nedostatok transparentnosti v zmysle verejnej kontroly mocenských inštitúcií (weak oversight, low transparency) analyzuje spolu, respektíve komplexne s nedostatkami týkajúcimi sa zodpovednosti voči politickej autorite v zmysle demokratického riadenia týchto inštitúcií (accountability gap). V tomto prípade autori používajú zastrešujúci termín demokratický deficit (democratic deficit).

kých režimoch.[10] Bez podpory verejnosti by bola efektivita bezpečnostného systému štátu limitovaná.

Jedným z príkladov môže byť využitie ozbrojených síl v nových podmienkach. Aktuálne bezpečnostné hrozby si vyžadujú plnenie diametrálne odlišných úloh ako počas studenej vojny. Prežitý koncept teritoriálnej obrany je nahrádzaný konceptom operácií krízového manažmentu, avšak na pôsobenie ozbrojených síl v zahraničí je potrebný súhlas parlamentu a relevantná podpora verejnosti. Ak táto podpora bude absentovať a nevznikne politický konsenzus, tak expedičné vojenské kontingenty nebudú môcť byť nasadené, aby už v predstihu čelili hrozbám, ktoré časom môžu zasiahnuť vlastné územie štátu a jeho obyvateľstvo. Ide o jeden z príkladov, ako môže dôjsť k zníženiu efektivity bezpečnostného systému štátu bez zvyšovania informovanosti občanov o aktuálnej bezpečnostnej problematike.

Občianska spoločnosť disponuje viacerými nástrojmi na realizáciu verejnej kontroly mocenských inštitúcií. Najvýznamnejším z nich sú médiá, ktorých dozorná funkcia je v demokratickom režime nenahraditeľná. Veľmi dôležitú úlohu zohrávajú aj nezávislé výskumné centrá a akademické pracoviská, ktoré pomáhajú formovať celospoločenskú diskusiu o bezpečnostnej a obrannej politike a ktoré verejnosti ponúkajú alternatívny zdroj názorov a pohľadov na túto problematiku. [10] V neposlednom rade k týmto nástrojom patrí široké spektrum mimovládnych organizácií a záujmových či profesných združení, ktoré sa môžu podieľať na verejnej kontrole v rôznych špecifických oblastiach. Predpokladom napredovania reformy bezpečnostného sektora je vytvorenie takej atmosféry, v ktorej aktivity jednotlivých segmentov občianskej spoločnosti nebudú vnímané ako poškodzovanie inštitúcií bezpečnostného systému štátu a ohrozovanie postavenia ich expertov a príslušníkov. Konštruktívne a aktívne zapojenie verejnosti do celospoločenskej diskusie o bezpečnosti a obrane môže mať len pozitívne výsledky, keďže posilní legitimitu bezpečnostného systému štátu a vyvinie tlak na transparentnosť jeho inštitúcií.

1.4 Ozbrojené sily, polícia a spravodajské služby

Štúdium problematiky demokratického riadenia a verejnej (civilnej) kontroly ozbrojených síl³ má dlhoročnú tradíciu a od päťdesiatych rokov 20. storočia sa jej venoval celý rad teoretikov civilno-vojenských vzťahov.

³ V prípade verejnej kontroly ozbrojených síl sa používa tradičný termín „civilná kontrola“.

Počnúc Samuelom Huntingtonom a Morrisom Janowitzom sa títo odborníci zaoberali otázkami interakcie ozbrojených síl a spoločnosti a ich postavením v politickom systéme štátu. Krajiny s dlhou tradíciou demokratického vývoja sa už vyrovnali s problémom začlenenia ozbrojených síl do spoločnosti a vydělili im zodpovedajúce miesto v politickom systéme. Museli však pritom dbať na to, aby ozbrojené sily zostali funkčné a aby mohli plniť tie úlohy, pre ktoré boli vytvorené. Zároveň museli predísť tomu, aby vplyv ozbrojených síl neohrozil demokratické princípy spoločnosti, na ktorej obranu boli určené. Tieto dve zásady predstavujú základný princíp fungovania civilno-vojenských vzťahov.

Civilno-vojenské vzťahy sú utvárané prostredníctvom komplexného systému vzájomných väzieb medzi ozbrojenými silami a zvyškom spoločnosti. Ozbrojené sily ako štátna inštitúcia slúžia podľa zákonov k obrane zvrchovanosti a územnej celistvosti štátu a k ochrane jeho spoločenského a politického systému. Taktiež zabezpečujú ochranu, respektíve realizáciu strategických štátnych záujmov a preto disponujú prostriedkami vojenskej moci. To je aj dôvod, prečo musí každá spoločnosť vytvoriť systém demokratického riadenia a civilnej kontroly ozbrojených síl.

Zakladateľom civilno-vojenských vzťahov ako politicko-vednej disciplíny bol Samuel Huntington, ktorý v roku 1957 vydal prácu „The Soldier and the State“. V nej predstavil základný teoretický rámec pre skúmanie interakcie ozbrojených síl a spoločnosti a formuloval elementárne princípy civilno-vojenských vzťahov. Podľa S. Huntingtona sú vojenské inštitúcie v ktorejkoľvek spoločnosti formované prostredníctvom dvoch základných imperatívov - funkčného a spoločenského. Funkčný imperatív vychádza z hrozieb voči bezpečnosti spoločnosti. Spoločenský imperatív odráža spoločenskú štruktúru, ideológiu a inštitúcie s dominantným postavením v politickom systéme. Interakcia medzi týmito dvoma imperatívmi, ktoré interpretujú pôsobnosť ozbrojených síl, je teoretickým základom problematiky civilno-vojenských vzťahov. [15]

Významní teoretici ako M.Janowitz (The Professional Soldier, 1960), A.Perlmutter (The Military and Politics in Modern Times, 1977) a ďalší, ktorí sa venovali výskumu civilno-vojenských vzťahov, sa spolu s S.Huntingtonom zhodli na tom, že základným princípom vzájomnej interakcie ozbrojených síl a spoločnosti je ich demokratické riadenie a civilná kontrola. Takýto systém riadenia a kontroly je totiž nevyhnutným predpokladom pre integráciu ozbrojených síl do spoločnosti v zmysle spoločenského imperatívu a zároveň zárukou ich efektívnosti v zmysle funkčného

imperatívu. Prostredníctvom systému demokratického riadenia a civilnej kontroly sa určujú úlohy a ciele ozbrojeným silám a sleduje sa ich realizácia. Proces riadenia a kontroly je vykonávaný ako vo formálnej, tak aj neformálnej rovine civilno-vojenských vzťahov. [35] Vo formálnej rovine prevažuje v rámci mechanizmu demokratického riadenia a kontroly ozbrojených síl vplyv štátnych inštitúcií a politických elít. V neformálnej rovine prevažuje v rámci mechanizmu civilnej kontroly vplyv mimovládnych aktérov a verejnosti.

Formálna rovina civilno-vojenských vzťahov spočíva v legislatívnom rámci, ktorý je definovaný ústavou a zákonmi. V tomto rámci sú jednoznačne stanovené právomoci a kompetencie štátnych inštitúcií a politických orgánov vo vzťahu k ozbrojeným silám. Zákonodarstvo taktiež vymedzuje postavenie ozbrojených síl v spoločnosti a v politickom systéme. Zárukou transparentného a vyváženého charakteru civilno-vojenských vzťahov vo formálnej rovine je fungovanie mechanizmov demokratického riadenia a kontroly ozbrojených síl. To sa vykonáva prostredníctvom slobodne zvolených alebo menovaných predstaviteľov štátnej exekutívy a legislatívy. [35]

Neformálna rovina civilno-vojenských vzťahov je charakterizovaná len jedným mechanizmom – mechanizmom civilnej kontroly. Vyplýva to však už z jej charakteru, pretože ju tvorí verejnosť, respektíve jednotlivé komponenty občianskej spoločnosti. Tie môžu vykonávať kontrolu ozbrojených síl, avšak už nie ich riadenie. Najväčší význam majú neformálne kontakty a interakcie vytvárajúce sieť spoločenských vzťahov, do ktorých sú zakotvení tak príslušníci ozbrojených síl, ako aj armáda ako celok. Neformálna rovina v rovnakej miere ako formálna je determinovaná historickými a politickými tradíciami, hodnotovými orientáciami a kultúrnymi faktormi. V dôsledku nich každá krajina vytvorila špecifický model civilno-vojenských vzťahov. [18]

Po skončení studenej vojny teoretický výskum civilno-vojenských vzťahov intenzívne pokračoval a vo významnej miere prispel k otvoreniu vedeckej diskusie o bezpečnostnom sektore a jeho koncepcii. V dôsledku toho je otázka demokratického riadenia a verejnej (civilnej) kontroly ozbrojených síl najlepšie spracovaným aspektom problematiky reformy bezpečnostného sektora. To však už neplatí o nevojenských inštitúciách bezpečnostného systému štátu, z ktorých najdôležitejšími sú polícia a spravodajské služby.

Reforma bezpečnostného sektora si vyžaduje, aby na tieto mocenské inštitúcie bol aplikovaný rovnaký princíp ako na ozbrojené sily. Ten spočíva

v zosúladení požiadaviek, aby polícia a spravodajské služby podliehali demokratickej politickej autorite a boli transparentné voči verejnosti a zároveň, aby týmto nebola paralyzovaná ich akcieschopnosť. V minulosti sa tejto problematike nevenovala dostatočná pozornosť a záujem sa redukoval len na mechanizmy vnútornej inšpekcie v prípade polície a na mechanizmy parlamentného dohľadu v prípade spravodajských služieb. [14] V súčasnosti, v kontexte reformy bezpečnostného sektora sa záujem už orientuje na širšie súvislosti demokratického riadenia a verejnej kontroly týchto dvoch inštitúcií. Ide o otázky účinnosti exekutívneho riadenia zo strany vlády, efektívnosť dohľadu zo strany parlamentu, rolu súdnej moci, úlohu vnútornej inšpekcie a v neposlednom rade o vzťah k médiám a verejnosti.

V celom rade krajín Európy a Severnej Ameriky bol v priebehu deväťdesiatych rokov zaznamenaný kontinuálny nárast násilnej aj majetkovej zločinnosti. Tento trend bol vo viacerých štátoch sprevádzaný poklesom dôveryhodnosti polície, ktorá podľa vnímania verejnosti nedokázala efektívne plniť svoje funkcie. K tomuto poklesu prispeli aj prípady zneužívania právomocí verejného činiteľa a korupcie vo vnútri policajných zborov. Individuálna bezpečnosť občanov sa znižovala a senzitivita voči hrozbám ako organizovaná kriminalita úmerne tomu stúpala. Z tohto dôvodu vznikol spoločenský tlak nielen na zlepšenie práce polície, ale aj na zvýšenie jej transparentnosti. V dôsledku toho začala polícia klásť veľký doraz na vzťah s jednotlivým občanom, na svoje *public relations* a aktívnejšie pristupovala k spolupráci s verejnosťou. [3] Išlo však len o začiatok procesu, ktorý je súčasťou reformy bezpečnostného sektora a ktorý má charakter dlhodobého a systematického úsilia. Do reformnej agendy v rámci polície patrí inštitucionálna reorganizácia v záujme upevňovania demokratického riadenia a parlamentného dohľadu a personálne skvalitňovanie v záujme efektivity jej práce. Rovnaký význam má aj zvyšovanie transparentnosti voči verejnosti, respektíve voči médiám, občiansko-právnym združeniam a mimovládny organizáciám, venujúcim sa problematike boja proti korupcii a klientelizmu. [14]

V prípade spravodajských služieb je otázka demokratického riadenia a verejnej kontroly komplikovanejšia ako v prípade ozbrojených síl a polície. Charakter a rola týchto služieb je taká špecifická, že si v rámci reformy bezpečnostného sektora vyžaduje osobitný prístup. Typ úloh a spôsob práce spravodajských služieb apriori vylučujú ich verejnú kontrolu v zmysle transparentnosti voči občianskej spoločnosti. Ako protiváha tejto skutočnosti má slúžiť dokonale fungujúci systém demokratického riadenia a plná zodpovednosť týchto služieb voči nadriadenej legitímnej politickej autorite.

Taktiež dohľad zo strany osobitných kontrolných výborov parlamentu má byť dostatočne účinný.

Spravodajské služby operujú skryte a utajene na pozadí politického, hospodárskeho a spoločenského, respektíve verejného života. Ich efektívna práca je jedným z najdôležitejších predpokladov fungovania bezpečnostného systému štátu, najmä za existencie nových bezpečnostných hrozieb nevojenského charakteru. Avšak rovnako ako v prípade iných mocenských inštitúcií, aj v prípade týchto služieb platí princíp zachovania rovnováhy medzi ich akcieschopnosťou na strane jednej a podriadenosťou demokratickému riadeniu a parlamentnému dohľadu na strane druhej.

Pre pôsobenie spravodajských služieb je príznačné, že podmienky ich práce a prostredie, v ktorom operujú, môžu viesť k vytvoreniu do seba uzatvoreného mikrosvetu. V rámci takejto subkultúry sa spravodajská činnosť stáva sama osebe cieľom a zdôvodnením existencie týchto služieb. [25] V záujme racionálneho a verejne prospešného vynakladania finančných prostriedkov na spravodajské služby je preto potrebné zaistiť profesionálnu prípravu ich operatívcoov a expertnú kvalifikáciu ich analytikov. V neposlednom rade je potrebné posilniť odbornú spôsobilosť zástupcov vlády a parlamentu, ktorí na tieto služby dohliadajú a riadia ich. Len pri naplnení týchto predpokladov je demokratické riadenie a účinný parlamentný dohľad nad spravodajskými službami dostatočne zaručený a tieto inštitúcie môžu efektívne vykonávať svoje poslanie. [3]

Reforma bezpečnostného sektora sa popri inštitúciách bezpečnostného systému štátu⁴ dotýka aj tzv. nezaradených aktérov. V podmienkach krajín Európy a Severnej Ameriky je v poslednom období pertraktovaná najmä otázka súkromných bezpečnostných služieb. Špecifikom niektorých tranzitívnych krajín sú navyše aj rôzne paramilitárne skupiny. Akýkoľvek pokus o vytvorenie reálneho obrazu týchto aktérov zlyháva z dôvodu ich slabej kontroly a nedostatočnej transparentnosti. Najmä v prípade neregulárnych polovojenských organizácií je prakticky nemožné získať predstavu o ich personálnej sile, výzbroji a materiálnom vybavení. [4] Najzávažnejším problémom je prepojenie paramilitárnych skupín a niektorých súkromných bezpečnostných služieb na štruktúry cezhraničného organizovaného zločinu. Ich potenciál je využívaný obchodníkmi s drogami a so zbraňami, pašerákmi ľudí a kontrolovaných tovarov a taktiež extrémistickými organi-

⁴ Okrem polície a spravodajských služieb sa reforma bezpečnostného sektora týka aj všetkých vnútroštátnych bezpečnostných agentúr. Ich široká paleta, počnúc pohraničnou strážou a končiac civilnou ochranou alebo colnou službou, predstavuje komplexný súbor problémov, ktoré presahujú rozsah tejto štúdie.

záciami a teroristickými bunkami. Hrozba prelinania medzinárodnej kriminality a tzv. nezaradených aktérov bezpečnostného sektora tak vytvára jednu z najaktuálnejších výziev pre jeho pokračujúcu reformu.

1.5 Význam bezpečnostnej komunity

Potreba inkluzívneho vnímania bezpečnostného sektora, ktoré zahŕňa všetky typy aktérov – štátnych aj neštátnych, je zdôraznená komplexnosťou súčasnej bezpečnostnej problematiky. Bezpečnosť štátu, ako aj individuálnu bezpečnosť občana je totiž nutné zaisťovať vo všetkých dimenziách bezpečnosti – vojenskej, politickej, hospodárskej, sociálno-spoločenskej, aj environmentálnej. Širšie chápanie termínu bezpečnostný sektor okrem toho lepšie reflektuje aj také kľúčové témy aktuálneho politicko-vedného diskurzu ako dobré vládnutie, demokratizácia, respektíve tranzícia či integrácia.

Jednou zo základných požiadaviek dobrého vládnutia je zaistenie vonkajšej aj vnútornej bezpečnosti. Efektívna realizácia výkonu vlády tak závisí od situácie v bezpečnostnom sektore. Vymožitelnosť práva, prevencia ohrozenia a ich eliminácia, mier a stabilita, ako aj ďalšie indikátory bezpečnosti umožňujú občanom viesť normálny život bez obavy z anarchie a pre štát znižujú hrozbu medzinárodného konfliktu. Význam bezpečnostného sektora je ešte výraznejší v tranzitívnych krajinách, keďže procesy politicko-spoločenskej demokratizácie a hospodárskej transformácie si vyžadujú bezpečné prostredie. V neposlednom rade kompatibilita a interoperabilita mocenských inštitúcií kandidátskych štátov NATO a EÚ s partnerskými inštitúciami západných krajín bola a naďalej ostáva jedným z najdôležitejších kritérií ich začlenenia do týchto integračných štruktúr. [9]

Staré členské štáty NATO a EÚ stoja pred rovnakou výzvou ako prichádzajúci noví členovia. V súvislosti s reformou bezpečnostného sektora musia posilňovať a skvalitňovať svoju bezpečnostnú komunitu. Táto komunita je tvorená jednotlivcami pôsobiacimi v rámci celého bezpečnostného spektra a skladá sa zo štátnej a neštátnej časti. Štátnu zložku bezpečnostnej komunity tvoria príslušníci ozbrojených síl, polícia, spravodajských služieb a všetkých vnútroštátnych bezpečnostných agentúr. Jej súčasťou sú aj parlamentní a vládni odborníci poverení dohliadaním a riadením bezpečnostného systému štátu. Neštátnu zložku tejto komunity predstavujú relevantní odborníci pôsobiaci v mimovládnej sfére – v nezávislých

výskumných centrách, akademických pracoviskách a v médiách. Ich štatút plnoprávných občanov im dáva prirodzenú legitimitu na zastupovanie verejnosti. Aj keď ide o nereprezentatívne zastupovanie, títo mimovládni odborníci sú plnohodnotnými partnermi vládnych expertov pri celospoločenskej diskusii o bezpečnostnej problematike a pri kultivácii bezpečnostnej a obrannej politiky štátu.

Reforma bezpečnostného sektora si vyžaduje paralelné rozvíjanie oboch zložiek bezpečnostnej komunity. Vysoká úroveň profesionality a odbornej pripravenosti v prípade jednotlivcov pôsobiacich v rámci bezpečnostného systému štátu zaručí nielen efektivitu mocenských inštitúcií, ale aj účinné demokratické riadenie a prehĺbi ich zodpovednosť voči legitímnej politickej autorite. Kvalifikovanosť a angažovanosť jedincov pôsobiacich v rámci neštátnych segmentov bezpečnostného sektora zasa prispeje k zlepšeniu verejnej kontroly mocenských inštitúcií a k zvýšeniu transparentnosti bezpečnostného systému štátu. Charakter a fungovanie bezpečnostnej komunity je tak jedným z najdôležitejších faktorov determinujúcich priebeh a úspešnosť reformy bezpečnostného sektora.

Aj keď vyspelé západné krajiny majú lepšie východiskové pozície pre túto reformu ako tranzitívne alebo rozvojové krajiny, ani v ich prípade nepôjde o krátky a jednoduchý proces. Ukončenie reformy bezpečnostného sektora možno očakávať až po završení transformácie bezpečnostného myslenia a po následnom prispôbení bezpečnostnej kultúry v jednotlivých štátoch. Najmä zmeny kultúrneho charakteru, týkajúce sa verejného vnímania štátnych záujmov, bezpečnostných hrozieb či uplatňovania mocenských nástrojov, si vyžadujú primerane dlhý čas.

1.6 Vytváranie integrovaného bezpečnostného systému SR

Nové globálne bezpečnostné prostredie po skončení studenej vojny so sebou prinieslo okrem nepopierateľných pozitív aj nedostatky, ktoré sa postupom času prejavili v podobe asymetrických bezpečnostných ohrození. Procesy globalizácie, spoločenskej a hospodárskej modernizácie, politickej liberalizácie a vedecko-technického rozvoja vygenerovali aj negatívne sprievodné javy. V prvom rade ide o zlyhávajúce štátnych štruktúr v krajinách tzv. tretieho sveta a neschopnosť dostatočne rýchlejšie adaptácie ich tradičných spoločností na moderné podmienky. Tieto faktory stimulujú pôsobenie neštátnych aktérov, akými sú politickí extrémisti, náboženski

fundamentalisti, nacionalistickí radikáli, či členovia nadnárodných zločineckých gangov. Taktiež vyvolávajú nárast takých bezpečnostných hrozieb ako medzinárodný terorizmus, šírenie zbraní hromadného ničenia a cezhraničný organizovaný zločin.

Na tento aktuálny vývoj museli reagovať všetky štáty a prispôbiť mu svoju politiku. Zmenený charakter globálneho bezpečnostného prostredia a asymetrické bezpečnostné hrozby si vynútili aj reformu väčšiny štátnych inštitúcií, ktoré zodpovedajú za bezpečnosť a obranu štátu a za ochranu jeho občanov. Táto transformácia sa týka ako ozbrojených sil, polície, spravodajských služieb, tak aj ďalších vnútroštátnych bezpečnostných agentúr (colná služba, pohraničná stráž, požiarny zbor, atd.). Prispôbovanie bezpečnostných mechanizmov a mocenských inštitúcií jednotlivých štátov novým podmienkam a novým hrozbám tak predstavuje najdôležitejší trend bezpečnostne nadväzujúci na transformáciu bezpečnostného myslenia a priamo súvisí s koncepciou reformy bezpečnostného sektora.

Slovenská republika je vystavená rovnakým hrozbám ako všetky ostatné krajiny euro-atlantického priestoru. Táto objektívna skutočnosť vyvolala potrebu prispôbiť mocenské inštitúcie štátu novým podmienkam. Taktiež vyvolala potrebu získať bezpečnostné záruky v rámci NATO, pretože aj napriek zreformovaniu a skvalitneniu daných inštitúcií by Slovensko nebolo schopné zaistiť svoju bezpečnosť individuálne bez spojencov. Prelínanie vojenských a nevojenských ohrození a komplexnosť vnútornej a vonkajšej bezpečnosti si vyžiadali prebudovanie bezpečnostného systému SR. Tento proces je súčasťou adaptácie Slovenskej republiky na meniace sa globálne bezpečnostné prostredie a zároveň aj súčasťou jej integrácie do euro-atlantických bezpečnostných štruktúr NATO.

Rozhodujúci krok týmto smerom predstavovalo prijatie *Ústavného zákona o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu č.227/2002 Z.z.*, ktorý bol Národnou radou SR schválený dňa 1.5.2002. Určil kompetencie a zodpovednosť jednotlivých vládnych orgánov v prípade bezpečnostných kríz a stanovil legislatívny rámec pre fungovanie mechanizmov krízového manažmentu⁵

⁵ Krízový manažment predstavuje súhrn činností príslušných inštitúcií bezpečnostného systému štátu (ozbrojené sily, policajný zbor, spravodajské služby, vnútroštátne bezpečnostné agentúry a ďalšie). Je zameraný na monitorovanie a analýzu bezpečnostných hrozieb a prevenciu možných ohrození. V rámci krízového manažmentu sa realizuje plánovanie, organizovanie, implementácia a kontrola činností vykonávaných v súvislosti s prípravou a riešením bezpečnostných kríz a krízových situácií. Za týmto účelom sú vytvárané príslušné odborné orgány, legislatívne prostredie a nástroje na riešenie bezpečnostných kríz a krízových situácií v rámci koordinácie všetkých inštitúcií bezpečnostného systému štátu.

v rámci transformovaného bezpečnostného systému SR.⁶ V neposlednom rade konštituoval Bezpečnostnú radu SR ako kľúčový koordinačný orgán v oblasti zahraničnej, bezpečnostnej a obrannej politiky Slovenskej republiky. Na ústavný zákon nadväzoval *Zákon o obrane SR č.319/2002 Z.z. (23.5.2002)*, *Zákon o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu č.387/2002 Z.z. (21.6.2002)* a *Zákon o hospodárskej mobilizácii č.414/2002 Z.z. (29.5.2002)*. Po prijatí koncepčných dokumentov ako *Bezpečnostná stratégia SR*, *Obranná stratégia SR* a *Vojenská stratégia SR* v priebehu roku 2001, bolo schválenie série bezpečnostných zákonov druhým zásadným krokom na vytvorenie podmienok pre reformu bezpečnostného systému SR a pre integráciu Slovenska do NATO.

Paralelne s vytváraním koncepčných predpokladov a legislatívneho rámca pre tieto dva komplementárne procesy dochádzalo k analýze existujúceho stavu bezpečnostného systému SR a k príprave transformačných plánov. Na základe uznesení Vlády SR č.883/1999 a č.648/2000 bol vypracovaný *Návrh Koncepcie bezpečnostného systému SR*, ktorý bol schválený Radou obrany štátu dňa 15.10.2001. Vláda SR svojim uznesením č.310/2002 taktiež schválila dokument *Audit krízového manažmentu (27.3.2002)*, ktorý vypracovala osobitná komisia pod vedením štátneho tajomníka Ministerstva obrany SR J.Pivarčiho. Tieto materiály predstavovali východisko pre ďalšiu odbornú a politickú diskusiu o reforme bezpečnostného systému SR v kontexte prípravy Slovenska na členstvo v NATO. Jej priebeh reflektoval prijatie troch koncepčných strategických dokumentov z roku 2001, ako aj schválenie bezpečnostných zákonov v máji a júni 2002. Až po vytvorení tohto koncepčného a legislatívneho rámca bolo možné vypracovať finálnu verziu *Návrhu Koncepcie bezpečnostného systému SR*. Tento dokument obsahoval dva alternatívne modely konečnej podoby bezpečnostného systému SR.

V septembri 2002 bol Vláde SR predložený návrh *Koncepcie bezpečnostného systému SR*, ktorá ho uznesením č.1098/2002 zo dňa

⁶ Bezpečnostný systém je inštitucionálnym nástrojom bezpečnostnej politiky štátu. Je tvorený orgánmi rozhodovania, riadenia, výkonnými a zabezpečovacími zložkami, ktoré vzájomnými väzbami a činnosťami zabezpečujú koordinovaný postup pri zaisťovaní bezpečnosti štátu a jeho obyvateľov. Predstavuje mnohorozmerný komplex, ktorý sa skladá z politických, ekonomických, vojensko-obranných, vnútro-bezpečnostných, záchranných, zdravotníckych, humanitných, právnych, sociálnych, kultúrnych, historických, a ekologických prvkov a ich vzájomných väzieb. Jeho hlavnými prvkami sú ozbrojené sily, policajný zbor, spravodajské služby a vnútroštátne bezpečnostné agentúry. Zodpovednosť za zaručenie bezpečnosti štátu majú v rozsahu vymedzenej pôsobnosti zodpovedné vládne orgány a štátne inštitúcie.

9.10.2002 schválila a Bezpečnostnej rade SR (BR SR) uložila do dňa 31.3.2003 vypracovať návrh dokumentu *Plán realizácie koncepcie bezpečnostného systému SR podľa modelu č. 1*. [48] Toto rozhodnutie predstavovalo medzník v transformácii bezpečnostného systému SR a znamenalo naštartovanie jeho reformy. Veľmi dôležitým faktorom bola skutočnosť, že gesciu nad reformou bezpečnostného systému SR prevzala BR SR ako nový orgán vytvorený na základe *Ústavného zákona o bezpečnosti štátu*. BR SR ako poradný orgán Vlády SR má za úlohu podieľať sa na tvorbe jednotnej štátnej politiky v oblasti bezpečnosti a na koordinácii jej praktického uskutočňovania. Taktiež má vyhodnocovať problematiku bezpečnosti Slovenska a predkladať vláde návrhy relevantných opatrení na zachovávanie bezpečnosti, na predchádzanie krízovým situáciám, ako aj návrhy na riešenie vzniknutej krízovej situácie.⁷ [47]

Vláda SR dňa 26.2.2003 schválila všetky opatrenia navrhnuté BR SR a vydala uznesenie č. 138/2003, ktorým zaviazala BR SR vypracovať *Komplexný plán výstavby a ďalšieho rozvoja bezpečnostného systému SR na roky 2004 – 2010*. [49] Tento *Komplexný plán* sa má stať základným a záväzným plánovacím dokumentom pre všetky úrovne rozhodovania a riadenia štátu v danej oblasti. Jeho význam má spočívať v tom, že stanoví základné princípy fungovania bezpečnostného systému SR a určí postupnosť reformných krokov. Jeho hlavným cieľom je výstavba a rozvoj integrovaného bezpečnostného systému štátu (IBSŠ), ktorý by zabezpečil efektívnu koordináciu jeho jednotlivých prvkov – relevantných vládnych orgánov, štátnych inštitúcií a ich podporných štruktúr. *Komplexný plán* by mal na základe zadaných priorit vymedziť reálne časové horizonty pre transformáciu bezpečnostného systému SR a zohľadniť aktuálne a pravdepodobné bezpečnostné výzvy a ohrozenia. V neposlednom rade by tento dokument vytvoril systém plánovania úloh, ktorý je jednotný pre všetky prvky IBSŠ a ktorý je zároveň kompatibilný s plánovaním v rámci NATO a EÚ. [44] V súvislosti s uznesením Vlády SR č. 138/2003 išlo o premenovanie pôvodného *Plánu realizácie koncepcie bezpečnost-*

⁷ Bezpečnostná rada SR má 9 členov. Jej predsedom je predseda Vlády SR, ktorý funkciou podpredsedu BR SR poveruje podpredsedu Vlády SR. Ďalšími členmi BR SR sú ministri obrany, vnútra, financií a zahraničných vecí. Zvyšných troch členov BR SR vymenúva a odvoláva Prezident SR na návrh predsedu Vlády SR. Na prípravu a plnenie svojich úloh BR SR zriadila 4 stále pracovné orgány – výbor pre zahraničnú politiku, výbor pre obranné plánovanie, výbor pre civilné núdzové plánovanie a výbor pre koordináciu spravodajských služieb. BR SR taktiež môže podľa potreby zriaďovať a zrušovať odborné pracovné skupiny a spolupracovať aj s prizvanými externými odborníkmi. Na svojom prvom rokovaní sa zišla 18.9.2002.

ného systému SR podľa modelu č. 1 na Komplexný plán a o posun termínu jeho vypracovania do konca novembra 2003.

V priebehu rokov 2002 a 2003 došlo k úspešnému naštartovaniu komplexných transformačných procesov v bezpečnostnom systéme SR. Počas rokov 2004 - 2006 prebiehala realizačná fáza reforiem, ktorá však len pomaly viedla k budovaniu integrovaného bezpečnostného systému štátu. Pre úspešné zavŕšenie reforiem je potrebné dokončiť harmonizáciu legislatívy v oblasti bezpečnosti, aktualizovať koncepčné dokumenty, posilniť teoretické zázemia vo sfére bezpečnosti, zjednotiť krízový manažment pre krízy vojenského aj nevojenského charakteru, vypracovať a aktualizovať scenáre možného ohrozenia SR a v neposlednom rade zlepšiť koordináciu všetkých mocenských inštitúcií štátu.

2. FORMOVANIE SLOVENSKEJ BEZPEČNOSTNEJ KOMUNITY

Na úvod celej kapitoly o vývoji občianskych organizácií (ďalej Mimovládne neziskové organizácie - MNO)⁸ na Slovensku je potrebné povedať, že až do polovice 90. rokov je len veľmi ťažko možné hovoriť na Slovensku o občianskych združeniach v takej podobe, ako sú chápané v západných demokraciách. Pred rokom 1989 sa v takomto ponímaní dala možno chápať činnosť jednotlivcov, ktorá sa sústreďovala do environmentálnych a cirkevných skupín. Po zmenách v roku 1989 došlo aj na Slovensku k rozvoju MNO a to zásluhou v roku 1990 prijatých zákonov zaručujúcich a upravujúcich slobodu združovania v rozličných organizáciách. Treba však povedať, že v tom období išlo skôr o záujmové združenia športového a kultúrneho zamerania. Novoprijaté legislatívne normy liberalizovali podmienky pre organizovanie a v porovnaní s predchádzajúcim komunistickým režimom vniesli do spoločnosti slobodu. Na jednej strane liberalizácia podmienok podnietila rast občianskych združení, nadácií, neinvestičných fondov a neziskových organizácií, o čom svedčia aj údaje Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, podľa ktorých vzrastal postupne počet zaregistrovaných MNO na Slovensku z 3167 v roku 1990 na 11 870 v roku 1996, 21 916 v roku 2002 a 27 221 v roku 2005. [22] Na druhej strane veľmi malé percento z tohto počtu tvorili MNO so zameraním na nové politické, ekonomické, medzinárodné či bezpečnostné otázky.

2.1 Pôsobenie MNO vo sfére bezpečnosti a obrany v rokoch 1993 - 1998

Absencia MNO, ktoré by poskytovali priestor pre slobodné vyjadrovanie názorov politikov, expertov, novinárov a všetkých, ktorí o taký druh diskusie prejavujú záujem, sa po prvýkrát prejavila už po vzniku samostatného štátu. Potreba odbornej a nezávislej diskusie o smerovaní Slovenska a jeho postavení v medzinárodných vzťahoch bola podnetom pre snahy o založenie inštitúcií typu think-tank [20] na Slovensku. Prvou bola vedeckovo-výskumná inštitúcia Slovenský inštitút medzinárodných štúdií (SIMŠ), ktorú

⁸ V texte je používané označenie mimovládne neziskové organizácie - MNO namiesto v minulosti častejšie používaného označenia MVO - mimovládne organizácie, pretože neziskovosť je väčšou charakteristikou týchto organizácií, nie len to, že sú mimovládne. Druhým dôvodom je zosúladenie tohto pojmu na Slovensku. Pojem MNO bol použitý aj v publikácii Kollar, M., Mesežnikov, G., Bútora, M. Slovensko 2005, Súhrnná správa o stave spoločnosti, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, 2006.

založil Svätózár Bombík začiatkom roku 1993. Jeho cieľ vytvoriť think-tank podľa vzoru britského *Chatham House* či amerického *Council of Foreign Relations* sa nenaplnil, tak z dôvodu nezájmu tretej vlády premiéra Mečiara o fungovanie takejto inštitúcie, ako aj tragickej smrti zakladateľa. Bola to škoda, pretože SIMŠ sa v prvých rokoch svojej činnosti venoval tiež vydávaniu časopisu *Medzinárodné otázky* a odbornej debata o otázkach zahraničnej politiky Slovenskej republiky. Úroveň SIMŠ postupne klesala, až zanikol koncom roku 1998. V roku 1999 bola jeho činnosť obnovená aj s vydávaním časopisu, avšak po transformácii ministerstva zahraničných vecí bol opäť zrušený. Časť jeho úloh neskôr prevzala Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, ktorá pokračovala aj vo vydávaní *Medzinárodných otázok*.

Ďalšou inštitúciou, ktorá pôsobila od vzniku Slovenskej republiky a ktorá sa ako jediná zaoberala výlučne otázkami bezpečnosti a obrany, bolo Stredisko strategických štúdií Ministerstva obrany SR (SSŠ).⁹ Tak SIMŠ, ako aj SSŠ neboli štandardnými MNO, ich zriaďovateľmi boli totiž štátne orgány (Ministerstvo zahraničných vecí SR resp. Ministerstvo obrany SR). Táto skutočnosť mala veľký (prevažne negatívny) vplyv na obidve inštitúcie, pretože ich zriaďovatelia necitlivými a nesystematickými reorganizáciami ich štruktúr a personálnymi zmenami v rôznych časových úsekoch zabrzдили ich vývoj a tým aj vývoj bezpečnostnej komunity na Slovensku. [40]

Na Slovensku pôsobia aj MNO profesijného charakteru, ktorých činnosť sa sústreďuje na záujmy jednotlivých skupín profesionálnych vojakov alebo vojakov v zálohe, bez veľkej snahy ovplyvňovať bezpečnostnú a obrannú politiku krajiny.¹⁰ [30]

Pre štandardný západný model fungovania „bezpečnostného sektora“ je zásadným predpokladom prítomnosť silnej verejnej kontroly zo strany verejnej mienky, civilných expertov na bezpečnosť (ako časti bezpečnostnej komunity) a aj existencia mimovládnych neziskových organizácií aktívne pôsobiacich vo sfére bezpečnostnej politiky. Viacročné pôsobenie takých MNO a akademických inštitúcií alebo nadácií, ako napríklad Slovenská

⁹ Aj táto inštitúcia prešla v ďalšom období mnohými zmenami. V roku 1999 bola premenovaná na Centrum obranných štúdií, v roku 2000 na Inštitút obrany a bezpečnosti a od apríla 2004 do svojho zániku v decembri 2005 existovala pod názvom Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií.

¹⁰ V roku 2006 malo Ministerstvo obrany SR uzatvorenú dohodu o vzájomnej spolupráci s nasledujúcimi občianskymi združeniami: *Slovenský zväz protifašistických bojovníkov*; *Zväz vojakov SR*; *Združenie vojenskej obrody Slovenska*; *Slovenský zväz vojakov v zálohe*; *Asociácia slovenských vojakov*; *Slovenský letecký zväz gen. M. R. Štefánika*; *Združenie žien v Armáde SR*; *Slovenský zväz vojenských táborov nútených prác – pomocných technických práporov*; *Združenie technických a športových činností regiónov Slovenskej republiky*; *Klub vojenských výsadkárov Slovenskej republiky* a *Slovenský národný aeroklub gen. M. R. Štefánika*.

spoločnosť pre zahraničnú politiku (Slovak Foreign Policy Association – SFPA), Friedrich Ebert Stiftung (FES), Konrad Adenauer Stiftung (KAS) či Katedra politológie Univerzity Komenského, bolo od roku 1995 veľmi dôležité. Zároveň je však nutné konštatovať, že nezávislý tretí sektor na Slovensku nebol v tom čase rovnocenným partnerom štátnych inštitúcií. Počas vlády Vladimíra Mečiara v rokoch 1994 – 1998 navyše neboli MNO ani vítaným partnerom pre štát, pretože ho podrobovali tvrdej kritike za výkon domácej i zahraničnej politiky. [32] Zo strany MNO to bolo prirodzené, pretože kým oni boli založené na demokratických hodnotách, domáca i zahraničná štátna politika sa týmto hodnotám vzdávala.

Ak mapujeme vývoj „civil society“ Slovenskej republiky v oblasti obraných a bezpečnostných vzťahov v danom období, zisťujeme, že v podstate kopíroval vývoj v oblasti zahraničnej politiky. Formovanie bezpečnostnej komunity a jej zapojenie sa do problematiky bezpečnosti a obrany sa vyvíjalo v súvislosti s rastom záujmu o zahraničnú politiku a v súvislosti s postupným formovaním potreby alternatívnej strednodobej a dlhodobej koncepcie zahraničnej politiky, ktorá prekračuje štvorročný horizont. Okrem toho mal na túto oblasť vplyv aj vývoj a formovanie demokratických inštitúcií. V období tretej vlády Vladimíra Mečiara (zloženej z HZDS, SNS a ZRS) existovala určitá schizofrénia. Na jednej strane bolo deklarované smerovanie do NATO a do Európskej únie, na druhej strane boli tieto procesy príbrzdené vládnuou politikou, jej neštandardnými prehláseniami ale aj praktickými krokmi. [17] Skutočnosť, že tak zahraničná, ako aj bezpečnostná politika sa koncipovali kabinetne a oficiálne vládne inštitúcie si osobovali tak analytickú činnosť, ako aj tvorbu koncepcií, viedla k snahe vytvoriť na Slovensku nezávislú komunitu odborníkov, ktorí by pravidelne mapovali vývoj na Slovensku, vypracovávali alternatívne analýzy a navrhovali koncepcie. Inštitút pre verejné otázky v spolupráci s odborníkmi z ďalších MNO začal od roku 1995 vydávať súhrnné správy o Slovensku, v ktorých už boli hodnotené aj bezpečnostné a obranné vzťahy. Prvou bola *Slovensko v šedej zóne?*, ktorá sa kriticky zaoberala hlavne stavom slovenskej zahraničnej politiky a na ňu nadväzovali *Súhrnné správy o stave spoločnosti – Slovensko*, vydávané každoročne, výskumy verejnej mienky o aktuálnom vývoji na Slovensku a ich analýzy.¹¹

Jedným z prvých projektov, týkajúci sa výhradne bezpečnosti a obrany, bol **Projekt vzdelávania o národnej bezpečnosti**, ktorý bol pripravený v roku 1995 v spolupráci Ministerstva obrany Slovenskej republiky

¹¹ Viac www.ivo.sk

a Centra európskych bezpečnostných štúdií Univerzity Groningen v Holandsku. Podporovaný bol holandskou vládou a programom Európskej únie Demokracia PHARE/TACIS. Projekt bol zameraný na prezentáciu teoretických prác a praktických skúseností krajín NATO v uvedenej oblasti a organizovaný formou seminárov za účasti predovšetkým pracovníkov Ministerstva obrany Slovenskej republiky a zástupcov ostatných ministerstiev. Iba v obmedzenej miere sa ho zúčastňovali členovia univerzít a mimovládnych organizácií. Riešil problematiku novej koncepcie bezpečnosti po skončení studenej vojny a ako súčasť projektu boli zaradené otázky transparentnosti obrannej politiky a okrajovo civilno-vojenských vzťahov.

V období do roku 1998, kedy oficiálne vládne kruhy boli charakterizované ako nedemokratické (kritizované boli aj medzinárodnou komunitou), boli MNO skôr v opozícii voči vládnucej garnitúre. Oficiálne vládne kruhy skôr ignorovali, ak nie kritizovali a snažili sa eliminovať ich vplyv na spoločnosť (snaha ukázať v oficiálnej tlači nekontrolovateľnosť ich financovania, obviňovanie zo zneužívania domácich finančných prostriedkov napriek tomu, že boli financované hlavne zahraničnými grantmi). K určitému pozitívnemu posunu prichádza po voľbách 1998, kedy predovšetkým ministerstvo zahraničných vecí, ale aj ministerstvo obrany začali s týmito organizáciami viac spolupracovať.

To, čo platilo pre zahraničnú politiku bolo evidentné aj v bezpečnostnej a obrannej politike. Neexistovala analýza bezpečnostnej situácie, ani strategické dokumenty týkajúce sa bezpečnosti a obrany. Koncepcie boli robené kabinetne, bezpečnostná a obranná politika nebola konzultovaná s odborníkmi mimo ministerstva obrany a niektoré významné dokumenty sa ani do vlády, alebo do parlamentu nedostali a schvaľované boli iba Radou obrany štátu. Okrem toho v tej dobe ani neexistovala nezávislá komunita, ktorá by sa teoreticky venovala uvedeným otázkam. Ani politické strany nemali dostatok odborníkov na oblasť bezpečnosti a obrany, čo sa prejavilo neskôr, pri rozvíjaní komunikácie v týchto oblastiach.

Odrazilo sa to na príprave dvoch dokumentov o národnej bezpečnosti, ktorými sa zaoberal parlament v rokoch 1994 - 1996. V roku 1994 schválil **Obrannú doktrínu Slovenskej republiky** a v roku 1996 vzal na vedomie **Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti Slovenskej republiky**. Dokumenty znamenali pokrok v tom, že sa stali bezpečnostno-politickými dokumentmi strategického významu a po prvýkrát od vzniku Slovenskej republiky usilovali o komplexný pohľad na problematiku bezpečnosti a obrany. Pretože však boli pripravované úzkou skupinou ľudí

z ministerstva obrany a neboli ani konzultované s akademickými pracoviskami, nezávislými odborníkmi a mimovládnyimi organizáciami, neprekročili určitý úzky kontext chápania problémov bezpečnosti a obrany vyplývajúci z krátkosti doby od vzniku Slovenskej republiky a zo štruktúry politickej scény tej doby. [29]

Zaujímavý je aj fakt, že Obranná doktrína bola pripravená a schválená v roku 1994, ale Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti až v roku 1996, pričom logika hovorí, že časová postupnosť by mala byť opačná. Stratégia obrany teda „predbehla“ analýzu národnej bezpečnosti a stanovnenie jej cieľov. Aj keď uvedené dokumenty nie sú v rozpore, predsa len existujúca situácia umožnila vojenským expertom pripraviť dokument o obrane bez „nadradeného“ bezpečnostného dokumentu. Vplyv na túto situáciu mala nejednotnosť v parlamente, preferencia iných problémov, pred ktorými Slovenská republika stála, ale aj nedocenenie významu odborného posudzovania problémov bezpečnosti a obrany, analýzy zlomových oblastí, identifikácie možností, ale tiež neexistovanie MVO v bezpečnostných a obranných vzťahoch.

Pri hodnotení postoja politických lídrov a vládnych inštitúcií (ministerstiev) k MNO v tomto období bolo vidieť určitú rozpornosť. Teoretické pracoviská Slovenský inštitút medzinárodných štúdií pracujúci pod gesciou Ministerstva zahraničných vecí SR a Stredisko strategických štúdií MO SR, teda pracoviská patriace pod vládne inštitúcie, pochopili teoretické vákuum v oblasti zahraničnej politiky a v oblasti bezpečnosti a obrany. V snahe rozvinúť teoretickú základňu pre oblasť bezpečnosti a obrany nadviazali spoluprácu s existujúcimi MNO a spoločným organizovaním seminárov a konferencií sa snažili poskytnúť priestor expertom MVO zo Slovenskej republiky i zo zahraničia. Napomáhali aj pri vzdelávaní novej generácie expertov vznikajúcej pri univerzitách. V období rokov 1994 – 1998 bola táto spolupráca paradoxným javom, pretože postoj oficiálnych vládnych štruktúr k MNO sa v tom období vyvíjal od odmietavých stanovísk, až po obdobie ich ignorovania.

Od vzniku Slovenskej republiky vytvorili MNO pomerne hustú sieť vzťahov s rôznymi krajinami Európy i sveta. Okrem veľmi dobrej a obojstranne prospešnej spolupráce so zahraničnými donormi, zameranej na rovnaký cieľ – pomôcť vybudovať na Slovensku demokratickú spoločnosť, sa slovenské MNO hlboko zapísali do povedomia svetovej komunity MNO odovzdávaním svojich cenných skúseností z politického nestraničného aktivizmu a z občianskej kampane za spravodlivé a čestné voľby v krajinách

strednej a východnej Európy (Ukrajina, Bielorusko, balkánske krajiny). Občianska kampaň 98 získala prestížnu Cenu USAID za aktivitu pri budovaní demokracie, ktorú slovenským aktivistom odovzdala vo Varšave 5. októbra 1999 Hillary Clinton.

Spolupráca mimovládnych neziskových organizácií s vládou sférou v rámci „bezpečnostného sektora“ bola v počiatočnom období limitovaná uzavretosťou problematiky „národnej bezpečnosti“, duchom „utajovania“ a ďalšími stereotypami pretrvávajúcimi z čias komunistického režimu. Aj keď k systémovým zmenám došlo veľmi rýchlo a po roku 1993 sa „bezpečnostný sektor“, respektíve jeho inštitúcie verbálne hlásili k spolupráci s občianskou spoločnosťou, zmena myslenia vládnych predstaviteľov trvala dlhšie. Išlo o postupnú transformáciu bezpečnostnej kultúry, ktorej hlavným rysom bolo zvyšovanie transparentnosti v rámci bezpečnostnej politiky, otváranie sa inštitúcií „bezpečnostného sektora“ voči spoločnosti a nadväzovanie pracovných kontaktov s mimovládnymi neziskovými organizáciami. Tento pozitívny proces bol v období rokov 1994-98 komplikovaný a brzdený problémami na vnútropolitickú scénu. Až po roku 1998 prevážil trend otvorenosti a postupom času sa podarilo etablovať spoluprácu medzi mimovládou sférou a „bezpečnostným sektorom“.

2.2 Činnosť MNO vo sfére bezpečnosti a obrany v rokoch 1999 - 2002

Zmena vzťahu medzi štátom a MNO nastala až po parlamentných voľbách v roku 1998. Od roku 1999 sa tretí sektor rozvíjal v úplne nových spoločensko-politických podmienkach. Pominuli antagonistické vzťahy medzi predstaviteľmi štátu a MNO a začala sa fáza bližšieho spoznávania a nadväzovania spolupráce. Prvým impulzom pre nové vzťahy bolo stretnutie asi 100 MNO s poslancami Národnej rady Slovenskej republiky a predstaviteľmi vlády, ktoré sa uskutočnilo 5. marca 1999 a na ktorom sa diskutovalo o legislatíve – zákone o sociálnej pomoci, zákone o nadáciách, daňových zákonoch a o civilnej službe. 20. augusta 1999 sa na Úrade vlády Slovenskej republiky stretli zástupcovia Grémia tretieho sektora s predsedom vlády Mikulášom Dzurindom a ponúkli partnerskú spoluprácu medzi vládou a MNO. 22. novembra 1999 sa po prvýkrát stretla Rada vlády Slovenskej republiky pre mimovládne neziskové organizácie – poradný výbor vlády SR pre podporu činnosti MNO. Predsedom Rady je podpredseda vlády Slovenskej republiky pre ľudské a menšinové práva a re-

gionálny rozvoj a členmi je 15 predstaviteľov orgánov štátnej správy SR a 20 zástupcov MNO.¹²

Hoci k tejto spolupráci môžu byť za uplynulé obdobie aj výhrady, podmienky spolupráce MNO so štátom sa podstatne skvalitnili. Obidvaja aktéri sa navzájom tolerovali, vážili a hľadali vzájomne výhodné projekty spolupráce. Napríklad skúsenosti a strategické projektové myslenie občianskych lídrov využívali predstavitelia verejného sektora pri formulovaní a implementácii plánov regionálneho rozvoja, financovaných z fondov EÚ. Z dielne MNO vyšlo aj niekoľko návrhov zákonov (Národný boj proti korupcii, zákon o civilnej službe, zákon o slobodnom prístupe k informáciám a ďalšie) a okrem toho odborníci z MNO pracovali na nezávislých analýzach, ktoré slúžili pre rozhodovanie štátneho aparátu (Stratégia Slovensko 2015, účasť na diskusiách o bezpečnostných dokumentoch SR, Európska bezpečnostná stratégia apod.).

Rok 1999 bol určitým impulzom pre prácu v oblasti bezpečnostných štúdií a tým aj bezpečnostnej komunity v SR najmä tým, že Washingtonský summit v apríli dal obraz ďalšieho rozširovania NATO a prijatá Strategická koncepcia znamenala posun v hodnotení bezpečnostného prostredia, existujúcich výziev a rizík, ako aj reakcií na ne (budovanie spôsobilosti). [23] Na základe toho bolo možné anticipovať, aké môžu byť požiadavky na Slovensko, ktoré získalo šancu byť na Pražskom summite v roku 2002 pozvané. Hoci volebný výsledok z jesene 1998 a dosiahnutý konsenzus neovplyvnil oddialenie prijatia SR do NATO a EÚ, bolo potrebné zaoberať sa závermi summitu NATO 1999. Vláda SR totiž v roku 1999 schválila Program zabezpečenia prípravy SR na členstvo v NATO (PRENAME), ktorý reflektoval integračné kritériá NATO. Na základe tohto plánu začali okrem iného práce na návrhoch nových strategických bezpečnostných dokumentov, začali byť realizované partnerské ciele. Na základe Koncepcie reformy rezortu obrany SR do 2002 (s výhľadom do 2010) sa rozbehla nová reforma armády SR. Hodnotené obdobie bolo zároveň problematickým, pretože sa oneskorila príprava základných strategických dokumentov - bezpečnostnej stratégie, obrannej stratégie a vojenskej stratégie. Schválené boli až v roku 2001 na základe kritických pripomienok „tzv. Garretovej správy“.¹³

¹² Rada vlády Slovenskej republiky pre mimovládne neziskové organizácie patrí aj v roku 2006 medzi poradné orgány vlády, avšak na stránke MZV SR prestala byť jej činnosť prezentovaná rokom 2004. Vid' <http://www-8.vlada.gov.sk/index.php?ID=1058>.

¹³ „Defence assesment of the Slovak Republic“, externé hodnotenie spracované tímom Ministerstva obrany USA. Pre kritický postoj bol problém so zverejnením jej záverov.

Okrem tejto správy boli pre tvorbu koncepčných bezpečnostných dokumentov prínosom ďalšie odborné štúdie (Clarkova - Veľká Británia, Cubic Applications - USA). Vyskytli sa i problémy zapríčinené zaostávajúcou reformou armády SR, čo viedlo k príprave nového koncepčného materiálu Ozbrojené sily SR - model 2010 (vládou schválený v októbri 2001). [33]

Na analýze Washingtonského summitu, resp. rozpracovaní jeho strategického významu, malo eminentný záujem predovšetkým ministerstvo obrany. Neexistencia slovenského „strešného“ strategického dokumentu brzdila proces reformy armády, pretože naďalej chýbal politický konsenzus. Vtedajšie Stredisko obranných štúdií MO SR v spolupráci s SFPA rozbehlo projekt práce so závermi Washingtonského summitu na medzinárodnej konferencii „Euroatlantické spojenectvo v podmienkach budovania európskej bezpečnostnej štruktúry“ v júli 1999 s cieľom využiť teoretické i praktické skúsenosti analytikov zo starých i nových členských krajín NATO. [23] Z hľadiska vnútornej participácie sa do projektu okrem SFPA začali zapájať aj jednotlivci z vysokých škôl i zo Slovenskej akadémie vied. Neskôr, v roku 2000 boli analyzované otázky v súvislosti s prípravou Bezpečnostnej stratégie SR a Obrannej stratégie SR a projekt vyvrcholil medzinárodnou konferenciou „Slovensko patrí do NATO“ v roku 2000. Pozitívom v porovnaní s predchádzajúcim obdobím bola možnosť „občianskych organizácií“ vyjadriť svoj názor na uvedenú problematiku a na prípravu strategických dokumentov v oblasti bezpečnosti a obrany a fakt, že tento projekt začal éru spolupráce tzv. „trojok“ - štátne organizácie (IOB, SIMŠ), MNO (VC SFPA, IVO) a nadácie (FES, KAS).

Najväčšie úsilie si však vyžiadala tvorba strategických dokumentov - Bezpečnostnej stratégie SR, Obrannej stratégie SR a Vojenskej stratégie SR. Potreba prípravy týchto dokumentov bola zvýraznená skutočnosťou, že priority definované v dovtedajších dokumentoch neboli realizované, rovnako aj tým, že napriek ich určitému strategickému smerovaniu bola potrebná jednoznačnejšia a konkrétnejšia charakteristika bezpečnostného prostredia, analýza bezpečnostných výziev, rizík a ohrození a z nich vyplývajúcich záujmov Slovenskej republiky. Je potrebné zvýrazniť, že ich príprava bola aj reakciou na nezaradenie Slovenskej republiky medzi novoprijatých členov NATO, ktorými sa stali Česká republika, Poľsko a Maďarsko. Skutočnosť, že neboli spracované dokumenty strategického významu, schválené NR SR ako konsenzuálny materiál potrebný pre ďalší vývoj, negatívne ovplyvnili aj snahu MO SR pripraviť Integrovaný program rozvoja armády do roku 2010 s výhľadom do roku 2015, ktorý nebol schválený.

V začiatkoch úvah o strategických dokumentoch SR bola v popredí otázka, kto by ich mal schvaľovať - Národná rada SR, alebo vláda SR. Z hľadiska potreby vyjadrenia politického konsenzu bol prijatý záver, že parlamentná cesta je nevyhnutná, pretože zaručuje vyššiu transparentnosť a zároveň kontinuitu bezpečnostnej politiky aj po zmene vlády v dôsledku možných povolebných zmien. To zároveň otvorilo cestu k otvorenejšej diskusii pri ich príprave a tým aj možnosť zapojenia MNO do tejto diskusie. Napriek vyššej iniciatíve mimovládnych expertov nie je možné hodnotiť, že by v tej dobe závažnejšie vstúpili do odporúčaní pre decíznu sféru či pre prácu politických strán. Experti politických strán sa väčšinou nezúčastňovali teoretických seminárov, ktoré predchádzali príprave uvedených dokumentov. Ovplyvnili to aj niektoré problémy v komunikačnom toku vládne orgány - poslanci - výbory NR SR. Všeobecne sa aj na Slovensku potvrdili analýzy situácie v tranzitívnych krajinách a to je rezíduum situácie spreď roku 1989, kedy strategické dokumenty kládli dôraz hlavne na obranu a pripravovali ich rezorty obrany, ako aj skutočnosť, že vládne štruktúry nemali dostatok odborníkov schopných reagovať na rýchle a zásadné zmeny v bezpečnostnej situácii. Rovnako aj to, že napriek určitému posunu nebola vyformovaná bezpečnostná komunita, ani analytické strediská v podobe mimovládnych „think-tankov“, tak ako v USA či v západnej Európe. [20]

Napriek pochopeniu zmien v bezpečnostnej situácii východiskový bezpečnostný dokument - bezpečnostná stratégia, bol opäť pripravovaný pod gesciou MO SR. Aj keď bola vytvorená medzirezortná pracovná skupina, ťažisko práce bolo na MO SR. Po prvom návrhu tohto dokumentu začalo viac participovať ministerstvo zahraničných vecí a konečná verzia bola predložená v spoluautorstve ministerstva obrany a ministerstva zahraničných vecí.

Vzhľadom na to, že ani akademická sféra sa ešte nevenovala bezpečnostným štúdiám, celú prípravu dokumentov ovplyvňovala nedostatočná úroveň teórie a analýz v oblasti bezpečnosti (prejavovali sa teoreticky nepodložené úvahy, bolo vidieť úzke rezortné prístupy chápania bezpečnosti, chýbal komplexný pohľad na mnohodimenzionálnosť bezpečnosti). Konkrétny dopad bol napr. pri názoroch na železničné vojsko v podriadenosti ministerstva dopravy, pôšťa a telekomunikácii a vojská ministerstva vnútra - t. j. ozbrojené sily podliehajúce iným rezortom než ministerstvu obrany. Existencia takýchto síl bola západnými teoretikmi chápaná ako pozostatok Varšavskej zmluvy a výraz netransparentnosti. Rovnako boli nejasnosti vyplývajúce z neexistencie jasnej definície národných záujmov v nových podmienkach zmien bezpečnostného prostredia. V ČR a Poľsku boli pred

prípravou týchto strategických dokumentov pripravené širšie teoretické práce dotýkajúce sa bezpečnostnej politiky a bezpečnostnej stratégie, z ktorých sa čerpalo v príprave strategických dokumentov.

Objavili sa však aj pozitíva, za ktoré je možné považovať organizovanie národných aj medzinárodných seminárov, ktoré nahradzovali teoretickú nezrelosť slovenskej bezpečnostnej komunity, zverejnenie návrhov dokumentov na internetovej stránke ministerstva obrany, diferencované porady s predstaviteľmi „civilnej komunity“, ale aj politických strán k uvedeným dokumentom. [31], [39] Cieľom medzinárodných aj vnútorných seminárov bola predovšetkým snaha o „teoretické zjednotenie názorov“ vytvorením platformy pre výmenu názorov vznikajúcej „bezpečnostnej komunity“ a zároveň vytvorenie podmienok pre zvyšovanie transparentnosti. Skvalitňovanie slovenskej bezpečnostnej komunity bolo dôležité aj preto, že všetky dovtedajšie výskumy verejnej mienky ukazovali na nízku úroveň chápania otázok bezpečnosti a obrany verejnosťou a na nezáujem o túto oblasť života spoločnosti. V popredí verejnej mienky vždy stáli problémy a ohrozenia majúce vnútorný charakter. Vonkajšie výzvy, riziká a ohrozenia nemali vo verejnej mienke vysokú váhu a zrejme to bol v tej dobe aj jeden z dôvodov, prečo bol názor verejnosti na vstup do NATO taký vlažný.

V priebehu seminárov k príprave uvedených dokumentov sa prejavila tendencia postupného nárastu kvantity aj kvality bezpečnostnej komunity. Okrem Friedrich Ebert Stiftung, ktorá bola (a zostala) spoluiniciátorom a sponzorom rozvíjania diskusie k bezpečnostným otázkam, jej základ tvorili Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, ako typická MNO a Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, ktorý bol organizáciou Ministerstva zahraničných vecí SR s určitou špecifickou voľnosťou. Postupne sa pripojila Academia Istropolitana a v roku 1999 aj prvá „študentská“ mimovládna organizácia Euroatlantické centrum (EAC), založená študentmi Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Využívané boli tiež poznatky Inštitútu pre verejné otázky z prieskumov verejnej mienky. Za zmienku stojí, že motorom projektu však bolo Stredisko strategických štúdií, neskôr Inštitút obrany a bezpečnosti, inštitúcie MO SR. Ministerstvo obrany si v tom čase ani neuvedomovalo, že si takto „formuje“ komunitu s vplyvom na bezpečnostnú a obrannú politiku a teda aj úlohy ozbrojených síl.

V priebehu projektu sa experti zhodli na názore, že chýba spoločenská objednávka (respektíve objednávateľ) bezpečnostnej a obrannej teórie a zároveň že chýba „strecha“, alebo zjednocovateľ bezpečnostnej komu-

nity. Väčšina vykonaných akcií prebehla pod sponzoringom nadácií, chýbali požiadavky parlamentných, či vládnych inštitúcií. V porovnaní so SR, príprave Bezpečnostnej stratégie Českej republiky predchádzalo spracovanie pomerne širokého teoretického dokumentu, ktorý pripravil Ústav mezinárodných vzťahů v spolupráci s expertmi rôznych mimovládnych inštitúcií a univerzít. U nás napríklad na realizáciu takejto úlohy chýbal grantový zákon umožňujúci zadať takéto úlohy nezávislým organizáciám.

Ešte menšie možnosti boli mimovládnym neziskovým organizáciám a verejnosti poskytnuté pri tvorbe vojenskej stratégie 2001 a už vôbec nie pri vízii výstavby ozbrojených síl, či už sa týkalo problematiky profesionalizácie, ale aj výdavkov na obranu. Konkrétne, napríklad, parlament na konci svojho volebného obdobia (júl 2002) prejednával dokument Dlhodobý plán rozvoja ozbrojených síl, ktorý riešil rozvojové programy ozbrojených síl, náklady na tieto programy, postup k úplnej profesionalizácii ozbrojených síl. Faktom je, že to bolo až na základe odseku 2 čl. 6 ústavného zákona o bezpečnosti. Pôvodný „*Dlhodobý plán štruktúry a rozvoja ozbrojených síl*“, (utajený dokument) predpokladal iba schválenie ministrom obrany a danie súhrnnej informácie o ňom vláde SR.

2.3 Činnosť MNO vo sfére bezpečnosti a obrany v rokoch 2003 - 2006

Roky 2003 až 2006 znamenali pre štátne orgány aj pre bezpečnostnú komunitu zvýšenie úsilia na dosiahnutie členstva v NATO a EÚ (apríl a máj 2004), ale predovšetkým intenzívnejšiu prácu po získaní členstva. Už spomínaný „strešný“ strategický dokument Bezpečnostná stratégia SR 2001 znamenal kvalitatívny posun vo formovaní bezpečnostnej a obrannej politiky SR tým, že charakterizoval bezpečnostné prostredie, národné záujmy, bezpečnostnú politiku. Po získaní pozvania na začiatok vstupných rozhovorov do NATO (Pražský summit, november 2002) a pozvánky na vstup do EÚ (Kodanský summit, december 2002) bolo evidentné, že je potrebné pracovať na definícii nových priorít zahraničnej a bezpečnostnej politiky SR. Rátalo s tým aj programové vyhlásenie druhej vlády M. Dzurindu z októbra 2002. Jednou z úloh, ktorá vyžadovala aj solídne teoretické zázemie a podiel bezpečnostnej komunity, bolo prehodnotenie základných bezpečnostných dokumentov z roku 2001- bezpečnostnej stratégie, obrannej stratégie a vojenskej stratégie. K „vonkajším“ príčinám (súvisiacim aj s potrebou teoretického rozpracovania) patrila zmena v prístupe k hodnoteniu

bezpečnostného prostredia a hrozieb po 11. septembri 2001. Bolo potrebné zaoberať sa Bezpečnostnou stratégiou USA 2002, summitmi NATO v Prahe 2002 a Istanbule 2004, Európskou bezpečnostnou stratégiou 2003. [8]

Rok 2003 znamenal skôr určité hľadanie ciest v teoretickej oblasti a zjednocovanie názorov na nové bezpečnostné prostredie v štátnych orgánoch aj v bezpečnostnej komunite. Bol ešte poznamenaný prístupovým procesom do NATO a EÚ, najmä realizáciou predvstupových podmienok. Teoretickú diskusiu v bezpečnostnej komunite ovplyvnila roztržka krajín NATO na riešenie krízy v Iraku začiatkom roka 2003. Určité vnútropolitické štiepenia sa prejavili aj na Slovensku, politické strany len postupne formovali svoje postoje a vízie. SR, ako je známe, podporila postoj „Vilniuske desiatky“ a súhlasila s účasťou na operácii „Iracká sloboda“. Je otázne, do akej miery ovplyvnili MNO diskusiu vo vnútri politických strán, ale aj medzi nimi (tá skôr nebola) a či mali vplyv na verejnú mienku. Podľa výskumu, v tej dobe poklesla podpora vstupu do NATO na 38,7% a 53,6% ľudí bola proti intervencii v Iraku. Vtedajšia vláda prijala nepopulárne rozhodnutie, ktoré však bolo hodnotené ako podpora transatlanticých zväzkov a funkčného NATO.¹⁴

V tomto období sa problematike NATO, najmä vývoju po Pražskom summite venovalo Výskumné centrum SFPA, rovnako bolo jednou z mála inštitúcií, ktoré sa zaoberalo aj Európskou bezpečnostnou stratégiou. Hlbším analýzám vývoja NATO, strategického partnerstva s USA, aktualizácii našej bezpečnostnej a obrannej politiky sa MNO venovali v priebehu roka 2004 (najmä v súvislosti s prípravou nových strategických dokumentov - bezpečnostnej a obrannej stratégie). [19], [38] Roky 2005 a 2006 je možné nazvať ako roky určitej konsolidácie v bezpečnostnej komunite, nie však dostatočného vyformovania jej celkového obrazu, či podstatnejšieho zvýšenia vplyvu.

Len dve inštitúcie sa systematicky venovali problematike bezpečnosti a obrany v tomto období – Výskumné centrum SFPA a Inštitút pre verejné otázky. Výskumné centrum SFPA¹⁵ prostredníctvom stabilných projektov „Medzinárodná bezpečnosť“, ktorý sa venuje problematike NATO a „Európske štúdiá“ zamerané na komplexnú problematiku EÚ vrátane zahrani-

¹⁴ Spojenecký zásah podporili SDKÚ, SMK, NATO, proti boli KSS a SMER, ako nevyhranené je možné zaradiť HZDS a KDH. Viac napríklad in „Transformácia NATO a bezpečnostná a obranná politika SR“ str. 106-113.

¹⁵ Vzniklo v roku 2003 transformáciou Slovenského inštitútu medzinárodných štúdií.

čnej a bezpečnostnej politiky. Centrum vydalo zborníky bezpečnostných dokumentov NATO, ktoré boli prvými edíciami takýchto dokumentov v slovenčine. [37] Prínosom pre prípravu bezpečnostných dokumentov SR bolo publikovanie štúdie „Zahraničná politika Slovenska po vstupe do NATO a EÚ - Postintegračný koncept“ v roku 2004. Štúdia považovala za „jednu z vôbec najväčších výziev pre postintegračné obdobie slovenskej zahraničnej politiky domáceho charakteru potrebu udržať široký politický konsenzus kľúčových politických síl a väčšiny verejnosti v otázke priorit zahraničnej politiky“, tak ako to bolo zvýraznené v úvode a obsahovala analýzy viacerých problémov. Podala analýzu medzinárodného prostredia SR po vstupe do NATO a EÚ a pokúsila sa charakterizovať medzinárodnú zodpovednosť SR po vstupe do NATO a EÚ. Pozitívom bolo, že obsahovala aj odporúčania pre slovenskú zahraničnú a bezpečnostnú, ale aj pre bezpečnostnú a obrannú politiku (najmä v súvislosti s ministerstvom zahraničných vecí a parlamentom). Štúdia poslúžila ako teoretické východisko pre ďalšie diskusie pri príprave bezpečnostných dokumentov SR po vstupe do oboch inštitúcií. [8]

Inštitút pre verejné otázky pokračoval v angažovaní sa do bezpečnostnej problematiky jej zaradovaním do „tradičných“ ročeniek „Slovensko - Súhrnná správa o stave spoločnosti“. Súčasťou diskusií v súvislosti s riešením problematiky bezpečnosti a obrany sa stali výskumy ako *Prehľbovanie či „zahrabávanie“ transatlantickej priepasti?* (2003), alebo *Transatlantické trendy 2004, 2005*. V roku 2004 IVO zmapoval názory politických aktérov na Slovensku, ktoré vyšli v publikácii *Transatlantické vzťahy optikou politikov na Slovensku*. Publikácia obsahuje komplexnejšiu analýzu názorov na vzťahy v rámci trojuholníka NATO – EÚ – USA a na politickú integráciu SR. [38] Rok po vstupe do NATO bola v spolupráci s MO SR analyzovaná verejná mienka na seminári a zverejnená bola v publikácii *Členstvo SR v NATO a otázky obrany a bezpečnosti Slovenska v zrkadle verejnej mienky*. Jej súčasťou boli i otázky voľby komunikačnej stratégie pre bezpečnosť a ozbrojené sily. [43]

Positívnu črtou tohto obdobia bol vznik nových inštitúcií zaoberajúcich sa bezpečnostnými a obrannými otázkami. Postupne sa bezpečnostná komunita rozšírila o ďalšie MNO - Centrum bezpečnostných štúdií, Občianske oko, Centrum pre európske a severoatlantické vzťahy. Svoje pobočky na Slovensku kreovali aj medzinárodné MNO, ako napr. German Marshall Fund of the United States (GMF), International Republican Institute (IRI) a pod.

V roku 2003 založené **Centrum pre európske a severoatlantické vzťahy (CENAA)** vstúpilo v tom istom roku do bezpečnostnej problematiky seminármi „*Ochrana obyvateľstva v podmienkach asymetrických hrozieb*“ (v spolupráci s Inštitútom obrany a bezpečnosti pri Ministerstve obrany SR) a „*Comparison of Professional and Conscript Forces*“ pod záštitou NATO Science Programme. V rokoch 2004-2005 to boli odborné vedecké workshopy „*Psychotraumatické dôsledky vojenských konfliktov na deťoch a mládeži žijúcich na periférii NATO*“, „*Metódy likvidácie nevyužitej vojenskej techniky v Strednej Ázii*“, „*Budúcnosť rezerv a mobilizačných štruktúr*“, či „*Terorizmus a komunikácia*“. V marci 2005 zorganizovala CENAA v spolupráci s MO SR a MZV SR konferenciu „*Membership Action Plan Candidates – Slovak Lessons learned*“ a v novembri 2005 v spolupráci s IBOŠ MO SR seminár „*Bezpečnostné politiky stredo európskych krajín (Českej republiky, Maďarskej republiky, Poľska a Slovenskej republiky) – spoločné a rozdielne pohľady*“. V roku 2006 CENAA rozšírila svoju spoluprácu aj o Národnú akadémiu obrany maršala Andreja Hadíka v Liptovskom Mikuláši (ďalej NAO). Prvým spoločným projektom boli workshopy na tému Európska bezpečnosť a obranná politika (EBOP) - „*Intervenčná politika EÚ*“, spojené s analýzou názorov slovenských vojenských a civilných expertov. Do projektu boli zapojení okrem poslucháčov Kurzu národnej bezpečnosti NAO aj civilní experti slovenskej bezpečnostnej komunity, vrátane akademických pracovníkov z UMB v Banskej Bystrici, Prešovskej univerzity a Ekonomickej univerzity v Bratislave. Na základe skúseností z projektu bude v roku 2007 problematika rozšírená na Zahraničnú a bezpečnostnú politiku EÚ. Najväčším spoločným projektom, ktorý prekonal doterajšie projekty slovenskej občianskej komunity, bola *Letná škola mladých profesionálov*, zameraná na globálne bezpečnostné výzvy dneška. Týždenný kurz v júli 2006 absolvovalo 33 mladých študentov politológie a medzinárodných vzťahov z Bosny a Hercegoviny, Bulharska, Českej republiky, Čiernej Hory, Macedónska, Maďarska, Poľska, Rakúska, Rumunska, Slovenska, Srbska, Španielska, Talianska, Turecka a Ukrajiny.

Ďalšími inštitúciami, ktoré aktívne a samostatne vstupovali do bezpečnostnej agendy sú **Centrum bezpečnostných štúdií (CSS)**, založené v roku 2002. Členovia a spolupracovníci CSS sa zameriavajú na rozširovanie bezpečnostných štúdií ako vzdelávacieho predmetu na Filozofickej fakulte a Fakulte sociálnych ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave. V spolupráci s VC SFPA je CSS garantom *Bezpečnostných*

analýz / Strategických štúdií, pravidelnej prílohy časopisu *Zahraničná politika*. Táto príloha, ktorá vychádza od marca 2004, predstavuje prvú periodickú publikačnú platformu slovenskej bezpečnostnej komunity. V *Bezpečnostných analýzach / Strategických štúdiách* sú zverejňované aktuálne analýzy problémov medzinárodnej bezpečnosti, ktorých autormi sú domáci odborníci. CSS tiež vydáva publikácie a jeho spolupracovníci pravidelne pripravujú štúdie a články so zameraním na bezpečnostné a obranné otázky. V januári 2005 vydalo CSS komplexnú analýzu bezpečnostnej a obrannej politiky SR „*Transformácia NATO a bezpečnostná a obranná politika SR*“, v ktorej je analyzovaný vývoj NATO a integrácia SR do roku 2004 a možnosti SR ako bezpečnostného aktéra. Prínosom bolo tiež to, že obsahovala aj problematiku reformy ozbrojených síl, ktorej sa komplexnejšie dovtedy nevenovala žiadna z mimovládnych organizácií. [17]

Zvláštnu pozornosť si zasluhuje **Euroatlantické centrum (EAC)** pôsobiace pri Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorého jedinečnosť je založená na združovaní študentov a mladých akademikov s cieľom rozširovať ich vedomosti v oblasti medzinárodných vzťahov a bezpečnosti. Zároveň je hlavným „dodávateľom“ novej mladej krvi do slovenskej bezpečnostnej komunity. EAC sa v uvedenom období začalo tiež viac zaoberať problematikou bezpečnosti. Okrem iných aktivít vydalo v novembri 2004 komplexnejší materiál „*Nové bezpečnostné prostredie - tvárou v tvár novým bezpečnostným výzvam*“, zúčastnilo sa pravidelného Atlantického študentského summitu NATO 2004 v Istanbule (organizovaného súbežne s NATO summitom). Začalo vydávať analýzy a štúdie, ktoré obsahovali aj bezpečnostnú problematiku, napríklad „*Globálny terorizmus*“, „*Problémy bezpečnosti v 21. storočí*“. EAC sa rozhodlo aj na väčšie projekty a s podporou NATO zorganizovalo v októbri 2005 konferenciu „*GLOBSEC - úloha transatlantického partnerstva v globálnom bezpečnostnom prostredí*“. Ďalším významným projektom EAC je od roku 2006 vychádzajúci štvrťročník „*Euro-Atlantic Quarterly*“ zameraný na výmenu názorov najmä mladých ľudí v bezpečnostnej komunite. (V tomto období vznikli aj ďalšie MVO zaoberajúce sa bezpečnostnými otázkami, ako napr. *Slovenské bezpečnostné fórum (SBF)*, *Asociácia absolventov Marshallovo centra* apod., avšak ich aktivity sú zatiaľ len sporadické).

Ešte jeden pokrok zaznamenala slovenská bezpečnostná komunita. Kým pred niekoľkými rokmi existovalo len niekoľko inštitúcií, ktoré mali vlastné webové stránky, dnes existujú aj špecializované internetové portály venujúce sa medzinárodným aj bezpečnostným otázkam – *EurActiv.sk* so zameraním na

európske otázky, *Mepoforum.sk* na medzinárodné otázky, či *Pylon Intelligence* mapujúci politické, ekonomické a vojenské dianie na celom svete.

Výsledky práce spomínaných inštitúcií presvedčili vládne inštitúcie, predovšetkým MZV SR a MO SR o výhodnosti vzájomnej spolupráce. Ministerstvo zahraničných vecí riešilo spoluprácu s MVO prostredníctvom vlastného grantového systému a MO SR zapájalo MVO do projektov IOB/IBOŠ¹⁶ a oddelenia sociálnych a personálnych analýz. Táto spolupráca poskytla mimovládny organizáciám aj možnosť priamo či nepriamo vstúpiť do prípravy dôležitých strategických dokumentov krajiny.

Inštitút obrany a bezpečnosti MO SR v spolupráci s bezpečnostnou komunitou realizoval v rokoch 2002-2003 projekt „*Demokratické riadenie a kontrola ozbrojených síl*“ zameraný na tri oblasti - demokratické riadenie a kontrola ozbrojených síl, civilno-vojenské vzťahy v regiónoch a reforma bezpečnostného sektora. Projekt mal snahu posunúť problematiku do regiónov a v záveroch, na ktorých sa podieľali aj s CBS a SBF, boli v roku 2004 zverejnené názory na reformu bezpečnostného sektora a skvalitňovanie bezpečnostnej komunity. (Publikácia *Demokratické riadenie a kontrola ozbrojených síl* je na stránke Friedrich Ebert Stiftung, ktorá na projekte spolupracovala). [39]

Koncom roka 2003 IBOŠ a Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku pripravili workshop zameraný na prípravu odporúčaní pre aktualizáciu Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky. Workshop odštartoval širokú diskusiu na túto tému a záverečnými výstupmi boli publikácie „*Odporúčania pre aktualizáciu Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky*“ a „*Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky po vstupe do Severoatlantickej aliancie a Európskej únie (východiská a prístupy)*“, vydané v roku 2004. MO SR využilo pri príprave týchto východísk spoluprácu s civilnými expertmi slovenskej bezpečnostnej komunity, ale aj zo zahraničných inštitúcií (Centrum pre obranné informácie v Bruseli, ktorého predstaviteľ Tomáš Valášek sa neskôr stal pracovníkom MOSR, Inštitút strategických štúdií Univerzity obrany z Brna, Stredisko strategických štúdií Zrinyiho univerzity obrany v Budapešti, experti z Marshallovoho centra v Garmisch-Partenkirchene). [34]

Uvedené projekty pomohli rozvinúť diskusiu o príprave nových bezpečnostných dokumentov, pretože v príprave predchádzajúcich nebolo možné predikovať radikálnu zmenu uvažovania po 11.septembri 2001 a aj zmeny požiadaviek na základe záverov Pražského summitu NATO 2002. Do úvahy

¹⁶ Od apríla 2004 transformovaný na Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií MO SR.

bola braná aj akcelerácia v oblasti bezpečnosti, ku ktorej došlo aj na základe Európskej bezpečnostnej stratégie Európskej únie prijatej v decembri 2003. Diskusia sa posunula aj pri analýze postavenia Slovenskej republiky a jej bezpečnostno-politických záujmov. Vzhľadom na skutočnosť, že po vstupe Slovenskej republiky do NATO a EÚ sa posnuli do inej roviny, resp. do kvalitatívnej vyššej fázy, diskutovalo sa o ich kategorizácii, prioritách, či generalizácii. Cieľom bolo poskytnúť určitý teoretický vstup pre spracovateľov novej Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky a zároveň dať bezpečnostnej komunite Slovenskej republiky impulz pre ďalšiu diskusiu. [28]

Začiatkom roka 2004 vydal IBOŠ publikáciu „*Hodnotenie bezpečnostného prostredia (východiská a perspektívy)*“, pripravenú kolektívom autorov z Inštitútu, ako aj externých expertov na bezpečnostnú politiku, ktorá bola východiskom pre od roku 2004 každoročne vydávanú *Panorámu globálneho bezpečnostného prostredia*. Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia sa postupne stala najväčším projektom slovenskej bezpečnostnej komunity. Za tri roky (2004 – 2006) sa rozsah strán Panorámy zvýšil z 500 na 868, zdvojnásobil sa počet autorov na 40, oponentov na 45, počet autorských článkov na 63 a vekový priemer autorov bol 35 rokov.¹⁷

Napriek vyššej aktivizácii MNO v oblasti bezpečnosti, nebola pokrytá celá sféra, ktorú nazývame bezpečnostným sektorom. Najväčší dôraz (aj v dôsledku silného etablovania sa SFPA) bol položený na zahraničnú politiku, prístupový a postprístupový proces do NATO a EÚ. Tu je možné hodnotiť aj zlepšenie spolupráce s MZV. Z hľadiska spolupráce na reforme bezpečnostného sektora, MNO pozitívne hodnotili MO SR, najmä za snahu informovať o širšej bezpečnostnej situácii i o bezpečnosti vo vojenskej oblasti.¹⁸ Na okraji záujmu zatiaľ (v hodnotenom období) zostali otázky vnútornej bezpečnosti (určitú výnimku tvoria problémy terorizmu, kde boli zamerané niektoré aktivity MNO - SFPA, EAC). Predovšetkým však v ekonomickej bezpečnosti či environmentálnej bezpečnosti chýbalo dostatočné teoretické zázemie aj diskusia. Odrazilo sa to v problémoch pri rozpracovaní záverov bezpečnostnej stratégie 2001 (predpokladalo sa, že na ňu nadviažu ďalšie čiastkové stratégie a koncepcie v jednotlivých oblastiach bezpečnosti) a pri príprave bezpečnostnej stratégie 2005. [29]

Najväčším problémom slovenskej bezpečnostnej komunity je aj naďalej jej malý počet. Napriek zatiaľ najväčšiemu „boomu“ v rokoch 2003 - 2006

¹⁷ Elektronická forma publikácie je dostupná na <http://www.mosr.sk/publikacie>.

¹⁸ pozri Škrvrnda, František: Kritické poznámky k interpretácii bezpečnostných otázok, in Členstvo SR v NATO.

ju predstavujú skôr jednotlivci, než inštitúcie s komplexnou bezpečnostnou agendou. Aj z tohto dôvodu je mimovládny sektor reprezentovaný ešte stále úzkou skupinou expertov a podľa niektorých názorov aj pomerne jednostranne teoreticky orientovaných. V tejto súvislosti musia podstatne väčšiu rolu zohrávať akademické pracoviská, ktorých činnosť nebola do roku 2006 (z hľadiska orientácie na bezpečnostné problémy) dostatočne zanalyzovaná. Rôzne teoretické aspekty bezpečnosti sa na univerzitných pracoviskách prednášajú, avšak pracovisko zaoberajúce sa komplexne bezpečnostnými štúdiami chýba. V tomto smere začala iniciatívu rozvíjať Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, kde je záujem zaradiť bezpečnostné štúdie ako súčasť štúdiá.

2.4 Zdroje financovania MNO vo sfére bezpečnosti a obrany

Zložitá ekonomická i spoločensko-politická situácia na Slovensku mala svoj odraz aj vo financovaní mimovládnych neziskových organizácií. Aj po vnútro-politických zmenách v roku 1998 zostali MNO do značnej miery aj naďalej závislé od zahraničných finančných zdrojov. MNO boli z toho znepokojené, pretože si uvedomovali, že v krátkej budúcnosti sa zahraničné zdroje presunú do iných regiónov a Slovensko nemalo (a dodnes nemá) dostatočne vyriešenú transparentnú podporu MNO z verejných prostriedkov. Popri nepriamej podpore (vytváranie právnych noriem – napr. zákon o daniach z príjmov, ktorý umožňuje použiť daňovníkovi 2 percentá zo zaplatenej dane z príjmov na mimovládne organizácie) je to aj priama podpora zo štátnych zdrojov formou dotácií, kontraktov a zmlúv, prerozdeľovaním výnosov z lotérií, verejných zbierok a pod. Systém priamej finančnej podpory z verejných zdrojov je neprehľadný a nejasný, pretože podpora sa poskytuje rôznymi spôsobmi a podľa interných pravidiel jednotlivých ministerstiev. Tento systém je aj málo využívaný (napr. v roku 2001 ho využilo len 5 ministerstiev a 4 štátne fondy). [13] Jedným z mála bol grantový program Ministerstva zahraničných vecí SR na projekty MVO v rámci Koncepcie zvyšovania informovanosti verejnosti pred vstupom SR do NATO. Od roku 2005 slúži tento program na podporu vypracovania nezávislých odborných štúdií a analýz kľúčových otázok medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky Slovenskej republiky, vydávania odborných periodických i neperiodických publikácií, ktoré prispievajú k prehĺbeniu poznania v oblasti medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky Slovenskej republiky a slúžia ako zdroj kvalifikovaných informácií pre verejnosť. [46]

Slovenské MNO preto boli nútené využívať predovšetkým zahraničné verejné zdroje určené na rozvoj občianskej spoločnosti (poskytované centrárou NATO, vládami krajín EÚ, USA a Kanady), ako aj zdroje grantových nadácií a organizácií, ktoré sú predovšetkým redistribútormi fondov získaných zo zahraničia ako – *Open Society Foundation*, financovaná americkým filantropom Georgeom Sorosom a Nadácia pre podporu občianskych aktivít, financovaná z prostriedkov Európskej únie Phare. V septembri 2000 vznikol aj nový grantový mechanizmus *Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe* so sídlom vo Varšave pre krajiny V4, Bulharsko, Rumunsko a Slovinsko, v ktorom boli združené peniaze 5 amerických súkromných nadácií *Open Society Institute, Mott Foundation, Ford Foundation, German Marshall Fund of United States, Rockefeller Brothers*. MNO pri univerzitách využívali hlavne prostriedky PHARE Európskej únie. Organizátori projektov viac zameraných na bezpečnostnú problematiku (SSŠ, SFPA) využívali prostriedky nadácií FES (čiastočne Konrad Adenauer Stiftung). Tieto prostriedky boli spájané s prostriedkami ministerstva obrany a pri niektorých akciách s prostriedkami NATO v rámci PWP Slovensko – NATO.

Významným regionálnym donorom je od roku 2000 *Visegradský fond*, ktorý vznikol z iniciatívy vlád krajín Visegrádskej štvorky a podporuje projekty v rôznych oblastiach, oblasť bezpečnosti a obrany nevynímajúc. Pre rozvoj občianskej spoločnosti mali mimoriadny význam aj ďalšie nadácie, ktoré nie sú registrované na Slovensku – napríklad *US German Marshall Found*, japonské *Sasakawa Peace Foundation* a *Nippon Foundation*, z Európy *Spolupracujúce holandské nadácie pre strednú a východnú Európu*, britský *Charity Know How* a *Westminster Foundation*. Podporou projektov v oblasti bezpečnosti a obrany zohrávajú od roku 1997 veľkú rolu nemecké nadácie *Friedrich Ebert Stiftung* a *Konrad Adenauer Stiftung*. Tie svoje úsilie a prostriedky vložili do projektov týkajúcich sa národnej bezpečnosti a civilného a demokratického riadenia a kontroly ozbrojených síl, EBOP, ale predovšetkým do budovania slovenskej bezpečnostnej komunity.

V rámci bezpečnostných a obranných vzťahov pôsobilo v prvej fáze budovania bezpečnostnej komunity veľmi málo mimovládnych neziskových organizácií a tak prostriedkov bolo relatívne dosť. Vznikom nových MNO v oblasti bezpečnosti a obrany po roku 2000 nastal aj deficit finančných prostriedkov na ich aktivitu. Odchod zahraničných donorov do iných častí sveta viedol k utlmeniu niektorých MNO, resp. k presunu ich zamerania a odchodu jednotlivcov do iných regiónov za zdrojmi. Následkom týchto „nechcených presunov“ môže v budúcnosti nastať vývojový útlm bezpečnostnej komunity na Slovensku.

Z hľadiska aktivizácie MNO v oblasti bezpečnostnej a obrannej politiky jednoznačne najdôležitejšiu rolu zohrali zahraniční partneri. Mimovládne neziskové organizácie a nezávislé výskumné centrá z krajín západnej Európy a USA, ktoré nielenže podporovali záujem občianskej spoločnosti o problematiku bezpečnosti a obrany, ale aj iniciovali a systematicky financovali zapojenie domácich MNO do spolupráce so štátnymi inštitúciami „bezpečnostného sektora“.

Zaangažovanie zahraničných partnerov prebiehalo prostredníctvom ich bezprostredných kontaktov na jednotlivcov, ktorí sa na Slovensku venovali otázkam bezpečnosti a obrany. Osobné pracovné vzťahy jednotlivcov umožnili naštartovať celý rad projektov vzájomnej spolupráce, ktoré sa následne zmenili do inštitucionálnych vzťahov medzi slovenskými a zahraničnými mimovládnymi organizáciami. Etablovanie takejto spolupráce vytvorilo multiplikačný efekt, keďže noví zahraniční partneri už nemali problém s identifikáciou relevantnej organizácie na Slovensku. (Na druhej strane to však obmedzilo počet domácich MNO zapojených do projektových aktivít, nakoľko domáce renomované organizácie nemali záujem na prehlbovaní spolupráce s potenciálnymi konkurentmi v súťaži o zahraničnú finančnú podporu).

V období rokov 1998 – 2002 bola zahraničná podpora slovenským MNO pôsobiacim v oblasti bezpečnosti a obrany stále stabilná, aj keď sa začali objavovať prvé príznaky jej presunu do iných regiónov. Indikátorom tohto trendu bol fakt, že sa postupne ukončilo udeľovanie „inštitucionálnych grantov“ a „grantov na budovanie schopností“, ktoré pokrývali organizačné, personálne a režijné náklady na fungovanie MNO a boli typické pre druhú polovicu 90-tych rokov. V období po roku 2000 sa zahraničné granty dali získať zväčša len na základe realizovania konkrétnych projektových aktivít a finančný príspevok určený na prevádzku mimovládnej neziskovej organizácie predstavoval len vedľajšiu rozpočtovú položku. Tento trend sa postupne prehlboval a zväčšenie konkurenčného prostredia v rámci MNO venujúcich sa bezpečnostnej a obrannej politike ich nútil na jednej strane skvalitňovať svoje projekty a na druhej strane vo väčšej miere navzájom spolupracovať.

Z hľadiska dlhodobej udržateľnosti MNO pôsobiacich v sfére bezpečnosti a obrany je možné predpokladať, že uspejú tie, ktoré sústredia najkvalitnejší odborný konkurencieschopný potenciál v rámci medzinárodného prostredia. Realizácia výskumných projektov zostane v dohľadnej dobe hlavným finančným príjmom domácich MNO, pokiaľ nechcú stratiť kredit nezávislých inštitúcií.

3. ZÁVERY A ODPORÚČANIA

Dôvody úspechov a neúspechov MNO v Slovenskej republike

Úspechy

- postupný nárast vplyvu na rozvoj demokracie v systéme vládnutia;
- nárast záujmu MNO a odborných kruhov o zahraničnopolitické otázky, čo ovplyvňuje aj spojitosť s bezpečnostnou a obrannou problematikou;
- nárast záujmu verejnosti a hlavne študentov o otázky bezpečnosti a obrany, čo tiež súvisí s presunom aktivít MNO do regiónov;
- čiastočný nárast transparentnosti v príprave strategických dokumentov;
- využívanie slovenských skúseností v ďalších krajinách východnej a južnej Európy;
- Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia, unikátna publikácia o pohľadoch slovenských civilných a vojenských expertov na vývoj globálneho bezpečnostného prostredia vydávaná každoročne za podpory MO SR.

Neúspechy

- nejasná resp. často menená legislatíva o fungovaní a financovaní MNO, nedostatočný počet domácich grantov znamenal počas dlhého obdobia veľkú závislosť na zahraničných donoroch, ktorí po vstupe SR do NATO a EÚ presunuli svoju pomoc do iných regiónov;
- nedostatočná úroveň koordinácie, výmeny skúseností a informácií medzi MNO v oblasti bezpečnosti a obrany;
- nejasné dôvody zrušenia Inštitútu bezpečnostných a obranných štúdií MO SR;
- nedostatočné pochopenie vplyvu nových globálnych výziev a ohrození na bezpečnosť SR verejnosťou.

Ktoré problémy zostávajú a je treba im venovať pozornosť

V prvom rade je potrebné riešiť podporu a rozvoj MNO zaoberajúcich sa problematikou bezpečnosti a obrany. Otázna zostáva forma podpory:

- štátna podpora (granty a pod.) – nie je predpoklad pre jej výrazný nárast. Štátna správa sa aj naďalej cíti dostatočne schopná riešiť všetky problémy

- vlastnými silami. Navyše, v uplynulom období musela veľkú časť rozpočtu venovať na jednotlivé reformy;
- zahraničná podpora – bude pokračovať tendencia jej presunu do krajín južnej a východnej Európy a Ázie. MNO sa budú musieť zamerať viac na zdroje NATO a fondy EÚ, resp. na spoločné projekty s MNO z dotknutých regiónov;
 - domáce nešťátne zdroje budú pravdepodobne smerované skôr do oblasti makro a mikroekonomiky;
 - väčšiu šancu na rozvoj majú univerzitné vedecko-výskumné pracoviská venujúce sa problematike bezpečnosti a obrany, tak domácej, ako aj na medzinárodnej úrovni;
 - kooperácia MNO na národnej a medzinárodnej úrovni. Tu naďalej zostáva nezodpovedaná otázka, či je potrebné mať nejakú podobu strešnej organizácie MVO v oblasti bezpečnosti a obrany na národnej úrovni (grémia). Na medzinárodnej úrovni bude asi najprogresívnejšie uvažovať o možnostiach „užšej - regionálnej“ spolupráce, napr. stredoeurópskej, vytváraním „virtuálnych regionálnych výskumných inštitúcií“.

Skúsenosti Slovenska z budovania bezpečnostnej komunity a ich možné využitie v iných krajinách

Slovenské skúsenosti z budovania bezpečnostnej komunity potvrdzujú, že pre etablovanie kvalitných MNO v transformujúcich sa krajinách sú dôležité nasledujúce body:

- MNO v oblasti bezpečnosti a obrany sa vyvinuli predovšetkým z organizácií, ktoré sa venovali zahraničnopolitickej problematike. Pre ich kreovanie sú potrební zanietení a dostatočne erudovaní jednotlivci politologického zamerania s potrebnými organizačnými schopnosťami;
- schopnosť prísť s kvalitnými projektmi a nájsť na ich uskutočnenie primerané finančné krytie;
- pomoc MNO z krajín, ktoré podobným procesom prešli (dobrým príkladom je pomoc slovenských MNO v niektorých krajinách východnej a juhovýchodnej Európy pri organizovaní občianskych kampaní pred voľbami).

Z hľadiska vplyvu na politický proces a politické rozhodnutia v oblasti bezpečnosti a obrany majú MNO vplyv skôr v teoretickej oblasti. Pri praktic-

kom vplyve záleží na prístupe vládnych organizácií (ministerstiev), do akej miery využijú ich teoretický potenciál. MNO musia vytypovať oblasti, v ktorých štátna moc privíta asistenciu a poradenstvo a tam nasmerovať svoje úsilie. Snažiť sa presunúť svoju činnosť aj do regiónov s cieľom učiť ľudí počúvať a diskutovať. Na Slovensku sa potvrdil markantný rozdiel v zapájaní ľudí do diskusií o problémoch medzi regiónmi, kde MNO pracujú a kde nie. Je veľmi dôležité, aby sa na úradnícke miesta a do vedúcich pozícií v politických stranách dostali ľudia, ktorí pôsobili v MNO, resp. zúčastňovali sa ich aktivít. Ešte dôležitejšie je udržať ich záujem o spoluprácu s MNO aj z ich nových byrokratických postov.

Z hľadiska vplyvu MNO na rozhodovacie procesy v sfére bezpečnostnej a obrannej politiky je možné konštatovať, že ich rola bola dlho marginalizovaná (predovšetkým v 90. rokoch) a spočiatku boli málo akceptované decíznou sférou ako partner. Jedným z dôvodov tohto stavu bolo príliš pomalé formovanie bezpečnostnej komunity v podmienkach Slovenska. V hlavnom meste sa síce vytvorili jej základy pomerne rýchlo, avšak počet mimovládnych odborníkov bol limitovaný a preto nepredstavovali relevantného partnera pre vládnu sféru v otázkach ovplyvňovania procesu politického rozhodovania v bezpečnostnej oblasti.

Na regionálnej úrovni bol tento proces ešte zdĺhavejší a počet MNO pôsobiacich v bezpečnostnej sfére je dodnes minimálny. Otázkami bezpečnosti v regiónoch sa zaoberajú predovšetkým zamestnanci štátnej správy, ktorí otázky bezpečnosti, civilnej obrany a pod. majú vo svojom referáte. Ďalej sú to vyšší predstavitelia Ozbrojených síl Slovenskej republiky a Policajného zboru na regionálnej úrovni. V neposlednom rade súčasťou regionálnej bezpečnostnej komunity sú aj zástupcovia samosprávy, ktorí vo svojej pracovnej kompetencii majú aj bezpečnostnú agendu. Títo aktéri nielenže nemajú vytvorené vzájomné neformálne kontakty, ale aj ich prepojenie na občiansku spoločnosť a regionálne MNO nie je dostatočné.

Svoje dôležité miesto v oblasti bezpečnosti a obrany má transparentnosť, založená na odbornej expertnej diskusii a dostatočne a seriózne informovanej verejnosti. V obidvoch prípadoch by to MNO nezvládli bez úzkej spolupráce s médiami. Napriek značnému pokroku, aj naďalej chýbajú odborne zdatní novinári, ktorí uprednostňujú seriózne informovanie pred senzáciami.

Ďalšie posilňovanie bezpečnostnej komunity by malo byť neodmysliteľnou súčasťou prehlbovania spolupráce medzi vládou a predstaviteľmi občianskej spoločnosti v rámci kultivácie bezpečnostnej politiky SR a pri verejnej kontrole „bezpečnostného sektora“. Na realizáciu týchto aktivít by tu

mala existovať permanentná spoločenská objednávka zo strany štátnych inštitúcií pôsobiacich v tejto sfére.

Moderný systém bezpečnosti štátu si vyžaduje kvalifikovaných civilných expertov pôsobiacich v jeho štruktúrach. Rovnako aj demokratická a verejná kontrola tohto systému si vyžaduje existenciu fundovaných mimovládnych odborníkov. Ich vzájomná profesionálna spolupráca je najúčinnjším prostriedkom kultivácie bezpečnostnej politiky štátu a zároveň aj nástrojom na ovplyvňovanie procesu politického rozhodovania vo sfére bezpečnostnej a obrannej politiky. Slovenská republika mala v tomto smere dlho výrazný deficit. Neexistoval tu žiadny systém prípravy takýchto odborníkov, vzájomné pracovné kontakty medzi vládny a mimovládny sektorom boli dlho limitované možnosťami MNO.

Slovenská bezpečnostná komunita nie je dostatočne stabilizovaná a najväčším problémom, s ktorým zápasí, je jej finančné poddimenzovanie. Štát nevypracoval taký grantový systém, ktorý by bol všeobecne platný a umožňoval silovým rezortom podporovať bezpečnostnú komunitu zadávaním projektov. Tieto projekty by umožnili využitie odborného potenciálu mimovládnej časti bezpečnostnej komunity, čo by prispelo k širšej výmene expertných názorov a k posilneniu dialógu medzi štátnymi inštitúciami a angažovanými predstaviteľmi občianskej spoločnosti.

Skúsenosti mimovládnych neziskových organizácií v oblasti bezpečnosti z rokov 1993 - 2006 sa dajú zhrnúť do nasledujúcich záverov:

- Spolupráca mimovládnych organizácií s vládnu sférou v rámci bezpečnostného sektora bola dlhodobo limitovaná uzavretosťou problematiky „národnej bezpečnosti“ a duchom „utajovania“. Aj keď k formálnym zmenám došlo veľmi rýchlo a po roku 1993 sa „bezpečnostný systém štátu“, respektíve jeho inštitúcie verbálne hlásili k spolupráci s občianskou spoločnosťou, zmena myslenia vládnych predstaviteľov trvala dlhšie;
- Napriek aktívnemu pôsobeniu MNO a akademických organizácií alebo nadácií, ako napríklad Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, Nadácia Friedricha Eberta, Nadácia Konrada Adenauera či Katedra politológie Univerzity Komenského od roku 1995 v oblasti bezpečnostných a obranných otázok, nezávislý tretí sektor na Slovensku začal byť rovnocenným partnerom štátnych inštitúcií až po roku 2003;

- V posledných rokoch sa domáca bezpečnostná komunita postupne rozširuje o ďalšie MNO, tie však potrebujú určitý čas na získanie potrebných skúseností a zodpovedajúcich kontaktov;
- Vládnej sfére aj naďalej chýbajú mimovládni partneri participujúci na verejnej kontrole bezpečnostného systému štátu. Postupne síce narastajú pozitívne skúsenosti zo spolupráce štátnych inštitúcií s MNO, ich kontakty sa však nerozvíjajú kontinuálne;
- Dlhodobou slabosťou nezávislého tretieho sektora naďalej zostáva obmedzený počet MNO, respektíve je možné hovoriť skôr o jednotlivcoch, ktorí sa venujú bezpečnostnej problematike. To predstavuje najväčší limitujúci faktor v prehľbovaní transparentnosti v rámci bezpečnostného sektora. Najmarkantnejšie sa to prejavilo počas prípravy koncepčných bezpečnostných dokumentov. Ministerstvo obrany SR iniciovalo verejnú odbornú diskusiu k pracovným návrhom Bezpečnostnej stratégie SR a Obrannej stratégie SR, avšak muselo vyvinúť veľké úsilie na vyvolanie a udržanie záujmu občianskej spoločnosti o túto diskusiu;
- Na regionálnej úrovni sa začali prvé mimovládne neziskové organizácie pôsobiace vo sfére bezpečnosti etablovať až po roku 2000. Taktiež „sebauvedomenie sa“ miestnej bezpečnostnej komunity¹⁹ a jej aktivizácia boli dlhodobo minimálne. Títo aktéri nielenže nemali vytvorené vzájomné neformálne kontakty, ale aj ich prepojenie na občiansku spoločnosť a regionálne mimovládne organizácie je minimálne;
- Neexistoval žiadny systém prípravy odborníkov na bezpečnostné otázky, vzájomné pracovné kontakty medzi vládny a mimovládny sektorom boli limitované a na regionálnej úrovni sa predstavitelia bezpečnostnej komunity ani neidentifikovali;
- Z hľadiska aktivizácie mimovládnych neziskových organizácií v oblasti bezpečnostnej a obrannej politiky jednoznačne najdôležitejšiu rolu zohrávali zahraniční partneri. MNO a nezávislé výskumné centrá z krajín západnej Európy a USA nielenže podporovali záujem občianskej spoločnosti o problematiku bezpečnosti a obrany, ale aj iniciovali a systematicky financovali zapojenie domácich mimovládnych neziskových organizácií do spolupráce so štátnymi inštitúciami „bezpečnostného sektora“.

¹⁹ Na tejto úrovni tvorili jej zárodky (formálnu časť) zamestnanci štátnej správy, zodpovední za široké spektrum bezpečnostných otázok, civilnej obrany atd. Ďalej to boli vyšší predstavitelia Ozbrojených síl SR a Policajného zboru na regionálnej úrovni. V neposlednom rade súčasťou regionálnej bezpečnostnej komunity boli aj zástupcovia samosprávy, ktorí vo svojej pracovnej kompetencii mali aj bezpečnostnú agendu.

Na základe týchto poznatkov vznikli dve kľúčové odporúčania, ktoré by mali napomôcť vzájomnému vzťahu medzi „vládnou“ a „mimovládnu“ časťou bezpečnostnej komunity a vytvoreniu synergie pri riešení bezpečnostných a obranných problémov krajiny:

- Vytvoríť inštitucionalizovaný spôsob spolupráce štátnych a mimovládnych aktérov v tejto sfére. V prvom rade za účelom využívania odborného potenciálu akademických pracovísk a nezávislých think-tankov pre potreby bezpečnostného systému štátu. V druhom rade za účelom udržiavania interaktívneho vzťahu medzi bezpečnostným aparátom štátu a občianskou spoločnosťou, ktorý by zaisťoval transparentnosť, verejný dohľad a tým pádom aj demokratickú legitimitu v rámci bezpečnostného sektora;
- Vytvoríť grantový systém, ktorý by umožňoval využívanie odborného potenciálu mimovládneho sektora na spracovanie nezávislých štúdií, analýz, projektov, vzdelávacích programov a pod. Určitú dobu úlohu takéhoto grantového systému úspešne plnil Národný program PRENAME, ten žiaľ skončil vstupom SR do NATO. Jediný grantový systém, ktorý čiastočne pokrýva aj bezpečnostnú problematiku funguje len na MZV SR. Na MO SR sa vytvárajú ešte len prvé grantové mechanizmy.

ZOZNAM LITERATÚRY

- [1] BALL, N., 2002: Democratic Governance in the Security Sector. Workshop paper of UNDP, 5 February
- [2] BAYLIS, J. – WIRTZ, J. – COHEN, E. – GRAY, C. S., 2002: Strategy in the Contemporary World. Oxford University Press, Oxford, UK
- [3] BORN, H., 2003: Parliamentary Oversight of the Security Sector. Inter-Parliamentary Union and Geneva Centre for Democratic control of Armed Forces, Geneva
- [4] BRZOSKA, M. – WULF, H., 2003: Security Sector Reform. In: Conversion Survey 2003, Bonn International Center for Conversion, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden
- [5] BUZAN, B., 1991: People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era. Lynne Rienner Publ., London
- [6] BUZAN, B. – WAEVER, O., 1998: Security – a New Framework for Analysis. L. Pienner Publishers, Boulder, USA 1998
- [7] CAPARINI, M., FLURI, P., MOLNAR, F. (Eds.): Civil Society and the Security Sector, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), Berlin 2006
- [8] DULEBA, A., LUKÁČ P.(eds.): Zahraničná politika Slovenska po vstupe do NATO a EÚ (Postintegračný koncept). Štúdie k medzinárodným otázkam D 02 Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, Bratislava 2004
- [9] EDMUNDS, T., 2001: Security Sector Reform: Concepts and Implementation. Workshop paper for Geneva Centre for Democratic Control of Armed Forces, 20.-23. November
- [10] EDMUNDS, T., 2001: Defining Security Sector Reform. In: Civil-Military Relations in Central and Eastern Europe Network. Newsletter No.3, October
- [11] HENDRICKSON, D. – KARKOSZKA, A., 2002: The challenges of Security Sector Reform. In: SIPRI Yearbook 2002. Stockholm International Peace Research Institute, Oxford University Press
- [12] HENDRICKSON, D., 1999: A Review of Security Sector Reform. Working Paper No. 1, Centre for Defence Studies, King's College London, September
- [13] HORSKÁ, T.: Analýza financovania mimovládnych neziskových organizácií, Návrh materiálu na rokovanie RV MNO dňa 6. 12. 2004, www.verejnaprospesnost.sk/materialy/pres_verejne_financie.pdf

- [14] HUISMAN, S., 2002: Transparency and Accountability of Police forces, Security Services and Intelligence Agencies. Conference paper for 5th International Security Forum, Zürich 14.-16. October
- [15] HUNTINGTON, S., 1957: The Soldier and the State. Harward UP, New York
- [16] KARKOSZKA, A., 2003: Security Sector Reform – the Concept, its Political Usefulness and Growing Importance. In: Setting the 21st Century Security Agenda, Peter Lang publ., Bern Switzerland
- [17] KORBA, M. - KMEC,V. - ONDREJCSÁK, R. Transformácia NATO a bezpečnostná a obranná politika SR, Centrum bezpečnostných štúdií, Bratislava 2005.
- [18] KORBA, M. - KMEC,V.: Civilno-vojenské vzťahy a scenáre ich vývoja v SR, Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku a Friedrich Ebert Stiftung 2000
- [19] KOL. AUTOROV: Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky po vstupe do Severoatlantickej Aliancie a Európskej únie (východiská a prístupy), Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií MO SR, Bratislava 2004,
- [20] KOL. AUTOROV: Hodnotenie bezpečnostného prostredia, (východiská a perspektívy), Inštitút obrany a bezpečnosti MO SR, Bratislava 2004
- [21] KOL. AUTOROV: Postavenie Slovenskej republiky v bezpečnostnej architektúre Európy (štúdia), IBOŠ 2004
- [22] KOLLÁR, M. - MESEŽNIKOV, G. - BÚTORA, M.: Slovensko 2005, Súhrnná správa o stave spoločnosti, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2006
- [23] KUČA, J., NEČEJ, E., TARASOVIČ, V. (Eds.): Euroatlantické spoje-nectvo v podmienkach budovania európskej bezpečnostnej štruktúry, MO SR, Friedrich Ebert Stiftung, SFPa, Bratislava 1999
- [24] LAW, D. – FLURI, P., 2003: Conclusions II. In: Security Sector Expert Formation, National Defence Academy Vienna and Geneva Centre for Democratic Control of Armed Forces
- [25] LOWENTHAL, M., 2000: Intelligence – from Secrets to Policy. CQ Press, Washington D. C
- [26] LUCKHAM, R., GOETZ, A. M., KALDOR, M.: Democratic Institutions and Democratic Politics. In Bastian, S., Luckham, R. (Eds.), Can Democracy be Designed? The Politics of Institutional Choice in Conflict-Torn Societies. London & New York: Zed Books, 2003

- [27] MATEEVA, R. – FLURI, P., 2003: Introduction. In: The Way Ahead in Security Sector. Geneva Centre for Democratic Control of Armed Forces. Geneva
- [28] NATO and EU Intervention Capabilities and New Security Challenges for Transatlantic Relations (Proceedings of the 17th Meeting of the Euro-Atlantic Security Study Group in Bratislava, 12-13 January 2004), SFPA, IBOŠ, PFP Consortium
- [29] NEČEJ, E., TARASOVIČ, V. (Eds.): Otázky bezpečnostnej politiky a bezpečnostnej stratégie v kontexte strategickej koncepcie NATO, MO SR, Friedrich Ebert Stiftung, SFPA, Bratislava 2000
- [30] NEČEJ, E., TARASOVIČ, V. (Eds.): Reforma rezortu ministerstva obrany a jej sociálno-ekonomické súvislosti, MO SR, NATO, Zväz vojakov Armády SR, Bratislava 2000
- [31] NEČEJ, E., TARASOVIČ, V., HOLOTŇÁK, M. (Eds.): Obranné a vojenské stratégie aspirujúcich krajín na vstup do NATO, IOB MO SR, Friedrich Ebert Stiftung, Bratislava 2001
- [32] NEČEJ, E., TARASOVIČ, V.: Development of Security and Defence Policy of the Slovak Republic in the Context of Transatlantic Dimension and European Security and Defence Policy, ISDS MOD SR, Friedrich Ebert Stiftung, Bratislava 2005
- [33] ONDREJCSÁK, R.: Odporúčania pre aktualizáciu Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky, Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií MO SR, SFPA, Bratislava 2004
- [34] ONDREJCSÁK, R.: Nové trendy v bezpečnostných politikách Spojených štátov amerických, Francúzska, Spojeného kráľovstva a Nemecka, IBOŠ MO SR, Bratislava 2005
- [35] PICK, O. a SARVAŠ, Š.: *Democratic Control over Security Policy and Armed Forces*, in Security Policy and Conflict Studies No.41 (Spring 1997)
- [36] SNYDER, C., 1999: Contemporary Security and Strategy. Macmillan Press, London
- [37] ŠEBESTA, Š. (ed.): Euroatlantické partnerstvo. NATO v dokumentoch z rokov 1990 - 1999. Bratislava, Výskumné centrum SFPA 2000.
- [38] ŠŤASTNÝ M., Barbora GÁBELOVÁ, B. (eds.): Transatlantické vzťahy optikou slovenských politikov, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2004
- [39] TARASOVIČ, V. (ed.): Demokratické riadenie a kontrola ozbrojených síl, Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií MO SR, Friedrich Ebert Stiftung, Bratislava 2004, www.fes.sk/arch_en/2004_democraticke.pdf

- [40] TARASOVIČ, V., NEČEJ, E., KORBA, M.: Slovak Civil Society in Defence and Security Affairs, in Caparini, M., Fluri, P., Molnarr, F. (Eds.): Civil Society and the Security Sector, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), Berlin 2006
- [41] TERRIFF, T. – MORGAN, P., 1999: Security Studies Today. Polity Press, Cambridge
- [42] WINKLER, T. H., 2002: Managing Change – The Reform and Democratic Control of the Security Sector and International Order. Occasional Paper No. 1, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, October

DOKUMENTY:

- [43] Členstvo SR v NATO a otázky obrany a bezpečnosti Slovenska v zrkadle verejnej mienky : Zborník. - 1. - Bratislava : Ministerstvo obrany - Komunikačný odbor oddelenie personálnych a sociálnych analýz, IBOŠ, IVO, Bratislava 2005
- [44] Návrh základných opatrení na vypracovanie materiálu „Plán realizácie koncepcie bezpečnostného systému SR podľa modelu č. 1“
[http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/CFBB1658003E36D5C1256CD0003B7AA0/\\$FILE/Zdroj.html](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/CFBB1658003E36D5C1256CD0003B7AA0/$FILE/Zdroj.html)
- [45] Predkladacia správa
[http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/F92F995194AC7DFAC1256E21002BE2DF/\\$FILE/PREDKL._CEDO7583MC4_.rtf](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/F92F995194AC7DFAC1256E21002BE2DF/$FILE/PREDKL._CEDO7583MC4_.rtf)
- [46] Smernica č. 11/2006 zo dňa 23.2.2006 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky
<http://www.mzv.sk/App/WCM/main.nsf?Open>
- [47] Štatút Bezpečnostnej rady SR
<http://www.government.gov.sk/vlada/poradneorgany/brsr>
- [48] Uznesenie vlády SR č. 1098/2002 zo dňa 9.10.2002
[http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/429FCD651ED48B92C1256C4F002EE8C5/\\$FILE/Zdroj.html](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/429FCD651ED48B92C1256C4F002EE8C5/$FILE/Zdroj.html)
- [49] Uznesenie vlády SR č. 138/2003 zo dňa 26.2.2003
[http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/97300C160B143A3DC1256CDB0042C30B/\\$FILE/Zdroj.html](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/97300C160B143A3DC1256CDB0042C30B/$FILE/Zdroj.html)

***DATABÁZA SLOVENSKEJ
BEZPEČNOSTNEJ KOMUNITY***

Centre
for Security Studies

CENTRUM BEZPEČNOSTNÝCH ŠTÚDIÍ **(Centre for Security Studies - CSS) ¹**

Matúš Korba, projektový koordinátor

CSS, Nevädzova 5, Nevädzova 5, 821 01 Bratislava

Tel./Fax: 00421-2-5564 4117

E-mail: css_1@pobox.sk

URL: www.security-studies.sk

Centrum bezpečnostných štúdií bolo založené v máji 2002 ako občianske združenie. Jeho zárodokom bola Sekcia bezpečnostných štúdií, ktorá fungovala v rámci Slovenského združenia pre politické vedy. CSS sa venuje výskumu a vzdelávaniu v oblasti bezpečnostnej a obrannej politiky. Individuálne výskumné projekty pokrývajú široké spektrum tém od problematiky euro-atlantickej bezpečnostnej architektúry, cez otázky regionálnej bezpečnostnej a obrannej politiky, až po problematiku modernizácie ozbrojených síl a obranného priemyslu. V rámci vzdelávacích projektov sa členovia a spolupracovníci CSS zameriavajú na rozširovanie Bezpečnostných štúdií (Security Studies) ako akademického oboru a prednášajú študentom Fakulty sociálnych a ekonomických vied a Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. CSS je garantom „Bezpečnostných analýz / Strategických štúdií“, pravidelnej prílohy časopisu „Zahraničná politika“, ktorý vydáva Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku. Táto príloha predstavuje prvú periodickú publikačnú platformu slovenskej bezpečnostnej komunity a sú v nej zverejňované aktuálne analýzy problémov medzinárodnej bezpečnosti, ktorých autormi sú domáci odborníci. CSS tiež vydáva vlastné publikácie a jeho spolupracovníci pravidelne pripravujú štúdiá a články so zameraním na bezpečnostné a obranné otázky.

Vybrané projekty:

2002 (január - júl)

Realizácia výskumného projektu k otázkam charakteru a vývoja bezpečnostného prostredia Slovenskej republiky. Výstupom projektu bola pu-

¹ Profil spracovaný na základe dotazníka

blikácia „*Slovensko – jeho bezpečnosť a miesto v Európe*“, ktorej autormi boli I.Hromada, M.Korba a R.Ondrejcsák. Projekt sa realizoval v spolupráci s Inštitútom SK-21 a Konrad Adenauer Stiftung.

2002 (január) – 2003 (december)

Projekt prípravy a výučby vzdelávacieho kurzu „Úvod do bezpečnostných štúdií“ na Katedre politológie Filozofickej fakulty a na Ústave medzinárodných vzťahov a aproximácie práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Projekt bol realizovaný v spolupráci so Vzdelávacou nadáciou Jana Husa.

2003 (február) – 2004 (jún)

Projekt zameraný na výskum a analýzu systému kontroly zbrojného exportu v Slovenskej republike, na fungovanie domáceho obranného priemyslu a na úroveň transparentnosti v oblasti nakladania s vojenským materiálom. Projekt bol realizovaný v rámci „Pracovnej skupiny mimovládnych organizácií pre obchod so zbraňami“ a za spolupráce s britským výskumným centrom Saferworld.

2004 (marec) – 2005 (marec)

Projekt vydania publikácie „*Transformácia NATO a bezpečnostná a obranná politika SR*“. Členmi autorského kolektívu boli V.Kmec, M.Korba a R.Ondrejcsák. Projekt bol finančne podporený Ministerstvom zahraničných vecí SR v rámci programu na zvyšovanie verejnej informovanosti o Severoatlantickej aliancii.

2004 (marec) – súčasnosť

Projekt vydávania „*Bezpečnostných analýz / Strategických štúdií*“ ako pravidelnej prílohy časopisu „*Zahraničná politika*“. Projekt realizovaný v spolupráci s Výskumným centrom Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku (RC SFPA n.o.).

2005 (február) – 2006 (december)

Projekt prípravy a výučby akademického kurzu „Úvod do bezpečnostných štúdií“ pre študentov Fakulty sociálnych a ekonomických vied a Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Projekt bol realizovaný v spolupráci s Inštitútom európskych štúdií FSEV UK.

2006 (jún) – 2007 (január)

Projekt vydania publikácie „*Slovenská bezpečnostná komunita a bezpečnostný sektor*“. Členmi autorského kolektívu sú M.Korba, E.Nečej a V.Tarasovič. Projekt bol realizovaný v spolupráci s Centrom pre európske a severoatlantické vzťahy a finančne podporený Ministerstvom obrany SR v rámci grantového programu pre mimovládne organizácie.

**CENTRUM PRE EURÓPSKE
A SEVEROATLANTICKÉ VZŤAHY**
*(Centre for European and North
Atlantic Affairs - CENAA) ²*

Zuzana Olšová, výkonná riaditeľka
CENAA, Panónska cesta 17, 851 04 Bratislava
Tel.: 00421-2-63-53-30-94, Fax: 00421-2-63-53-30-93
E-mail: cenaa@cenaa.org
URL: www.cenaa.org

Centrum pre európske a severoatlantické vzťahy vzniklo v marci 2003 ako mimovládna organizácia – neinvestičný fond. CENAA sa zaoberá otázkami zahraničnej a bezpečnostnej politiky v Slovenskej republike. CENAA po úspešnom vstupe Slovenskej republiky do štruktúr EÚ a NATO sleduje ďalšie dôležité ciele vo svojej činnosti:

- využívanie skúseností a know-how z predstupových procesov do EÚ a NATO, hlavne vo vzťahu ku krajinám juhovýchodnej a východnej Európy,
- podpora rozvoja civilno-vojenských vzťahov a odbornej nezávislej platformy v krajinách SNŠ a Strednej Ázie,
- zapájanie sa do spoločných projektov a aktivít v rámci EÚ a NATO,
- podpora diskusie o bezpečnostnej problematike na Slovensku a potrebe neustáleho rozširovania jej bezpečnostnej komunity,
- vzdelávací aspekt zahraničnej a bezpečnostnej politiky pre širšiu verejnosť so zameraním sa na mladých ľudí.

CENAA sa zameriava na tri hlavné okruhy aktivít:

1. NATO a upevňovanie transatlantickej väzby, ktorú považujeme za ne-smierne dôležitú v boji proti bezpečnostným hrozbám súčasnosti.
2. EÚ a jej silnejúca bezpečnostná a obranná politika, ktorú však v žiadnom prípade nepovažujeme za konkurenta NATO ale jej podstatného partnera.
3. Posilňovanie a rozvoj vzťahov s krajinami v Partnerstve za mier pomocou rozvojových programov a spolupráce.

² Profil spracovaný na základe dotazníka

Vybrané projekty:

2003

Máj

Slávnostné otvorenie CENAA za účasti našich čestných členov a špeciálneho hosťa pána Eduarda Kukana, ministra zahraničných vecí SR.

Jún

Prvá konferencia CENAA pod názvom „*Business and Security*“, ktorá sa uskutočnila na Táloch v spolupráci s Klubom 500.

November

Odborný workshop v spolupráci s Inštitútom obrany a bezpečnosti pri Ministerstve obrany SR s názvom „*Bezpečnosť obyvateľstva v podmienkach asymetrických hrozieb*“.

December

Odborný vedecký workshop pod hlavičkou NATO Science Programme na tému „*Comparison of Professional and Conscript Forces*“.

2004

Marec

Odborný vedecký workshop pod hlavičkou NATO Science Programme na tému „*Psychotraumatické dôsledky vojenských konfliktov na deťoch a mládeži žijúcich na NATO periférii*“.

Október

Odborný vedecký workshop pod hlavičkou NATO Science Programme na tému „*Metódy likvidácie nevyužitej vojenskej techniky v Strednej Ázii*“.

November

Odborný vedecký workshop pod hlavičkou NATO Science Programme na tému „*Budúcnosť rezerv a mobilizačných štruktúr*“ na zámku v Smoleniciach.

December

Konferencia s názvom „*Energetická bezpečnosť SR po vstupe do EÚ*“ v spolupráci s Ekonomickou univerzitou v Bratislave a Univerzitou A. Dubčeka v Trenčíne.

2005

Január

Pokračovanie workshopu o metódach likvidácie vojenskej techniky v Kazachstane vo forme zasadnutia Technickej skupiny na pôde Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Marec

V spolupráci s Ministerstvom obrany a Ministerstvom zahraničných vecí SR sa konala konferencia pod názvom „*Membership Action Plan Candidates - Slovak Lessons learned*“.

Apríl

Odborný vedecký workshop pod hlavičkou NATO Science Programme na tému „*Terorizmus a komunikácia - sledovanie informačného cyklu*“, zámok v Smoleniciach.

V spolupráci s partnermi, ako Ministerstvo pôdohospodárstva SR, Ministerstvo životného prostredia SR, Ekonomická univerzita v Bratislave a Univerzita A. Dubčeka v Trenčíne, sa konala konferencia: „*Potravinová bezpečnosť SR po vstupe do EÚ*“.

September

Medzinárodná konferencia v spolupráci s Inštitútom obrany a bezpečnosti pri MO SR a Fridrich Ebert Stiftung pod názvom: „*Bezpečnostné politiky stredoeurópskych krajín (Českej republiky, Maďarskej republiky, Poľska a Slovenskej republiky) - spoločné a rozdielne pohľady*“.

2006

Január - máj

Projekt organizovaný v spolupráci s Národnou akadémiou maršala A. Hadíka v L. Mikuláši a za podpory Friedrich Ebert Stiftung trval od januára do júna 2006. Cieľom projektu bolo vypracovať prienik neformálnych názorov expertov slovenskej bezpečnostnej komunity na problémy týkajúce sa európskej bezpečnostnej politiky. Projekt bol rozdelený na dve fázy. V rámci prvej fázy boli oslovení civilní a vojenský experti, aby vyjadrili svoj osobný názor na 5 stanovených okruhov a to buď písomne alebo formou interview. Do projektu bolo zapojených aj 11 študentov Kurzú národnej bezpečnosti na Národnej akadémii obrany maršala Andreja Hadíka (najvyšší kurz pre vojenských profesionálov), ktorí vypracovali vojenský pohľad na problematiku EBOP. V druhej fáze projektu sa uskutočnili dva workshopy 16.-17.5. 2006 v NAO L. Mikuláš a 18.5.2006 v Bratislave. Výsledkom projektu je vypracovaná analýza neformálnych názorov expertov slovenskej bezpečnostnej komunity „*EBOP: názory slovenských expertov*“, zverejnená v Panoráme globálneho bezpečnostného prostredia 2005-2006, s. 15 – 36 .

Február - november

CENAA získala grant zo Slovenskej oficiálnej rozvojovej pomoci (SLOVA-KAID) na vybudovanie funkčného monirotorovacieho zariadenia na mera-

nie rádioaktivity v Kirgizsku. Slabé zabezpečenie odkalísk jadrového odpadu po stránke technickej, ako aj stráženia, ale aj nedokonalé zariadenia a databázy na monitorovanie výšky rádioaktivity sú jedným z najväčších problémov, ktorým táto stredoázijská krajina čelí.

Marec

Seminár „*Západná a muslimská kultúra - dialóg alebo konflikt? (implikácie pre Slovensko)*“, organizovaný v spolupráci s Ústavom pre vzťahy štátu a cirkví a so Združením priateľov islamskej literatúry.

Júl

Medzinárodná letná škola mladých profesionálov, Národná akadémia obrany maršala Andreja Hadíka L. Mikuláš. Partneri: Národná akadémia obrany maršala Andreja Hadíka L. Mikuláš, NATO PDD, FES.

November

Debatné podujatie „*Má EÚ zasahovať mimo územie Európy – áno, nie*“ bolo pokračovaním projektu „Intervenčná politika EÚ – možnosti a perspektívy“. Debatu zorganizovala CENAA v spolupráci so Slovenskou debatnou asociáciou, Diskusným klubom Gymnázia Jura Hronca a za podpory Friedrich Ebert Stiftung.

December

Prezentačný seminár „*Európska jednota a transatlantické partnerstvo - piliere globálnej bezpečnosti*“ spojený s prezentáciou knihy „PANORÁMA GLOBÁLNEHO BEZPEČNOSTNÉHO PROSTREDIA 2005/2006“. Zúčastnilo sa ho takmer 80 účastníkov zo všetkých oblastí spoločenského života SR. Okrem bývalého ministra obrany M. Fedora a súčasného ministra obrany F. Kašického tiež veľvyslanci 9 krajín (Bulharsko, ČR, Indonézia, Nórsko, Slovinsko, Srbsko, SRN, Švédsko), 3 zástupcovia veľvyslanectiev (Japonsko, Ruská Federácia, USA), 4 vojenski a leteckí pridelení (ČLR, ČR, Poľsko a USA). Veľvyslanec SRN J. Trebesch mal nad knihou patronát a spolu s ministrom obrany knihu prezentoval verejnosti.

EUROATLANTICKÉ CENTRUM
(Euro-Atlantic Centre - EAC)³

Boris Ecker, prezident

EAC, Kuzmányho 3, 97401 Banská Bystrica

Tel./ Fax: 00421- 48 - 415 1689

E-mail: eac@eac.sk

URL: www.eac.sk

Euroatlantické centrum vzniklo v novembri 1999 ako občianske združenie. EAC je nezávislá mimovládna organizácia, pôsobiaca v oblasti verejnej diplomacie. Jej cieľom je priblížiť širokej verejnosti rôzne aspekty integračných procesov prebiehajúcich v Európe, zvyšovať verejnú informovanosť a podporovať otvorenú diskusiu a kvalifikovaný výskum v otázkach medzinárodných vzťahov, bezpečnostnej politiky a zahraničnej politiky Slovenskej republiky. Prostredníctvom rôznych diskusných podujatí (pravidelné diskusné programy, semináre a konferencie), vedomostných súťaží pre študentov stredných a vysokých škôl a výskumnej a publikačnej činnosti, podáva Euroatlantické centrum verejnosti komplexný obraz o aktuálnom politicko-bezpečnostnom vývoji v rámci euroatlantického priestoru, so špeciálnym zameraním na pozíciu a pôsobenie SR v politických a vojenských štruktúrach NATO a EÚ. Euroatlantické centrum úzko spolupracuje so širokou sieťou slovenských partnerov. Je členom medzinárodnej organizácie *Youth Atlantic Treaty Association* a podieľa sa na aktivitách ďalších zahraničných partnerských organizácií. Dlhodobou ambíciou Euroatlantického centra je zvyšovať informovanosť slovenskej verejnosti a zároveň prinášať do medzinárodnej diskusie o aktuálnych otázkach medzinárodných vzťahov a bezpečnostnej politiky nové myšlienky zo slovenského prostredia a prezentovať tak Slovensko ako aktívneho aktéra aj na poli verejnej diplomacie.

³ Profil spracovaný na základe dotazníka

Vybrané projekty:

Prostredníctvom pravidelných diskusných programov *Rozhovory o zahraničnej politike*, *Jour Fixe* (v spolupráci s SFPA) a *Debatný klub EAC* a organizovaním odborných seminárov a konferencií, vytvára EAC priestor pre neviazanú diskusiu a otvorenú výmenu názorov.

V októbri 2003 zorganizovalo EAC medzinárodnú konferenciu pod názvom *Slovensko Európe – Európa Slovensku*, zameranú na sociálny, kultúrny a geopolitický rozmer integrácie Slovenska do EÚ.

V novembri 2004 sa v Banskej Bystrici uskutočnila medzinárodná konferencia *Nové bezpečnostné prostredie – Tvárou v tvár novým bezpečnostným výzvam*, zaoberajúca sa problematikou integrácie SR do NATO, ako reakcie na zmenu globálneho a regionálneho bezpečnostného prostredia.

V októbri 2005 Euroatlantické centrum nadviazalo na konferenčné podujatie z predchádzajúceho roka a zorganizovalo v Bratislave medzinárodnú konferenciu pod názvom *GLOBSEC - Úloha transatlantického prostredia v globálnom bezpečnostnom prostredí*. Podujatie sa o.i. zaoberalo problematikou rozširovania NATO, t.j. projekcie stability do periférnych oblastí euroatlantického priestoru, vojenskej transformácie ozbrojených síl členských krajín aliancie, transatlantickými vzťahmi a otázkami verejnej mienky v súvislosti s bezpečnostnou politikou.

V októbri 2006 pripravilo Euroatlantické centrum pri príležitosti Medzinárodného dňa Organizácie spojených národov seminár zaoberajúci sa prioritami a aktuálnymi otázkami členstva Slovenskej republiky v Bezpečnostnej rade OSN.

V novembri 2006 zorganizovalo Euroatlantické centrum v rámci cyklu prednášok a diskusií *Slovak Testimony* v Bratislave seminár pod názvom *Obnova Afganistanu*, za účasti rečníkov z Centrálnej NATO, zástupcov OS SR pôsobiacich v operácii ISAF a hostí z Afganistanu. Cieľom podujatia bolo priblížiť širšej verejnosti problematiku stabilizácie bezpečnostnej situácie v Afganistane a postupný proces obnovy spoločenského systému v tejto krajine.

V decembri 2006 pripravilo EAC druhý ročník konferencie GLOBSEC s podtitulom *Päť rokov po 11. septembri 2001: Vyhrávame boj proti medzinárodnému terorizmu?* Jednodňová konferencie sa zamerala predovšetkým na analýzu súčasného bezpečnostného prostredia v súvislosti s fenoménom medzinárodného terorizmu, inštitucionálny pohľad na boj proti medzinárodnému terorizmu a problematiku percepcie tohto fenoménu na Slovensku (www.globsec.sk).

V rámci projektu *Nové bezpečnostné prostredie – Tvárou v tvár novým bezpečnostným výzvam*, zorganizovalo Euroatlantické centrum v roku 2004 súťaž o najlepšiu esej na tému *Budúcnosť a perspektívy NATO* pre študentov vysokých škôl. Výhercovia súťaže sa následne zúčastnili rovnomenného študentského diskusného fóra, ktoré sa uskutočnilo súčasne s konferenciou EAC v **novembri 2004**.

V období **od decembra 2005 do júna 2006** zorganizovalo EAC šiesty ročník medzinárodnej vedomostnej súťaže študentov stredných škôl *Aliante*. Do súťaže, ktorej hlavným cieľom je priblížiť problematiku medzinárodných vzťahov a bezpečnostnej politiky mladej generácii, sa zapojilo takmer 200 súťažných dvojíc z celého Slovenska. Štyri dvojčlenné tímy sa následne v júni zúčastnili medzinárodného finále na základni holandského kráľovského námorníctva. Projekt *Aliante* je zameraný na propagáciu myšlienok transatlantickej spolupráce. Prostredníctvom ojedinelej kombinácie teoretických poznatkov a praktických zručností oboznamuje v zaujímavej súťažnej forme študentov s hodnotami, na ktorých je Severoatlantická aliancia vybudovaná.

V **novembri 2006** Euroatlantické centrum opäť rozbehlo celoslovenskú súťaž o najlepšiu esej pod názvom *Quo Vadis NATO? Budúcnosť transatlantickej aliancie mojimi očami*, ktorá je určená študentom vysokých škôl. Autori troch najlepších prác sa v Centrále NATO v Bruseli zúčastnili brífingu s predstaviteľmi aliancie a Stálej delegácie SR.

Začiatkom roka 2007 spustilo Euroatlantické centrum už 7. ročník úspešnej medzinárodnej súťaže *Aliante*, ktorá je určená pre študentov stredných škôl (www.project-aliante.org).

V spolupráci so Slovenskou atlantickou komisiou EAC **od roku 2006** vydáva štvrťročník *Euro-Atlantic Quarterly*, zameriavajúci sa na aktuálne otázky bezpečnostnej politiky a medzinárodných vzťahov.

**FAKULTA POLITICKÝCH VIED
A MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV UNIVERZITY
MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI - FPV a MV UMB ⁴**

*Prof. PhDr. Peter Kulašík, CSc., dekan FPV a MV
FPV a MV, Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica
Tel.: 00421- 48 - 446 1222, Fax: 00421- 48 - 415 2432
E-mail: miroslava.knazkova@umb.sk
URL: www.fpvmv.umb.sk*

Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici bola zriadená dňa 14. júla 1995 v zmysle rozhodnutia Akademického senátu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. FPV a MV je verejnoprávna inštitúcia. Svojou ponukou študijných programov vytvára adekvátny priestor na vzdelávanie, výchovu a prípravu občiansky vyspelých, teoreticky, metodologicky a organizačne schopných riadiacich pracovníkov v rôznych oblastiach vykonávania verejnej správy v SR. Absolvent magisterského štúdia v študijnom odbore Medzinárodné vzťahy je pripravený s vysokou mierou samostatnosti a tvorivosti aplikovať teoretické vedomosti na rôzne praktické situácie a problémy súvisiace s ich uplatnením v príslušných profesiách. Dôraz sa kladie na hlboké poznatky z rôznych aspektov medzinárodných vzťahov – najmä politických, ekonomických, právnych, kultúrnych a pod., komunikačné schopnosti, vrátane komunikácie v medzinárodných tímoch. V oblasti praktických schopností a zručností absolvent dokáže vykonávať samostatnú analyticko-koncepčnú prácu v oblasti tvorby zahraničnej politiky, používať minimálne dva svetové jazyky v odbornej komunikácii, je schopný uplatniť sa v medzinárodných inštitúciách a v inštitúciách zabezpečujúcich medzinárodnú spoluprácu v rámci SR a pôsobiť v diplomatických službách, štátnej správe, v ústredných a regionálnych štruktúrach SR.

⁴ Profil spracovaný na základe dotazníka

Vybrané projekty:

Pod záštitou ministra zahraničných vecí E. Kukana FPV a MV v spolupráci s Asociáciou frankofónnych študentov FPV a MV UMB - EFPOLIT, ktorá zastupuje SR v Medzinárodnom združení študentských organizácií POLITEĎA usporiadala *6. medzinárodnú letnú akadémiu POLITEĎY (6th International Summer Academy – ISA 6)* v termíne **2.-9.9. 2005**. Témou medzinárodnej letnej akadémie bola „*Nová vízia Európskej únie*“. Prostredníctvom prednášok popredných osobností z politického a akademického prostredia bola prezentovaná slovenská vízia budúcej politiky Európskej únie. Počas série prednášok boli prediskutované závažné témy, ako napr. rozširovanie EÚ, vzájomné vzťahy s Ruskom, Ukrajinou, USA, otázky environmentálnej bezpečnosti, či rómska otázka. Podujatia sa zúčastnili početné delegácie členských krajín Politea Community z Európy, ako aj početná delegácia zástupcov z Mexika.

Medzinárodná konferencia pod názvom „*Proces rozširovania Európskej únie v 21. storočí*“. Organizátor: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica a the Faculty of Economic and Administrative Sciences Fatih University, Istanbul. Dátum: **19.10.2005**. Počet účastníkov: celkový počet 40, vrátane 10-15 zo zahraničia (Turecko, Česká republika, Poľsko). Výstup: Terem, P. - Čaha, O.: *Process of EU Enlargement in 21 st. Century –New Challenges*. Scientific script, Vol. 7, 298 strán, Faculty of Economic and Administrative Sciences, Fatih University Istanbul a FPV a MV UMB Banská Bystrica, 2005, ISBN 80-8083-204-8.

II. teoretický seminár doktorandov FPV a MV „*Perspektívy strednej Európy v integrovanej Európe*“, konaný dňa **10.11. 2005**. Výstup – zborník *Perspektívy strednej Európy v integrovanej Európe*“, FPV a MV UMB, Banská Bystrica. Seminár je súčasťou skvalitňovania doktorandského štúdia, v roku 2006 bolo plánované jeho pokračovanie s medzinárodnou účasťou.

5. doktorandský seminár organizovaný Fakultou medzinárodných vzťahov EU Bratislava a Fakultou politických vied a medzinárodných vzťahov UMB Banská Bystrica: „*Ekonomické, politické a právne otázky z medzinárodných vzťahov*“. Termín: **26.-27.5.2006**, miesto konania: Virt. Seminár bol súčasťou skvalitňovania doktorandského štúdia a prejavom úsilia o vytvo-

renie priestoru pre odbornú diskusiu a zvyšovania kvality doktorandov zo strany dvoch kľúčových vysokoškolských pracovísk zameraných na oblasť medzinárodných vzťahov v Slovenskej republike.

Grant MZV, názov projektu: Pozícia Slovenskej republiky v transatlantických vzťahoch – scenáre a varianty budúceho vývoja. Termín realizácie: **01.11.2005 – 31.01.2006**

Odborný garant projektu: Prof. PhDr. Oskar Krejčí, CSc. Spoluriešitelia za FPV a MV: Doc. PhDr. Peter Terem, PhD., PhDr. Ivan Pešout, Mgr. Lubomír Tokár.

Projekt v rámci VEGA, Názov projektu: „Formovanie nového strategického postavenia Slovenskej republiky v globalizujúcom a integrujúcom sa svete“, doba riešenia: **2006-2008**, vedúci projektu: Prof. RNDr. Koloman Ivanička, DrSc.

Grant MZV SR, názov projektu: Šírenie zbraní hromadného ničenia, Termín realizácie **01.05.2006 – 31.11.2006**, odborný garant projektu: Oskar Krejčí, Prof., PhDr., CSc., spoluriešitelia za fakultu: Doc. PhDr. Peter Terem, PhD., Mgr. Viktor Kovaľov.

FAKULTA SOCIÁLNYCH A EKONOMICKÝCH VIED UNIVERZITY KOMENSKÉHO – FSEV UK ⁵

Prof. PhDr. Teodor Kollárik, DrSc, dekan FSEV
FSEV, Odbojárov 10/a, P.O.Box 129, 820 05 Bratislava 25
Tel.: 00421 - 2 - 5011 7601, Fax: 00421 - 2 - 5011 7600
E-mai: kollarik@fses.uniba.sk
URL: www.fses.uniba.sk

Fakulta sociálnych a ekonomických vied bola zriadená 5. júna 2002 ako trinásť fakulta Univerzity Komenského v Bratislave a začala svoju činnosť v akademickom roku 2002/2003. Fakulta sa vo svojej vzdelávacej a vedeckovýskumnej práci hlási k demokratickým tradíciám UK v Bratislave, k rešpektovaniu a ochrane všeobecne uznávaných morálnych noriem a charty ľudských práv. Základným zameraním fakulty je pripravovať vysokoškolsky vzdelaných odborníkov v oblasti sociálnych a ekonomických vied v európskom kontexte. V súlade s tým fakulta podporuje vzdelávanie študentov v úcte k európskym i svetovým kultúrnym a demokratickým hodnotám, v duchu tolerancie a úcty k iným národom a národnostiam a svojou činnosťou prispieva k rozvoju vzájomného spoznávania sa krajín a občanov zjednocujúcej sa Európy. V priebehu uplynulých takmer 5 rokov fakulta naplňovala svoje poslanie v súlade so stanoveným hlavným všeobecným cieľom verejnej vysokoškolskej inštitúcie – konštituovať sa ako kompetentný vzdelávací a vedecko-výskumný subjekt. V akad. roku 2005/2006 ukončili štúdium prví absolventi bakalárskeho stupňa v odbore Aplikovaná ekonómia a teritoriálne štúdiá, Európske štúdiá a medzinárodné vzťahy. V akad. roku 2006/2007 ukončia štúdium prví absolventi v odbore Európske štúdiá v dennej i externej forme štúdiá a zároveň ďalší absolventi 3-ročného bakalárskeho stupňa v odboroch/programoch Aplikovaná ekonómia a Európske štúdiá v dennej forme štúdiá.

⁵ Profil spracovaný na základe dotazníka

Vybrané projekty:

Významnou súčasťou činnosti fakulty od jej založenia boli medzinárodné kontakty a spolupráca. K hlavným pilierom patrila zmluvná spolupráca s Pittsburghskou univerzitou, ktorá prispela k vybudovaniu knižnice a uskutocnili sa vzájomné výmenné pobyty učiteľov a študentov. Ďalším pilierom bolo získanie *Jean Monet Chair* a následne *Jean Monnet European Centre of Excellence* v oblasti Európskych štúdií, čo fakulte umožnilo byť hosťovským pracoviskom pre celý rad renomovaných zahraničných profesorov a akademikov. Okrem toho sa rozvíjala plodná medzinárodná spolupráca so 17 európskymi univerzitami v rámci podpísaných bilaterálnych zmlúv *Socrates/Erasmus*, v rámci spoločných výskumných projektov. Na fakulte pôsobili a každoročne pôsobia ako hosťujúci profesori a lektori odborníci z USA v rámci *Fulbright Fellowship* a iných projektov. Fakulta permanentne spolupracuje s kolegami z Leicester University z Veľkej Británie, výuku niektorých kurzov pravidelne zabezpečujú kolegovia z Viedenskej univerzity (Institut fuer Politikwissenschaft), v rámci doktorandského štúdia časť výučby realizujú odborníci z Bernskej Univerzity (Švajčiarsko) a z Rheinische Fachhochschule Koln e. V. (Nemecko).

Fakulta sa od svojho založenia aktívne zapojila do vedecko-výskumnej činnosti. Jej pracovníci riešili domáce a medzinárodné vedecké grantové projekty. V roku **2005**, resp. **2006** to bol grant EÚ v rámci 6. FP, granty VEGA (2) a KEGA (1) a ďalšie menšie granty udelené inštitúciami, ako napr. Konrad-Adenauer-Stiftung, Európska komisia, DG Research, ASO – Aktion Slowakei/Osterreich, Open Society Institute Zug Foundation (OSI) a iné. V súčasnosti je to projekt APW (1) a výskumné granty VEGA (3) popri nevýskumných grantoch ESF MŠ (3). Doktorandské štúdium bolo zatiaľ akreditované na ÚAP, kde v súčasnosti študuje 8 doktorandov v dennej a 8 v externej forme štúdia (z toho 4 zahraniční študenti).

V akademickom roku **2004/2005** bol do študijného programu Ústavu Európskych štúdií a medzinárodných vzťahov zaradený kurz „*Úvod do bezpečnostných štúdií*“ (Mgr. M.Korba). Tento kurz umožňuje študentom získanie základnej orientácie v globálnych a regionálnych bezpečnostných problémoch. Prvá časť kurzu predstavuje teoretický úvod do bezpečnostných štúdií a približuje základné bezpečnostno-politické koncepcie. Taktiež sa v chronologickom poradí venuje vývoju bezpečnostného pro-

stredia v 20. storočí a meniacim sa formám bezpečnostného usporiadania vo svete a obzvlášť v Európe. Druhá časť kurzu analyzuje aktuálne problémy bezpečnostnej politiky po skončení studenej vojny a dôraz kladie na problematiku euro-atlantickej bezpečnostnej architektúry a na pôsobenie NATO a EÚ ako bezpečnostných aktérov. V akademickom roku **2005/2006** bol do študijného programu zaradený aj kurz „*Euro-atlantická bezpečnostná architektúra*“, ktorý nadväzuje na predošli kurz. Výučba kurzu je zaistená niekoľkými externými spolupracovníkmi a od akademického roku **2007/2008** aj zahraničnými lektormi. V rámci kreditového systému Univerzity Komenského sú tieto kurzy otvorené aj študentom Filozofickej fakulty UK.

Peter Bátor, štatutár

MePoFORUM, Pečnianska 23, 851 01 Bratislava

Tel.: 00421- 903 - 977 218

E-mail: info@mepoforum.sk

URL: www.mepoforum.sk

Fórum pre medzinárodnú politiku vzniklo v januári 2004 a ako občianske združenie je oficiálne zaregistrované od októbra 2004. Hlavnou formou aktivity združenia je zabezpečovanie chodu a obsahové naplnenie internetového portálu www.mepoforum.sk. Cieľom celého projektu je vytvorenie online portálu, kde môžu študenti, odborníci, ale aj nadšenci pre otázky medzinárodnej politiky, medzinárodných vzťahov a bezpečnosti nájsť na jednom mieste relevantné informácie. Informácie sú poskytované v niekoľkých formách, z ktorých sú dominantné dve – autorské články a prehľady a online knižnica dokumentov.

Hlavnými témami, na ktoré sa portál orientuje sú:

1. Medzinárodné konflikty – v rámci konfliktov je najväčší priestor poskytovaný konfliktu v Kosove a Izraelsko-palestínskemu konfliktu a oblasti Afganistanu a Iraku. V rámci konfliktov sú aktivity portálu venované predovšetkým autorským článkom, ako reakcie na aktuálny vývoj a zozbieranie dokumentov týkajúcich sa širších súvislostí jednotlivých konfliktov.
2. Usporiadanie vzťahov vybraných európskych štátov – v prípade portálu publikácia rozsiahlej štúdie na tému vývoja Nemecka po jeho zjednotení, alebo v rámci transatlantických vzťahov analýza americko-ruských vzťahov. Súčasť štruktúry portálu tvorí i prehľad politických systémov vybraných štátov.
3. Štúdie a články reagujúce na aktuálne otázky medzinárodnej politiky a medzinárodných vzťahov tvoria veľkú časť autorských článkov.
4. Základné i analytické dokumenty popredných medzinárodných organizácií – OSN, NATO, a štátov – základné dokumenty, stratégie, doktríny – dokumenty zamerané predovšetkým na problematiku bezpečnosti, alebo dokumenty tvoriace základy medzinárodného systému a jeho interných vzťahov.

⁶ Profil spracovaný na základe dotazníka

Vybrané projekty:

1. Vydanie Slovníka medzinárodných vzťahov, ktorý je ako jediná publikácia svojho druhu pravidelne dopĺňaný na internete o nové heslá, spravidla každý mesiac. Autorom je profesor Adolf Novotný.
2. Ďalším projektom je pravidelný mesačný prehľad najaktuálnejších udalostí medzinárodnopolitického diania, vrátane archivovania starších vydaní. Aktuálny prehľad spoločne s archívom tvoria zdroj každomesačných informácií od 1. januára 2004 až po súčasnosť, všetko sústredné na jednom mieste a prehľadne usporiadané.
3. Online knižnica dokumentov rozčlenená podľa štátov a organizácií – súbor dokumentov, v rámci jednotlivých štátov sa nachádzajú celé znenia a preklady ústav a strategických dokumentov, v rámci medzinárodných organizácií základné dokumenty, charty a výročné správy a pri medzinárodných inštitúciách významné štúdie, vrátane zhrnutia najvýznamnejších summitov, alebo prehľadov záväzných dokumentov OSN a ostatných medzinárodných organizácií. Online knižnica predstavuje, i napriek svojej veľkosti, jeden z najväčších archívov v prostredí slovenského i českého webového priestoru. Cieľom online knižnice dokumentov nie je vymyslieť „niečo nové“, ale poskytnúť študentom a odborníkom miesto, kde sa dokumenty sústreďujú a dajú nájsť na jednom mieste.
4. V rámci projektu „konflikty“ sa Fórum pre medzinárodnú politiku snaží postupne publikovať časti rozsiahlych štúdií, medzi ktoré patrí štúdia o konflikte v Kosove a Izraelsko-palestínskom konflikte. Cieľom je priblížiť nielen priebeh konfliktu, ale i jeho pozadie a širšie súvislosti, naďalej v rámci stratégie portálu – na jednom mieste.
5. Rozbiehajúcim sa projektom do roku 2006 je rozšírenie základu Slovníka bezpečnostnej politiky, ktorý je v súčasnosti v príprave a bude postupne dopĺňaný na stránkach portálu.

INŠTITÚT PRE VEREJNÉ OTÁZKY - IVO (Institute for Public Affairs) ⁷

Grigorij Mesežnikov, prezident

IVO, Baštová 5, 811 03 Bratislava

Tel.: 00421-2-54 43 40 30, Fax: 00421-2-54 43 40 41

Email: ipa@ivo.sk

URL: www.ivo.sk

Inštitút pre verejné otázky je nepolitické, dobrovoľné, záujmové združenie občanov, ktoré rozvíja činnosť na území Slovenskej republiky. Združenie bolo zaregistrované vo februári 1997. Inštitút pre verejné otázky je nezávislou mimovládnu neziskovou organizáciou združujúcou odborníkov z rôznych oblastí, vytvorenou so zámerom presadzovať hodnoty otvorenej spoločnosti a demokratickej politickej kultúry vo verejnej politike a spoločenskom rozhodovaní. K cieľom Inštitútu patrí:

- analyzovať spoločenské, politické, ekonomické, zahraničnopolitické, právne, kultúrne a ďalšie otázky verejného záujmu a zverejňovať zistené skutočnosti,
- prispievať k odbornému dialógu, otvárať dôležité témy, aktívne sa podieľať na formovaní verejnej rozpravy,
- vypracovávať odborné stanoviská k závažným problémom, poskytovať konzultácie organizáciám i jednotlivcom v oblastiach zodpovedajúcich programovým prioritám Inštitútu,
- organizovať semináre, konferencie, diskusné fóra, interdisciplinárne okrúhle stoly, dielne a školenia,
- stimulovať aktívny prístup občanov k verejným záležitostiam,
- združovať odborníkov zaoberajúcich sa problematikou v najrôznejších oblastiach verejnej politiky, vytvárať podmienky pre ich efektívnu a zmysluplnú spoluprácu,
- venovať sa publikačnej a vydavateľskej činnosti,
- prispievať k zvyšovaniu odbornosti a k výchove mladých odborníkov.

⁷ Profil spracovaný na základe webovej stránky www.ivo.sk

Vybrané projekty:

Inštitút pre verejné otázky od roku **1996** pravidelne vydáva sériu analytických ročeniek *Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Súčasťou týchto ročeniek sú aj kapitoly venované vonkajšej a vnútornej bezpečnosti Slovenskej republiky, ktoré pokrývajú široké spektrum otázok zahraničnej, bezpečnostnej a ob- rannej politiky. Tak ako v predchádzajúcich rokoch, aj v roku **2006** ambíciou editorov M.Kollára, G.Mesežnikova a M.Bútoru, ako aj 55 autorov *Súhrnnej správy*, bolo diagnostikovať aktuálny stav spoločnosti, identifikovať alternatívy ďalšieho vývoja vo viacerých oblastiach verejného života a pokiaľ je to možné, načrtnúť perspektívy pozitívnych trendov. Publikácia „*Slovensko 2006. Sú- hrnná správa o stave spoločnosti*“ zachytáva stav krajiny v celej jeho rozma- nitosti a prináša svedectvo o nejednoznačnosti vnímania viacerých aspektov súčasného vývoja spoločnosti expertmi, politickými aktérmi a širšou verej- nosťou. Aj v tomto roku je súhrnná správa o stave spoločnosti rozdelená do šty- roch tematických častí: Vnútorňa politika, Zahraničná politika, Ekonomika a Spoločnosť. Rovnako ako v predchádzajúcich rokoch sa editori aj autori okrem aktuálnosti a informačnej bohatosti, sústredili predovšetkým na analytickú hĺbku a zároveň nadhľad pri hodnotení vývoja v konkrétnych oblastiach poli- tického, ekonomického i spoločenského života v Slovenskej republike.

V období **máj 2003 – apríl 2004** prebiehal projekt „*The Future of En- larged NATO and European Union as Seen by Political Actors*“ (Budú- nosť rozšíreného NATO a EÚ optikou politických aktérov). Projekt bol pod- porený organizáciou German Marshall Fund of the United States a pro- jektový tím tvorili M.Šťastný, G.Mesežnikov a externí experti. Zámerom projektu bolo rozšíriť a posilniť medzinárodnú diskusiu medzi expertmi, akademickou obcou, predstaviteľmi politických strán a štátnych inštitúcií na Slovensku a v členských krajinách NATO v otázkach posilňovania tran- satlantickej spolupráce. Ďalším cieľom bolo porovnať pozície kľúčových politických aktérov EÚ a NATO v otázkach transatlantického partnerstva a mieru vplyvu na pozície hlavných politických aktérov na Slovensku. V nad- väznosti na to bol analyzovaný dopad transatlantickej integrácie na proces vývoja systému politických strán.

V súvislosti s bezpečnostnou problematikou boli vydané nasledujúce publi- kácie: Marek Šťastný (ed.): *Iraq Crisis and Politics in USA, Europe and V4 Countries* (IVO, Bratislava, 7/2003), Marek Šťastný a Barbora Gábelová (eds.): *Zmeny na európskej šachovnici / Reshuffling the European Chessboard* (IVO, Bratislava, 8/2004), Marek Šťastný a Barbora Gábelová (eds.): *Transa- tlantické vzťahy optikou slovenských politikov* (IVO, Bratislava, 10/2004).

NÁRODNÁ AKADEMIA OBRANY MARŠALA ANDREJA HADIKA - NAO⁸

brigádny generál Ing. Mgr. Mikuláš Regula, veliteľ NAO
Národná akadémia obrany maršala Andreja Hadika
P.O.Box 45,46, Demänová 393, Liptovský Mikuláš
Tel.:00421- 960 - 4216, Fax: 00421 - 44 - 5522237
E-mail:verejnost@nao.sk
URL: <http://www.nao.sk>

Národná akadémia obrany maršala Andreja Hadika so sídlom v Liptovskom Mikuláši bola zriadená zákonom NR SR č. 455/2004 Z. z. zo dňa 30. júna 2004 ako vzdelávacie a výcvikové centrum, ktoré uskutočňuje vzdelávanie a výcvik formou kariérnych a iných kurzov. *Kurz národnej bezpečnosti* predstavuje nedeliteľná súčasť NAO a po prvý krát bol otvorený v školskom roku 2005/2006. Veliteľom Kurzu národnej bezpečnosti je plukovník gšt. Ing. Miroslav Kelemen, PhD. *Kurz národnej bezpečnosti* pre vojakov Ozbrojených síl SR (ale aj cudzích štátnych príslušníkov príslušných bezpečnostných zložiek daného štátu) je organizovaný formou interného štúdia v dĺžke *desať mesiacov*. *Kurz národnej bezpečnosti* pre zamestnancov štátnej alebo verejnej správy SR, ale aj cudzích štátnych príslušníkov príslušných bezpečnostných zložiek daného štátu je organizovaný formou interného štúdia v dĺžke *desať týždňov*. Absolvent bude disponovať teoretickými a faktografickými vedomosťami a bude mať osvojené metodologické prístupy, ktoré sú potrebné pre riadiaceho pracovníka a manažéra, pôsobiaceho na úseku zabezpečenia národnej bezpečnosti a obrany. Absolvent bude mať rozšírené vedomosti o najnovšie poznatky v oblasti prevencie konfliktov a krízového manažmentu v dynamicky sa meniacom bezpečnostnom prostredí. (Po úspešnom absolvovaní kurzu vydá veliteľ NAO absolventom osvedčenie o absolvovaní kurzu, ktorý oprávňuje profesionálneho vojaka používať označenie dôstojník generálneho štábu „gšt.“).

⁸ Profil spracovaný na základe dotazníka

Vybrané projekty:

V septembri 2005 bol otvorený prvý *Kurz národnej bezpečnosti* v trvaní desať mesiacov a jeho študenti boli len príslušníci OS SR. **V septembri 2006** bol otvorený ďalší Kurz národnej bezpečnosti, ktorý bude trvať do júna 2007 a okrem príslušníkov OS SR je jeho účastníkom aj príslušník Armády ČR. Výsledkom činnosti *Kurzu národnej bezpečnosti* sú publikácie „*Vojenské reflexie*“, ktoré sú prístupné v sieti internet na adrese: <http://www.nao.sk/reflexie/>, kde môžu poslucháči KNB, manažmentu NAO, OS SR a širokej odbornej komunity publikovať odborné, vojenské články v spektre otázok obrany a bezpečnosti, vzdelávania, výcviku, vojenskej teórie a praxe. Ďalšou publikačnou činnosťou sú záverečné práce študentov KNB, ktorých obhajoba bola vykonaná dňa **26.6.2006** na Národnej akadémii obrany maršala Andreja Hadika Liptovský Mikuláš v nasledovných témach: *Effect-based operations, Súčasné a budúce strategické a operačné prostredie, Konceptcia riadenia rozvoja kompetencií pilotov OS SR, Model 2015, Politicko-vojenské aspekty implementácia konceptu NATO Response Force a Battle Groups, Plnenie úloh pohotovosti a opatrení na ochranu síl po vyhlásení výnimočného stavu a núdzového stavu útvarmi OS SR, Harmonizácia národného obranného plánovania s obranným plánovaním Aliancie – obsahové a temporálne aspekty, Kritéria hodnotenia efektívnosti zabezpečenia obranyschopnosti štátu, Európska bezpečnostná stratégia – implikácia pre Slovensko, Konceptcia rozvoja spôsobilosti Vzdušných síl OS SR, Možné spôsoby prípravy jednotiek OS SR na nasadenie do operácie mimo územia SR pod vedením NATO.*

PYLON INTELLIGENCE ⁹

Mgr. Viktor Kovalov, prezident
Sládkovičova 76, 97405 Banská Bystrica
Tel.: 00421 - 910 - 665 639,
Fax: 00421 - 48 - 41 624 89,
Email: viktor.kovalov@pylon.sk
URL: www.pylon.sk

Pylon Intelligence vznikol v auguste 2006 ako občianske združenie. Ide o spravodajsko-analytickú spoločnosť, ktorej cieľom je čo najhlbšie spravodajsky a analyticky pokrývať celý svet. Združenie zahŕňa cca. 40 ľudí, z ktorých sa každý špecializuje na príslušnú geografickú oblasť, respektíve na konkrétnu krajinu. Spoločnosť je tvorená 4 sekciami. Spravodajská sekcia je zodpovedná za monitoring politickej, ekonomickej a bezpečnostnej situácie vo väčšine svetových regiónov, pri ktorom využíva cca. 75 globálnych a regionálnych tlačových agentúr, cca. 10 100 médií v rôznych jazykoch. V prípade postsovietskeho priestoru disponuje prístupom k 1 800 najrôznejším databázam. Správy sú nasledovne spracovávané a zverejňované na portáli www.portal.pylon.sk. Analytická sekcia na základe informácií získaných prostredníctvom monitoringu (resp. iných zdrojov) vypracováva analýzy a prognózy. Ponúka čitateľom a zákazníkom hlbší pohľad na danú problematiku. Ďalšia sekcia realizuje projekty, ktoré sú financované ako grantmi Ministerstva obrany a Ministerstva zahraničných vecí (prípadne Národnej rady SR), tak aj spoločnosťou samotnou. Pracovnou náplňou tejto sekcie je vypracovávanie kvalitných projektov, koordinácia ich realizácie a nasledovné vydávanie produktov. Okrem toho sa príslušná sekcia zaoberá aj udržiavaním a aktualizovaním databáz. Administratívna sekcia zaisťuje všeobecný chod spoločnosti, účtovníctvo a iné náležitosti.

⁹ Profil spracovaný na základe dotazníka

Vybrané projekty:

Členovia spoločnosti participovali už na viacerých projektoch. Konkrétne ide o grant MZV SR „*Členstvo SR v Bezpečnostnej rade a problematika šírenia zbraní hromadného ničenia*“, ktorého výsledkom bola rozsiahla štúdia. Okrem toho, viacerí členovia združenia participovali na projekte Ministerstva obrany SR „*Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia 2005-2006*“.

Pri vydávaní ďalšieho ročníka tejto publikácia bude spoločná spolupráca ešte viac prehĺbená. Spoločnosť realizuje aj rad vlastných výskumných projektov, ako napríklad „*Biologické zbrane – aktuálna hrozba pre ľudstvo*“ alebo podrobná „*Kronika rusko-čečenského konfliktu*“.

**SPOLOČNOSŤ PRE STREDNÚ
A VÝCHODNÚ EURÓPU – SSVE
(Society for Central and Eastern Europe)¹⁰**

Juraj Marušiak, PhD., predseda

Sídlo: Jána Smreka 4, 841 08 Bratislava

Korešpondenčná adresa: Špitálska 27, 811 08 Bratislava

Tel. / Fax: +421- 2 5273 1140

E-mail: ssve@ssve.sk

URL: <http://www.ssve.sk>,

<http://www.euromonitor-international.eu>

Spoločnosť pre strednú a východnú Európu bola založená v roku 2004 ako občianske združenie. SSVE sa v rámci svojej činnosti venuje pravidelnému monitoringu a analýze medzinárodných a ekonomických vzťahov a politických, sociálnych, ekonomických a demografických procesov so zameraním na problematiku regiónu strednej a východnej Európy, ako aj na oblasť Blízkeho a Stredného východu.

Taktiež sa zameriava na politicko-ekonomické analýzy zamerané na problematiku krízových regiónov, predovšetkým v priestore strednej a východnej Európy a Blízkeho/Stredného východu.

¹⁰ Profil spracovaný na základe dotazníka

Vybrané projekty:

Od roku 2004 – vydávanie analytického portálu „*Euromonitor*“

September 2005 - konferencia „Transformácia zahraničnopolitických priorít SR po vstupe do EÚ“ v spolupráci s Ústavom politických vied SAV a Fakultou sociálnych a ekonomických vied SAV, Bratislava 30. 9. 2005 (zborník v tlači).

December 2005 - seminár „Islam v politike – politika v islame“, Bratislava, 6. decembra 2005.

**VÝSKUMNÉ CENTRUM SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI
PRE ZAHRANIČNÚ POLITIKU, n.o.
(Research Centre of the Slovak Foreign
Policy Association, n.o. – RC SFPA, n.o.)¹¹**

Alexander Duleba, riaditeľ

RC SFPA, n.o., Hviezdoslavovo nám. 14, 811 02 Bratislava,

Tel.: 00421-2-54433151, Fax: 00421-2-54433161

E-mail: sfpa@sfpa.sk

URL: www.sfpa.sk

Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, n.o. (Výskumné centrum SFPA, n.o.) vzniklo transformáciou bývalej príspevkovej organizácie MZV SR Slovenský inštitút medzinárodných štúdií podľa zákona č. 13/2002 Z.z. na základe rozhodnutia vlády Slovenskej republiky č. 1113 zo dňa 26. novembra 2003. Výskumné centrum SFPA, n.o. bolo zaregistrované v januári 2004 ako nezisková organizácia poskytujúca verejne prospešné služby v oblasti tvorby, rozvoja, ochrany, obnovy, prezentácie duchovných a kultúrnych hodnôt. V súlade so štatútom (čl. III) Výskumné centrum SFPA, n.o. v rámci svojej pôsobnosti poskytuje nasledovné všeobecne prospešné služby:

- poskytuje nezávislé odborné analýzy kľúčových otázok medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky Slovenskej republiky;
- vydáva odborné periodické i neperiodické publikácie, ktoré slúžia k prehĺbeniu poznania v oblasti medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky SR a slúžia ako zdroj kvalifikovaných informácií pre odbornú a laickú verejnosť;
- organizuje odborné podujatia a podieľa sa na medzinárodnej vedeckej spolupráci v oblasti výskumu medzinárodných vzťahov a bezpečnosti;
- prispieva k skvalitneniu odbornej diskusie o medzinárodných vzťahoch a zahraničnej politike Slovenskej republiky;
- vytvára priaznivé prostredie pre rast novej generácie slovenských odborníkov v oblasti medzinárodných vzťahov;

¹¹ Profil spracovaný na základe webovej stránky www.sfpa.sk

- podnecuje širší záujem občanov Slovenskej republiky o dianie vo svete, hlbšie pochopenie významu zahraničnej politiky a jej prepojenia s domácou politikou

Vedecko-výskumná činnosť RC SFPa, n.o. je rozdelená do piatich výskumných programov.

Jedným z nich je program „Medzinárodná bezpečnosť“ (vedúci programu I.Samson, výskumný pracovník M.Kysel). Tento program sa obsahovo zameriava na nasledujúce témy: rozširovanie a transformácia NATO, bezpečnostná politika, boj proti medzinárodnému terorizmu, Blízky východ, reforma ozbrojených síl SR, obchod so zbraňami, vydávanie dokumentov NATO v slovenskom jazyku, OBSE, informačná kampaň o NATO a bezpečnostnom postavení Slovenska, vzdelávanie verejnosti, analýza práce s verejnou mienkou.

Vybrané projekty:

Slovensko a NATO: Bezpečnosť prostredníctvom spolupráce.

Koordinátor projektu: A.Duleba, partner: Úrad NATO pre informácie a tlač. Cieľom projektu bolo posilniť regionálnu dimenziu diskusie o národnej bezpečnosti Slovenska. V apríli **2001** sa konala medzinárodná konferencia v Prešove. Výstupom tohto projektu bola publikácia „*Slovensko a NATO: Bezpečnosť prostredníctvom spolupráce*“, ktorej editormi sú A.Duleba a I.Samson.

Bezpečnostná a zahraničnopolitická stratégia Slovenska.

Koordinátor projektu: A.Duleba, partner: Centrum pre strategické a medzinárodné štúdiá, Washington, D.C. Výstupom projektu bola publikácia „*Bezpečnostná a zahraničnopolitická stratégia Slovenska: Biela kniha*“, ktorá vyšla v rámci edičného programu RC SFPa Štúdie k medzinárodným otázkam v máji **2001**.

Euro-atlantické partnerstvo pre 21. storočie.

Dokumenty NATO 2000-2001.

Koordinátor projektu: I.Samson, autor publikácie: Š.Šebesta, partneri: Ministerstvo obrany SR, Veľvyslanectvo Spojeného kráľovstva v SR a Slovenská akadémia vied. Výstupom projektu bol druhý diel publikácie *Euro-*

atlantické partnerstvo: NATO v dokumentoch z rokov 1990-1999, ktorá bola prvým súhrnným vydaním bezpečnostných dokumentov NATO v slovenčine a mala by sa stať normou pre bezpečnostnú terminológiu v ďalších rokoch (dovtedajšie preklady neboli terminologicky disciplinované a významovo sa líšili).

Členstvo SR v Bezpečnostnej rade OSN:

Východiská, agenda a návrh priorit.

Projekt bol realizovaný v roku **2005** v spolupráci I.Samsona a L.Najšlovej. Venoval sa problematike členstva Slovenskej republiky v Bezpečnostnej rade OSN. Toto členstvo je skúškou nielen pre objem expertíznych znalostí, ktoré SR musí do BR OSN priniesť, poprípade si v tejto inštitúcii osvojiť, ale aj skúškou pre politickú taktiku, pre ktorú je v BR OSN niekedy väčší priestor než pre bezpečnostno-politickú stratégiu. Slovensko bolo síce bez skúseností z práce v BR OSN, ale má k dispozícii modelové scenáre v podobe pôsobenia porovnateľných krajín. Pravdepodobné trecie plochy pri rozhodovaní o otázkach, v ktorých sa nemusia zhodnúť EÚ a USA sa dotýkajú v prvom rade problematiky Stredného východu, konkrétne palestínsko-izraelského konfliktu.

Rozvoj programu Medzinárodná bezpečnosť Výskumného centra Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku.

Projekt bol realizovaný v období **december 2005 – november 2006** a jeho koordinátorom bol I.Samson. Vznik programu vychádzal z identifikácie stavu, keď na Slovensku doteraz neexistuje pracovisko (a ani špecializovaný program), ktoré by spĺňalo kritériá na identifikáciu a analýzu súčasných kľúčových problémov bezpečnostnej politiky na všetkých štyroch vzdelávacích rovinách: na rovine stredných škôl, rovine vysokých škôl, rovine vzájomnej polemiky politických strán a rovine printového spracovania tém pre odbornú verejnosť. Aktivity realizované počas trvania projektu medzi inými zahŕňali stretnutia predstaviteľov politických strán a poslancov NR SR, (tzv. „cross-party meeting“), prednášky na stredných školách v regiónoch Slovenska a vydávanie Strategických štúdií, ktoré tvoria prílohu časopisu Zahraničná politika. Projekt bol podporený Nadáciou SPP.

Írán ako regionálna mocnosť a jej vplyv na blízkovýchodný proces.

Projekt bol realizovaný v roku **2006** v spolupráci I.Samsona a V.Tarasoviča. Vzhľadom na vykryštalizovanie sa sporu 'Írán verzus svet', v dô-

sledku iránskeho jadrového programu sa Irán dostal do inej pozície, než v akej sa nachádzal v rokoch na prelome 20. a 21. storočia, keď sa označoval za „darebácky“, resp. za „problémový“ štát. Nebezpečenstvo šírenia zbraní hromadného ničenia patrí dnes ku klasickým bezpečnostným hrozbám a za také ich považujú vo svojich kľúčových bezpečnostných dokumentoch EÚ, NATO, USA, ako aj Slovensko. Hrozba zneužitia iránskeho jadrového programu je pre Slovensko smerodajná nielen v tomto ohľade, ale aj v súvislosti s aktivitami SR v Bezpečnostnej rade OSN, kde Slovensko ostane do konca roka 2007 v pozícii nestáleho člena.

Reforma bezpečnostného sektora: Skúsenosti Slovenskej republiky.

Projekt bol realizovaný v roku **2006** v spolupráci I.Samsona a M.Korbu. Projekt sa venoval bezpečnostným inštitúciám a problematike ich demokratického riadenia a verejnej kontroly. Vychádzal zo skutočnosti, že Slovenská republika je vystavená rovnakým hrozbám ako všetky ostatné krajiny euroatlantického priestoru. Táto objektívna skutočnosť vyvolala potrebu prispôbiť mocenské inštitúcie štátu novým podmienkam. Prelínanie vojenských a nevojenských ohrození a komplexnosť vnútornej a vonkajšej bezpečnosti si vyžiadali prebudovanie bezpečnostného systému SR. Tento proces je súčasťou adaptácie Slovenskej republiky na meniace sa globálne bezpečnostné prostredie a zároveň aj súčasťou jej integrácie do euroatlantických bezpečnostných štruktúr a európskych politických štruktúr.

Zahraničná politika

(šéfredaktorka: L.Najšlová)

Časopis *Zahraničná politika*, nástupkyňa *Listov SFP*, ktoré vychádzali od roku 1997, sa zameriava na medzinárodnú politiku, ekonomiku a bezpečnosť. Vzhľadom na fakt, že ide o časopis v slovenskom jazyku zameraný najmä na slovenského čitateľa, dôraz sa kladie na záležitosti týkajúce sa Európy, transatlantického priestoru a úlohy Slovenska v medzinárodných zoskupeniach. *Zahraničná politika* je určená predovšetkým pre odbornú verejnosť – študentov, akademikov, politikov, diplomatov, pracovníkov štátnych a verejných inštitúcií, informácie sú však podávané formou, ktorá je prístupná i širšej verejnosti. Časopis vychádza šesťkrát ročne na 28 stranách, okrem analytických príspevkov o aktualitách a trendoch v svetovej politike v ňom nájdete aj recenzie, sprievodcu po dejinách slovenského zahraničnopolitického myslenia, zážitky zo zahraničných misii

slovenských pracovníkov MVO, chronológiu udalostí zahraničnej politiky, informácie o virtuálnej knižnici a aktuálnych podujatiach. Časopis má dve pravidelné prílohy – Strategické štúdie a Europeana.

International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs

(Editori: P.Brezáni a T.Strážay)

Časopis *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs* vznikol v roku 2006 fúziou dvoch renomovaných periodík – štvrťročníka *Medzinárodné otázky* (*International Issues*) a polročníka *Slovak Foreign Policy Affairs* vydávaných Výskumným centrom Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, n. o. Časopis nadväzuje na dlhodobú tradíciu oboch časopisov a je zameraný multidisciplinárne. Snahou jeho zostavovateľov je integrovať viaceré vedné odbory so spoločným prienikom v medzinárodných vzťahoch. Periodikum vychádza štvrťročne v anglickej jazykovej mutácii a pozostáva z dvoch častí: expertné štúdie a recenzie. Adresátom časopisu sú predstavitelia exekutívy aj legislatívy, najdôležitejšie vedecké a odborné pracoviská relevantných fakúlt univerzít v SR, zastupiteľské úrady SR v zahraničí, veľvyslanectvá kľúčových európskych i zámorských krajín na Slovensku, zástupcovia firiem a finančných inštitúcií pôsobiacich na území SR, ich vrcholoví manažéri, špecializované think-tanky, občianske organizácie v Európe i zámorí, ako aj všetci tí, ktorí majú záujem o zahraničnú politiku a medzinárodné vzťahy.

Matúš Korba, Elemír Nečej, Vladimír Tarasovič

**SLOVENSKÁ BEZPEČNOSTNÁ KOMUNITA
A BEZPEČNOSTNÝ SEKTOR**

Vydal: Jana Fedičová - REDOS, Hrnčiarska 7, Humenné

Tlač:

Sadzba: Peter Farkaš

Počet strán: 96

Počet výtlačkov: 450

